KÄY EESPÄIN

Suomalaista työväen-runoutta

TAMMI

Käy eespäin

Valikoima suomalaista työväenrunoutta

Uusi laitos

Toimittanut Kalevi Kalemaa

Kustannusosakeyhtiö Tammi
Helsinki

2. painos

ISBN 951-30-4578-1 (sidottu)

Helsinki 1978, KK laakapaino

NUMMI - PUSULAN PÄÄKIRJASTO

Johdannoksi

Suomalainen työväenrunous liittyy ajallisesti ja sisällöllisesti varsin läheisesti itsenäisen työväenliikkeen syntyyn. Tosin sitä edelsivät 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun rahvaanrunoniekat sekä 1800-luvun lopun kansankirjailijat ja kriittiset realistit, mutta varsinaisesta työväenrunoudesta voimme puhua vasta vuosisadan vaihteen jälkeen.

Työväenrunous liittyi hyvin läheisesti alusta pitäen työväenliikkeen tavoitteisiin. Se oli suurelta osin ajanrunoutta, jossa kuvastuivat nousevan työväenliikkeen keskeiset pyrkimykset, mm. raittiuskysymys, yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, kahdeksan tunnin työaikalaki jne. Toisaalta työväenrunous julisti voimakkaasti yleistä ihmisrakkautta ja veljeyttä ja vaati sekä aineellisesta että henkisestä riistosta vapaata yhteiskuntaa. Se toteutti ehkä ehdottomimmin työväenliikkeen humanistisia pyrkimyksiä.

Noista alkuvaiheista lähtien on työväenrunoutemme ollut keskeisiltä osiltaan aate- ja julistusrunoutta. Se on syntynyt ja kasvanut läheisesti työväestön arkipäivästä ja siinä voidaan selvästi havaita ne vaiheet ja tapahtumat, joiden kautta suomalainen työväenliike on nykyisen voimansa saavuttanut. Monet alkukauden työväenrunoilijoista asettivat suoran agitaation taiteellisten tavoitteiden yläpuolelle. Myöhemmin myös muodolliset vaatimukset ovat kasvaneet ja paras työväenrunous on kestävintä suomalaista lyriikkaa; kunhan sen arvo vain suostutaan yleisesti tunnustamaan.

Historiallisesti työväenrunous voidaan jakaa useisiin vaiheisiin. Monitahoinen ja sekä sisällöllisesti että muodollisesti levoton alkujakso päättyi kansalaissotaan, jolloin monet merkittävät työväenrunoilijat joko surmattiin tai joutuivat pakenemaan maasta. Kansalaissodan jälkeinen reformistinen ja kahtiajakautuneen työväenliik-

NUMMI - PUSULAN PÄÄKIRJASTO

keen kehityskausi synnytti erinomaisia kisällilauluja, mutta varsinaisen runouden anti jäi vaisuksi. Merkittävän nousun työväenrunous koki 30-luvun puolivälissä kirjailija- ja taiteilijaryhmä Kiilan runoilijoiden ansiosta. Muotoon kiinnitettiin huomiota ja työväenrunous saavutti huomattavan valmiuden. Toisen maailmansodan jälkeisinä modernismin läpimurtovuosina työväenrunous eli — joskin vaatimattomasti varjossa — kunnes taas 70-luvulle tultaessa se on kokenut uuden tulemisensa. Taustana ovat kaikki työväenrunouden kehitysvaiheet ja voimana entistä avartuneempi käsitys työväenrunouden tehtävistä ja tavoitteista. Merkillepantava ilmiö on myös työväenrunouden kansainvälistyminen.

Tämän näytevalikoiman perustana on 1957 ilmestynyt ja kauan sitten loppuunmyyty antologia Käy eespäin, jonka toimituskunnan puheenjohtaja oli Vihtori Laurila. Pari vuosikymmentä sitten työväenrunouden esiinnostaminen oli tavallaan pioneerityötä; vanhin työväenrunous oli jo unohtunut kirjastoihin ja arkistoihin. Nyt perinnettä tunnetaan ja arvostetaan paremmin, siksi uusi valikoima voi jo pyrkiä hahmottamaan työväenrunouden yleisiä kehityspiirteitä.

Muutoksia edelliseen Käy eespäin -antologiaan on tietysti melko paljon. Yhteisiä runoja vanhassa ja uudessa kirjassa on vain noin kolmannes. Eniten on karsittu jäykkiä juhlarunoja ja pateettisimpia julistuksia, jotka tällä hetkellä voisivat vaikuttaa lukijaan toivotusta hyvinkin poikkeavalla tavalla. Myös runoilijoiden merkitystä on arvioitu uudelleen. Tämä valikoima pyrkii myös kuvastamaan sitä kehitystä, mikä työväenrunoudessa on tapahtunut 1957 ilmestyneen Käy eespäin -antologian jälkeen.

Bibliografiset ja henkilötiedot on otettu pääasiassa lyhentäen Käy eespäin -valikoiman kirjailijaesittelyistä.

Käy eespäin -antologian alkusanoissa 1957 kirjoitti Vihtori Laurila:

"Olkoon siis tämä sosiaalisen lyriikan antologia omansa osoittamaan lukijalle, millaista runoutta suomalaisen työväen keskuuteen varta vasten sille tarkoitettuna on

levinnyt viimeisten seitsemisenkymmenen vuoden aikana näyttämään sille tietä kohti onnellisempaa yhteiskuntaa, sellaisena kuin tämä itsekullekin on mielessä kajastanut."

Samaa osoittakoon myös tämä uusittu valikoima.

Tampereella toukokuussa 1976.

Kalevi Kalemaa

Kaarlo Kramsu

(1855—1895)

Spartacus

Nyt maineestas ylpeä Roomalaiskansa
taas tervehdys sulle sun tuomituiltas!
He taasenki taistellen, hurmehellansa
jo kastella aikoivat arenatas.
Siis leikkeihin joudu: sä lemmithän verta;
tul' orjies taistoa ihailemaan.
Tää nautinto sull' on nyt viimeinen kerta,
ja viimeinen onpi se ilmoilla maan.

Näät, tullut on maailman uudistushetki:
sen hurmeisen ruskon nyt koittavan näät.
Pois kahleensa luovat jo nääntynehetki,
ja orjilla vapauden kanssa on häät.
Sä maailman voittaja, valtojen valta,
mi urhoja kaadoit ja orjia loit,
nyt maailma vapaa on sortosi alta,
sua kutsuu se: jälleen se voita, jos voit.

Te, kumppanit, nyt verileikkihin mennen
jo tuntehet säälin pois karkoittakaa.
Petoeläinten kanssa me painimme ennen,
niit' taasenki tappaa nyt kalpamme saa:
on vastustajamme tuo sortaja suurin,
jonk' orjana huokaapi hurmeinen maa;
sen valta pois maasta nyt perkatkaa juurin
ja vapaille sijaa niin valmistakaa.

Ken tuskia tuntien, huolissa huokaa,
hän huutaapi teitä nyt auttajikseen.
Oi, lohtua kurjille, sankarit, suokaa
kun turmion tuotte te sortajilleen.

Ken onnensa hylkynä kahleissa nääntyy
ja hurjana kuoloa kutsuupi vaan,
jo tuskansa tuikea riemuksi kääntyy,
kun kahleita käytte te irroittamaan.

Siis kahleesi, orja, jo kätköhön peitä,
käy orjuutta vastaan nyt taistelemaan.
Sä, maailman sortama, huolesi heitä,
käy maailman huolia huojentamaan.
Jo raukeepi rajoitus orjan ja herran,
jo katkeevat kahlehet ruostunehet,
jo kuolohon tuomitut viimeisen kerran,
sua, Roomalaiskansa, nyt tervehtävät.

(Runoelmia I, 1878)

Uusi aika

Käy myrsky, murtain kaikki voimallansa,
syvästi aika uusi hengähtää;
ja luulot vanhat horjuu juurillansa,
pyhyydet muinaisuuden häviää.

Rajusti aatteet iskee toisihinsa,
ja eestä niiden urhot uhrataan,
ei luota orja enää kahleihinsa:
vapaana riehuin tuntee voimiaan.

Ja kansain parhaat taistelussa kaatuu,
ja uupumus jo voittaa sotijat,
ja aatteet jalot alhaisiksi maatuu:
näytöksen toisen toiset alkavat.

Käy esiin joukko rauhaa suosivainen,
se taistellut ei, vartoi aikaans' vaan:
nyt uupui muut, nyt sill' on valta vainen,
nyt parantaa se tahtoo haavat maan.

Ja la'it uudet laatii pieni henki,
ja yhteiskunta muodostetaan näin
juur' samallainen kuin ol' entinenki,
vaikk' kiilloitettu vähän päältäpäin.

Ja jälleen syntyy järjestys niin uhkee,
ja kahleet uudet ihmishenki saa, —
ja jälleen myrsky uusi raivoon puhkee
ja maahan kaikki murtaa, musertaa!

(Joukahainen IX, 1883)

Kasimir Leino
(1866—1919)

Kansan lapsi

Olen syntynyt sydänmaassa ja korvessa kasvanut,
olen kasvanut kansaan kiinni, sen tuntehet tuntenut,
olen nähnynnä kurjan joukon vilutuiskussa värjöttävän,
olen nähnynnä kalpeat kasvot ja nälkähän näännyttävän.

Oli paikkaiset ryysyt heillä, kädet karheat, sierauneet,
ja maidonlaisina kasvoin ei hipiät kuultaneet —
ei olleet ne ruusut hienot, kuin peittivät poskipään,
vaan ahavan, sauhun syömät oli kasvot kansan tään.

Sydänmailla on elämä kurja ja kurja on kansa myös,
se nääntyvi näljissänsä ja horjuvi hengen yöss',
sydänmailla on halla käynyt ja tuhonnut tou'ot pois,
sydänmailla nyt pettua syödään ja leipää tarvis ois!

Niin pettua syö tää kansa, hikipäisenä raataa vaan,
tuho suurempi sentään uhkaa: verot kuinka ne
maksetaan?
Ei rahoja näy, ei kuulu, pian saapuu jo kruununmies,
myö konnut ja irtaimiston, maat mannutkin kenties.

Ja niin on mennyttä kaikki, mitä tehnyt ja toivonut on,
on mennyttä vuosien vaivat, kotikulta kun mennyt on,
pois maailmaan akanoina lapsijoukkokin viskautuu,
joku huutaa rahasta yhden tai ruodillen, joku muu.

Sydänmailla on elämä kurja ja raskas sen taakkakin,
mut raskaampi elämä mieron ja kulkijan sauvakin,
koti on koti sentään aina, jos köyhäkin kuinka lie,
ja armas on synnyinpaikka ja pystyä orvon tie.

Jos taikuri tenhova oisin, joka kummia tehdä vois,
pian niemet ja lahdenpohjat ne peltona, puistona ois,
vaan tuota en taitoa saanut, vähävoimainen olen myös,
sen ymmärrän minä sentään: sun onnesi, kansa, on työs!

(Ristiaallokossa, 1890)

Kaksi vaalia

Näin mä kerran kau'an mietin:
jos nyt vaali olisi mun,
kumman silloin ottaisin mä,
vapaudenko toivotun
vai sen eestä taistelun?

Näin mä kerran toisen mietin:
Vaali jos ois ehdoton,
kumpi oisi mieluisampi:
Totuus jalo, verraton,
tai sen etsintäkö on?

Selville jo tuosta pääsin:
Ennen, ennen ottaisin
vapaudesta taistelun mä,
totuutta ennen etsisin,
valmisna jos saisinkin.

Jalompi on vapautta
taisto eestä vapauden.
Parempi ja arvokkaampi
kuin sen pelkkä saaminen,
etsintä on totuuden.

(1885)

Esa Paavo-Kallio

(1858—1936)

Niistä kapitalismon häistä

Nyt laulua hellää laulellaan
noista kapitalismon häistä:
on ihmislihaa ruokana,
on ihmisverta juomana
ja morsiamen kaulassa
on helmet ihmispäistä.

Ja siellä laulut lauletaan
vaan pyöveleitten suilla,
ja soittajilla rumpuna
on hornan liemikattila,
ja teuraslaulua säestetään
vaan miesten sääriluilla.

Ja juhlahetkein ratoksi
on näytelmäkin luotu
ja vapauden veljekset
on vankiloista tuotu.
Ja immet nuoret, ihanat,
mi tyrmissä kauan kituivat:
ne näyttämöllä vuottavat,
kun "pääsinpäiv' " on tullut.

Kun esirippu nostetaan
niin siell' on hirttopuita.
On miehet köysi kaulassaan,
kun immet nuoret raiskataan;
On takana teilatuita
ja hirtettynä muita.

Ja kapitalismon vierahat
nyt lyövät käsiänsä;
niin hurmaavaista näytelmää
ei nähneet eläissänsä.
Ja hurjan hullu riekuna
nyt alkaa vierasjoukossa,
he särpii elonriemuja
ja taivastaan he muistaa.

Ja orpolasten silmiä,
juur' äsken leikatuita,
on morsiusvaatteen helminä
ja seppel immen suista.
Ja harsot verenvismasta
tuon morsian-immen punottaa.
Ja irvistävät peikon suut,
puna-purppuralla ommellut,
on silkki-manttelissaan.

Ja "alttarilla" prelaatti
nyt alkaa litaniian,
ja rukoilee hän onneksi
tuon nuoren, "siveän piian".
Ja notkistuu jo hirsipuut
ja vislaa miesten sääriluut,
kun uudet uhrit kymmenin
jo peitto päähän lyödään.

Ja Lusifeerus itsekin
jo häissä itsens' näyttää,
ja hornan henget tuhansin
nyt kaikki huoneet täyttää.
Ja alkaa hurja riekuna
ja tuonen koirain ulvonta;
ne hirtettäväin tuskia
nyt herkutellen juovat.

Ja herran pyhä prelaatti
se "hänen armostansa"
nyt haastaa, vihreää sappea
jo virtaa huuliltansa.
Hän saarnaa "Jeesusrauhasta",
mi maailman päästi pahasta
ja esivallat, herraudet
soi suojaks sorretuille.

Hän saarnas köyhän kuolosta,
kuin on se autuasta,
kun esivaltaa palvellen,
vaikka karkeaa palaa kastaen,
saa käydä kohden taivasta
ja siellä "tasa-arvoisna"
keruupein kanssa laulella
valittuin pyhäin kanssa.

Ja limaisia käärmeitä
jo nähtiin kaikkialla.
Ne naisten vaatepäärmeinä
hipuivat matamalla.
Ja taasen notkui hirsipuu
ja vislas miesten sääriluu
ja armoa uhkui paimensuu
ja tyyntä "Jeesusrauhaa".

Pää-perkele perityssä kruunussaan
yksin voihkuvi purppura-vuoteellaan,
kun verta ei juoda jaksa
ja mädätä jo alkaa maksa.

"Olis voimia kestänyt hetken vaan,
oisin syönyt mä satakin miljoonaa."
Patriarkka se ristiä näyttää
ja viimeisen maljan täyttää.

(Se verinen sunnuntai, 1910)

Juhana Heikki Erkko

(1849—1906)

Kuopassa

"Kun köyhäll' ei ole muuta
juur' rikkautt' ollenkaan,
kai siksi näin viljalta hälle
toki lapsia annetaan."

Maakuopassa raskas vaimo
näin lohdutti itseään,
kun seitsemän törkyistä lasta
hänen hääräsi liepeissään.

Mies herran kuormia kiskoi,
pui viljat, kynteli maat.
Öin kuopan mökkihin painui
hänen raajansa tarmokkaat.

Mut huomenna taas sama herra
hien, voiman mieheltä vie;
toki ryysyistä perhe raukkaa
se herra ei holhonnut lie.

Talo päivänrinnassa pulska
jalon herran on kartano;
yli vainion, järven siintää
näkö sielt' ylen mainio.

Mut herran hienokas perhe
mökin perhett' ei ymmärrä:
ne korkeita kouluja käyvät,
mökin lapset kinkeriä.

On muutenkin ilkeä nähdä
likasiivoa, raakuutta
ja köyhyyttä noin viheljäistä.
Miks heitä ei nosteta?

22. 3. 1896
(Runoelmia II, 1910)

Kansalaismarssi

Väkivalta pois maasta ja turma!
Alas veljien vaino ja surma!
Pois miekkavalta, sana soimaan!
Valo, oikeus, vapaus voimaan!
Pois ilkeä sorto ja itsekkyys.
Ruma, kunniaton, loka, kuona se on,
jota hävetä saa
koko kansa ja maa.
Suur' ihmisyys, suur' ihmisyys,
kas siinä kansojen kestävyys!

Alas ryömijä, kerjäläishoukko!
Ylös työmiehet, kunnian joukko!
Pajat aukaiskaamme, paljat soimaan!
Kansan arvo ja ansio voimaan!
Pois tyhmyys, tunnoton typeryys!
Käsi taitamaton
pula ainainen on,
siitä kärsiä saa
koko kansa ja maa.
Suur' ihmisyys, suur' ihmisyys,
kas siinä kansojen kestävyys.

Vihamiehemme, luottaen rautaan
pani oikeuskirjamme hautaan.
Meiss' eläköön, oi, Jumal' auta!
laki voimallisempi kuin rauta!

tulihehkuinen, työ jalo henkevyys!
Käy soihdulla ties,
käy pajaan kuin mies,
tee soihdulla työs —
on loppuva yös!
Suur' ihmisyys, suur' ihmisyys,
kas siinä kansojen kestävyys.

Ole suomalais-ihminen aina,
oma leimasi töihisi paina,
jalo, puhdas, kirkas — sehän voittaa,
kevät luontoomme toivoa soittaa.
Vala uusihin muotoihin entisyys!
Sinä päivin ja öin
lain johtoisin töin
ies päältäsi luo,
uus' aika taas tuo!
Suur' ihmisyys, suur' ihmisyys,
kas siinä kansojen kestävyys.

Alas rosvojen urkkijavalta!
Ylös nousemme sorronkin alta.
Meit' uhkaa vaino! — omatunto!
kun valvonet, kestäähän kunto.
Tuhat tuskaakin ennenkuin kelmiys.
Mikä kehnoa on,
pois lohjetkohon.
Mikä tervettä jää,
sen pystyssä pää.
Suur' ihmisyys, suur' ihmisyys,
kas siinä kansojen kestävyys.

Mekö loisimme valtion karjan,
mekö teuras-valmihin sarjan?
Me, työmies kansa! Työmme juuri
maan onnen on ponsi ja muuri.
Pois rauhamme sorto ja lemmettyys!

Mik' oikeus on
pyhä, lahjomaton,
se Suomen on maa,
se työn kotimaa.
Siell' ihmisyys, suur' ihmisyys
on kansan voima ja kestävyys.

(Suvisoihtu, 1901)

Tuokko

(1835—1896)

Työväen marssi

Käy eespäin, väki voimakas!
Äl' orjajoukko halpa
täst' alkain ole, tarmollas
sä särje tieltäs salpa!
Mink' kuntos keksii, kirvees lyö,
se olkoon vapauden työ,
jonk' eestä poistuu sorron yö!

Nyt vapauden aika on
jo tullut meille jalo,
ja vihdoin vievät voittohon
meit' toimi, taito, valo.
Se toim' on meille olemus
ja taito se ja valkeus
on hengestämme heijastus.

Ja auttain näiden avujen
tiell' oikeen vapauden
me voimme voittaa veljyyden
ja tasa-arvoisuuden.
Ei riento täällä turha lie,
kun ainoastaan tää on tie,
jok' kansat kunniahan vie.

Työ käsiemme, hengenkin
siis ylevää on työtä;
työ tehty kourin jäntevin
voi poistaa hengen yötä.
Tok' kunnian ei halu vaan
saa meitä työhön, toimintaan,
mut myöskin onni synnyinmaan.

(Työväen Joululehti, 1900)

Lauri Soini

(1875—1919)

Äänilaulu

Nouskohon jo kaikki kansa
oikeutta laatimaan,
toimellansa, voimallansa
vapautta vaatimaan!
Yhteistunto, yhteiskunto,
veljeshenki verraton,
yksi mies ja yksi ääni
siinä Suomen suoja on.

Yhteistyöllä kansa vaati
korven kuuset väistymään,
kansa pellot, niityt laati
metsämaahan synkeään.
Ken nyt, kurja, kukkarolla
kahlehtia kansan vois?
Yksi mies ja yksi ääni —
patterit ja teljet pois!

Yhteisvoimin toimi kansa
valistusta valvattain,
yhteisäänin laulujansa
lauloi kautta maailmain,
yhteismielin synnyinmaata
kaikki käymme puoltamaan —
yksi mies ja yksi ääni
yhteisesti vaaditaan.

Vaimo, lieden lämmön luoja,
nuoren kansan kasvattaa;
vaimo, siveyden suoja,
sulostuttaa maailmaa;

heikon hellä hoiva, nainen,
hänkö ääntä ilman jää?
Mies ja nainen yhdellainen —
siinä taiston määränpää.

(Punasta ja vihreää, 1903)

Itkekää!

Oi, vaimot ja lapsoset, itkekää!
Te itkien nokkoset kitkekää!
Vilun vaivanen elämänne,
sydäntuskanne, kärsintänne
ja kaihot ja raskaat huolet
ja pistävät mieron nuolet —
ne kaikki te vesiksi itkekää,
niin jotta ne virtoja synnyttää
ja virrat täyttävät tulvanaan
joka kaupungin ja kaiken maan
ja sortajat virtaan hukkuvat
ja virrassa sulavat kalseat
sydänkalliot,
jääkammiot —
ja kukkia kasvavat rauniot!

Niin paljo kun itkeä jaksatte,
maan huuhtovi kyynelsuihku se.
Ja yltä sen vettenpaisumuksen
taas nousevi aurinko siunauksen.
Ja silloin taivas ja kaunis maa
sen loistossa kirkasna kimaltaa.

(Punasta ja vihreää, 1903)

Matti Kurikka

(1863—1915)

Voi kansani voi

Voi kansani miehekäs lahjakas sie!
Min mainehen sullekin varannut lie
tulevaisuuden kohtalo, vuossatain tie?
Ylös päivähän päin vai yöhön se vie?

Sun tähtesi Wäinämö maailman loi
jo kätkyes vieressä kantelo soi.
Sun kohtalo Suomen niemelle toi
sekä kaikkea antoi, min suinkin voi.

Nyt tuomesi tuoksuu ja kukkia luo.
Sen mehua luonnon hengetär juo.
Mut miltäpä näyttää tuomesi tuo?
Mun tarkempaan sitä silmätä suo.

Ei lehtiä siinä, ei urpuja, ei,
vaan madot ne varrelta urpuset vei.
On loisia puussa ne mahlan juo.
Ei tuoksuvan tuomen ne varttua suo.

Ei kukkien kasvi voimia saa,
vaan varsi se oksia kasvattaa.
Mun kansani varresta huolivi ken?
Se kuihtuvi kourissa loisien.

Nyt, Suomeni, uhkuvi järvet ja maat,
sa koskien partaille tehtaita jaat
ja poikasi, tyttösi kouluhun paat.
Opinkäynehet tieteitä penkoavat.

Vaan suotta sun porvarisi rintahan lyö.
Ja turhat on parhaitten miestesi työ,
kun voimat työmiestesi loiset syö,
kun oppinut tuntonsa rahasta myö.

Mutt' silti ei synkkä toivottomuus
työmiehiä valtaa; aikapa uus
pois karsivi loiset, ne loppuun syö.
Niin koittavi aamu ja poistuvi yö.

Nyt pystyhyn veikko, käy taistohon siis!
Työvoimasi nylkijät viekööon hiis!
Toki kerran tuomesi varttua saa
ja uusia oksia kasvattaa.

(Uuden ajan kynnyksellä, 1898)

Vihtori Aaltonen

(1870—1898)

Työmiehen uni

Mä unta näin ett' oltiin
linnassa kuninkaan.
Me vyöttiin kultasolkiin
kuin hoviherrat vaan.

Kuningas antoi tuoda
nuuskaa ja tupakkaa.
Ja käski viinaa juoda
ja lyödä turakkaa.

Me nuuskast' aivasteltiin
ja juotiin oltta vaan.
Partaamme pyyhkieltiin
pöydässä varakkaan.

Kaikk' oli sikin sokin
putelit haarikat.
Mä piippunysän otin
ja pistin tupakat.

Ov' aukes linnan saliin;
siell' immet askaroi.
Me vietiin impein pariin
kun kannel hiljaa soi.

Salissa lattialla
ol' lampi aarteinen
timanttireunustalla
ja pohja hopeinen.

Tänn' ihmetellen saivat
työveikot lammin luo.
Kuvasti kaikkein vaivat
kuin peili lampi tuo.

Lastemme kyynelhelmet
timantiks' muuttuneet.
Me nähtiin kyynelhelmet
ja oltiin suuttuneet.

Kaikk' hikipisaramme
on tänne juossunna.
Lampikin kuninkaamme,
se vett' ei ollunna.

(Uuden ajan kynnyksellä, 1898)

Matti Turkia

(1871—1946)

Kirkossa

Pappi saarnas pöntössänsä,
riehui hikeen asti.
Muori nukkui penkissänsä,
kuorsas kuuluvasti.

Pappi huus' pöntöstänsä:
"pyhä, pyhä, pyhä!"
Nuoret vilkkui silmillänsä
armaitansa yhä.

Pappi joutui innossansa
poies asiasta.
Vaari haistoi harmissansa
nuuskaa rasiasta.

Pappi saarnaa lopetteli,
pöntöstänsä poistui.
Vaari päälle aivasteli,
että nuuska roiskui!

(Lausuttavia Runoja I, 1906)

Vala

(Sävel: Kuullos pyhä vala jne.)

Vannokaamme vala vapaudelle!
Kansan vapautta aina puollamme.
Voimamme ja työmme
sille uhratkaamme!
Terve, vapaus.
Tasa-arvoisuus!

Kaikki hirmuvallat alas kaadetaan,
ettei vapautta kukaan sortaa saa.
Sille henkemmekin,
sydänveremmekin
iloll' annetaan,
jos vaan tarvitaan.

Luoja, vapauden kuule vala tää,
ettei vala tämä täyttämättä jää!
Viime sanat olkoon,
kuolo koska tulkoon,
Veljeys, Vapaus!
Tasa-arvoisuus!

(Työväen Kevätlehti II, 1900)

Maailmalle

(Maria Viikin samannimisen maalauksen johdosta.)

"Sä nuorin lapsistani ensi kertaa
nyt äidin luota lähdet maailmaan.
Ja ero sinusta on monta vertaa
nyt raskaampi kuin aikaisemmin
siskoistas erotessa vanhemmista.
Se lienee siksi mulle tuskallista,
kun viimeksi mä sua lasna lemmin."

Näin äiti vanhus haastaa nyyhkytyksin,
kun nuorin lapsi lähtee vuorostaan.
Hän tietää jäävänsä nyt aivan yksin
ja siksi tuntuukin niin raskahalta
tää ero lapsestaan nyt viimeisestä,
ja aatos nousee äidin sydämestä:
hän saako lastaan enää maailmalta.

Ei nuorinta hän päästäis vielä luotaan,
jos varoja vain oisi riittämiin,

niin että piisais vaatteisiin ja ruokaan;
on äidillä näät mökki aivan oma.
Kun hän on vanha, heikko voimiltansa,
ois nuorin tarpeen hänen turvanansa;
vaan köyhän kohtalo on kolkko, kova.

Ja tytär vakaana nyt päälleen pukee,
saa hellät muistot silmät kyyneliin,
ja äiti onnen värssyt etsii, lukee.
Niin hellin mielin neuvoo, ohjaa lastaan
kuin äiti yksin neuvoa vaan taitaa.
On paljon puhuttavaa vaan ei aikaa,
nyt erotessaan kaikkein rakkaimmastaan.

Ja tytär vielä ennen lähtöänsä
kätensä kiertää äidin kaulahan.
Hellästi hyvästellen äitiänsä
hän lausui: "Neuvos painan mieleheni,
mä niitä seuraan mihin joudun, kuljen,
ja muistos, äiti, sydämeeni suljen;
oi kiitos, kiitos, rakas äitiseni."

Ja erotessa äiti vielä kuiskaa:
"Sä kirjoitathan heti tyttösein.
Sua äiti aina ikävöiden muistaa;
en unhoita mä lastain, koskaan hyli.
Jos maailmalla paha ompi olla,
sä voithan taasen äidin luokse tulla;
on sulle avoin aina äidin syli."

(Kevättervehdys, 1916)

Edvard Valpas

(1873—1937)

Väkijuomalakkolaisten marssi

Eespäin kansa isänmaamme
ryntää, katko kahlitus,
mikä tahraa kunniaamme,
veljien on valitus.
Häpeä pois poista maasta,
Suomen hengen, sielun saasta,
jalon, hyvän murhaaja,
siveyden surmaaja,
myrkky tuo,
jota juo
veljet, siskot. — Surkaa vaan
lapset armaan isänmaan.

Nouse kansa, yhteen yhdy —
yhteisusko turvaa on.
Veljeis saarrantahan ryhdy,
kierrä piiri suunnaton,
keskeen kiinnä joukko hurja,
vaikeroiva, julma, kurja,
sulje syliin hellien,
lausu neuvot veljien.
Rakkaus,
innostus,
hyvän vielä elpyyn saa,
meitä siunaa isänmaa.

Työmme ompi taivahaista:
jumal'osa kirkastuu,
pääsee ohjaamahan maista.
Elämä niin ihantuu.

Mutt' ei katoo paha maasta,
ellei lopu itse saasta.
Myrkky tuo
kuiluun luo,
ettei moista löyhkäis maa,
himotettu käyttää saa.

Silloin säilyy pelastettu,
kiitoslaulu riemuin soi,
laps' on isän rakastettu,
äiti heitä suuteloi.
Palvelija veljistelty,
kodin syömeen yhdistetty
perhe orvon onnen saa,
siunaa siitä Jumalaa.
Kukoistaa
isänmaa,
henki Suomen toinneloi,
vapauden laulut soi.

Voi voi — voimammeko turhat?
Valta meiltä poissa on.
Jatkuvat vain hyveen murhat.
Kuuluu kivut kurjaston,
kiroukset syytää saasta,
eikä luovu kauhu maasta.
Myrkyt nuo
kutka luo?
Voi voi kermaa kansamme!
Valtijamme ovat he!

Sääli poiss' on ihmisestä,
ken ei vaaraa ymmärrä,
kenen viedään sydämestä,
kaikki, mi on hyvettä,
mutta olkoot häväistävät
kutka myrkkyä synnyttävät.
Äidit, isät heidän, voi!

Kiroukset heille soi
äänet nää,
kansa tää,
kirottu on kohta maan,
mikä kätkee muistojaan.

Eespäin, poista noiden valta,
joill'on kansaa kahleissaan,
jotka kerää kaikkialta
viattomat orjinaan,
vievät heidän voimain anteet,
vahvistavat niillä vanteet,
jotka estää hengen työn,
pimentävät kansan yön.
Edespäin!
Lähekkäin!
Kansan hengen poistuu yö:
meitä seuraa valovyö.

Saavatko he ylvästellä.
Meille laittaa lakeja?
Vapaus on sydämellä
noutaa omaa ohjetta.
Jumala — me emme saata
enää kurakossa maata,
jota houkot oksentaa,
jota löyhkää isänmaa.
Eespäin!
Lähekkäin!
Joukko tää kun puhdistaa,
saastaton on isänmaa.

Saastaajat jo vapiskaatte,
teitä kauhuin katsellaan.
Tuomionne aina saatte
asukkailta isäinmaan.
Jos ei meille tulle voitto,
lapsille jää toivon koitto.

Vaikka suku katoaa,
toinen teidät sorruttaa.
Edespäin!
Lähekkäin!
Meille tulkoon kunnia,
ett' on jalo voittava.

Rakkaus, sä isänmaamme.
Saaos liekit leimuaan,
joista innostusta saamme,
taistomme kun taistellaan
voitannaksi jalon, hyvän
kansan oikeuden pyhän,
veljein, siskoin vapauden
uutten valoaikojen.
Edespäin!
Lähekkäin!
Kansan hengen poistuu yö!
Yhteisvoimain kun on työ!

(Uuden ajan kynnyksellä, 1898)

Juntta, nouse, raskahasti
painu, lyö!
Kivi uppoo kovaan asti.
Varma työ
silloin täytyy tulla.
Oiva tie,
vaunu kummirulla
linnaan vie.

Juntta iskee raskahasti
päivittäin.
Teen mä uupumukseen asti
työtä näin.
Seuraa vaivoistani
sairaan tie —
ennen aikojani
hautaan vie.

(Suomen Työväen Joulualbumi, 1915)

Emil Lehén

(1883—1918)

Herää, jättiläinen

Kauan nukut, jättiläinen,
köyhä kansa maan —
nukut, kärsit kahleitasi,
tyydyt sorrantaan,
annat herrain herkutella,
pitää riemujaan,
itse tyydyt nurkumatta
pettuun, raadantaan.

Tiedä ei tää jättiläinen,
miss' on voima sen —
tiedä ei, ett' ompi hällä
osuus onnehen.
Älyä ei köyhä kansa,
että kahleiden
kautta herrat hältä sulki
ovet riemujen.

Papit riistää saarnoillansa
tiedon valon pois,
jott' ei koskaan herätäkään
köyhä kansa vois.
— Jos se heräis, silloin heille
turman kai se tois,
eikä heidän herrastella
harteillansa sois.

Kuulkaa köyhät: suonistamme
veren konnat joi,
lisää yhä kahlehia
harteillemme toi,

rikkaudet riistivät, min
meidän joukko loi,
palkkioksi voudin piiska
selissämme soi.

Tää on ollut kohtalomme —
kuulkaa köyhät maan!
Ettekö jo kyllästyneet
ole raadantaan?
Ettekö jo kahleitanne
ala riisumaan?
Ettekö jo kaikin joudu
joukkoon kulkemaan?

Kuulkaa köyhät: yhteistyössä
meidän voima on,
yhteistyöllä onnellistuu
maamme onneton —
siispä yhteen, veikko, sisko,
tule joukkohon —
onnea sa ala luomaan
joka loukkohon.

"Yhteen liity, köyhälistö!"
tunnussana soi,
yhteistyöllä kansa kahleet
katkoella voi.
Vielä kerran: yhteen liity,
kuulkaa, köyhät, hoi!
Yhteistyöllä kansallemme
koittaa aamun koi!

(Revontulia I, 1906)

Uhmaaja

"Luo uusi sydän minulle!"
Näin lauloi David kerran.

"Ja henki vahva anna uus!"
hän huusi luokse herran.

Sydämen uuden tarvitsen
minäkin kernahasti.
On sydän vanha, saastanen
jo lapsuudesta asti.

Mut en ma lailla Davidin
sit ano kerjäämällä.
En tahdo mitään ansaita
madellen, ryömimällä.

Luon itse syömmen itsellein,
pään nostan korkealle,
puhdistan itse henkeni
ja uhmaan taivahalle.

(Revontulia I, 1906)

Kaarlo Terhi

(1872—1921)

Työtön

Hän katua kiertävi ees ja taas
kuin eksynyt ilman määrää.
Hän yksin on toimeton, joutilas,
muut kaikki kun puuhaa ja häärää.
Työpaikalta toiseen hän taivaltaa,
sama aina on vastaus: työtä ei saa.

On ryysyissä lapset, ja kylmä on sää,
ja vaimo on sairas ja heikko.
Suden vaanivan lailla piirittää
nälän kalpea, kauhea peikko.
Ei puodista velaksi ruokaa saa —
kuka köyhälle luottoa uskaltaa!

Papin palkaksi röyhkeä ryöstömies
rahat kiskoi viimeiseen lanttiin.
On kylmä ja autio kotilies,
kalut kaikki on kannettu panttiin.
Ei sänkyä poloisten maata, ei,
sen isäntä vuokran maksuksi vei.

Mies kulkee ja kulkee ja kulkee vaan,
on kuume, mut pakkanen jäätää.
Ei kotona ruokaa, ei puitakaan,
ja isäntä uhkaa häätää.
Jos jaksaisi jouluun — mut talvi se on
niin pitkä ja kolkko ja armoton.

Kuin haamu hän hoippuen taivaltaa
ja tallaa talvista lunta.
Sana kankea rinnasta esiin saa:

"Oi onneton yhteiskunta!"
Lie kirous ollut, mi kuoli pois.
Kuka köyhän tuskia kuulla vois.

Sinä iltana hukkaan vuoteltiin,
isä tullut ei kotiin yöksi.
Hän muisteli vaimoa, lapsia — niin
epätoivoon se kurjan syöksi.
Ja aamulla uutinen kauhea ties:
naru kaulasta metsästä löydettiin mies . . .

(Suomen Työväen Joulualbumi, 1913)

Ihmisyys vaatii

Jo herää työläiskansa,
jo nouse, nainen, mies!
Lyö maahan sorron ansa
ja särje orjan ies!
Et juhdan työhön sovi,
et kone kuollut lie;
siis aukaise jo ovi,
mi ihmisarvoon vie.

Jo vuosisatain ajat
sua orjanruoska löi
ja vallan anastajat
sun halpaan hintaan möi.
Kuin kurjan uhriteuraan
he penkkihin sun vei;
et päässyt ihmisseuraan,
ei ääntäs kuultu, ei.

Sun kättes toiminnasta
maat kasvaa, vainiot
ja työstäs ahkerasta
ne täyttyy hinkalot.

Mut itse tyhjin vatsoin
vilussa värjötät
vait, äänetönnä katsoin,
kun lihoo mässääjät.

Niin ollut on jo ammoin,
vaan nyt on aika uus.
Ken tuntematt' ois kammoin,
kun kasvaa kataluus!
Jos alistuen nöyrryt,
et oikeutta saa,
vaan suoriks selät köyryt —
se vaatii, velvoittaa.

Siis köyhälistö, herää!
Jo riittää uinuntas.
Teroita säiläs terää
ja tahdon tarmoas!
Jo nouse itse herraks,
lyö murskaks itsekkyys,
käy, astu muiden verraks —
sen vaatii ihmisyys!

(Lausuttavia runoja II, 1908)

Santtu Piri

Kun sinä tahdot . . .

Kun sinä tahdoit —:
seisoi konepyörät
ja höyryt sakeoina ilman samensi
ja herrat — ihramahat, pystynokat, herjat,
jotk' aina kukkoina sun ylläs kiekuili,
nuo tyhjänynseet, tunnottomat narrit,
jotk' ovat verihielläs juopuneet
ja mässänneet sun ihmisarvollasi
ja, anastuksillansa ylpeillen,
elukkaa halvemmaks sun alensivat,
maan matosena sua tallaten,
syvimpään lokaan alas pääsi painoi
ja ilkkumielin katsoi kurjuuttas,
nuo herjat! . .
ne nolostuen päätti rivot kekkerinsä,
kuin koirat, hännät koipiin painaen
ne edessäsi häpeissänsä luikki,
niin voimatonna, raukat kiukussaan . . .
kun sinä tahdoit! . . .

Kun sinä tahdot —:
väistyy sorto maasta
ja mielivallan ruma röyhkäily,
murskaksi murtuu vääryysvaltapylväät,
valt'istuimetkin tomuun luhistuu! . . .
Ja sinä, sinä itse olet valta!
ja itse hallitset sa itseäs,
luot lait semmoiset, kun näet parhaaksesi
ja takaat itsellesi työstäs kunnian,
ja vapauden, täyden ihmisarvon
ja tosionnen turvan kaikille,
se tahdo! . . .

Ja kun sen sa täysin tarmoin tahdot,
nyt heti tahdot, tahdot ainiaan,
ei sitä mahtia ois maailmassa
mi tahtos täyttymästä estää vois! . .
Kun vain sa tahdot! . . .

Kun sinä tahdot —:
jumalatkin kaatuu! . . .
pyhyydet ikuisimmat lokaan nujertuu! . . .
Ja uudet — tuhannesti arvokkaammat! —
sun tahtos voimakas saa nousemaan,
vapaana ihmisenä kunnioitukseksi
totuuden- oikeudentunnoin tulisin,
ei pakosta, ei pelon vaatimana,
vaan — vakaumuksenvoimin ankarin . . .
Luo uutta! . . .
Lyö umpeen kaikki vanhat mätäkaivot;
poroksi polta pesät turmien!
Luo uusi, vapaa usko itsellesi,
ja tulituskien on vaimeneva nuo,
kun sinä tahdot! . . .

Kun sinä tahdot —:
suurta saat sa aikaan . . .
niin suurta, ettet aavistaakaan voi . . .
niin suurt' ei mitään maailmassa ole,
mit' et sa köyhälistö, kansa, saavuttais,
kun vääjäämättä vaan tuot tahtos ilmi,
jos vaikka tulta vastaan tuiskuais —
et järky! . . .
Näin tahdo! Ja ken tahtone ei vielä,
se pane tahtomaan se kanssasi,
ja maata, maailmata tahdollasi täytä,
niin, että kaikki kahleet kukistuis,
kun sinä tahdot! . . .

Siis, sinä tahdot! . . .
Tahdo, kuni rauta,

mi kipinöiden polttaa puhki puun! . . .
Loassa kylliks olet madellunna
ja armon kerjännässä — raukka! — ryöminyt . . .
Pois orjan leima! . . . Näytä vapaa otsa
ja teräskirkas tahdon silmäys,
ja vaadi! . . .
Ja ellei vakavata vaadintaasi kuulla
nyt heti — luvaten vain lykätään —
niin ota omin käsin oikeutesi,
ja esteet hajota, kuin tuuleen akanat! . . .
Niin sinä tahdot! . . .

(Uuden ajan kynnyksellä, 1905)

Kumousta torvet raikaa . . .

(Palanen suurlakon vaikutemuistoista.)

Kumousta torvet raikaa . . .
Kirkko, kuultuansa sen,
kalkkamaan käy rukousaikaa,
kuin ois hetki viimeinen.

Vaan ei kirkonkellon kaiut
vapaaääntä vaimentaa
voi nyt — taikauskon haiut
valonsoihdut haimentaa.

Kohta kirkko kilkatuksen
turhaan työhön työlästyy;
raukee rehke rukouksen —
itseluottoon ilmen' syy.

Ei nyt armon autuusannit
kuolon jälkeen kelpaakaan,
onnen riemukaunokannit
elämässä tarvitaan.

Rukoiltu on kyllin — suotta —
nyt on noustu toimintaan;
pappiparkain musta nuotta
ratkennut on vuotamaan.

Ja se vuotaa, vuotaa yhä,
eikä paikkuin parane,
uuden uskon into pyhä
sen ei serpaa suvaitse.

Kyllöittää jo moinen moska
vapaamieltä valveuneen,
kun jo joutuis aika, koska
lopun sais se täydelleen!

Kun jo läikkyis aamun laineet,
jolloin kansat kaiken maan
itsessänsä etsii aineet
jumalaatteen arvokkaan!

Oman poven onkaloissa
kukin käskyt kunnian
tuntee — noutaa, kuullen noissa
jumaläänen ankaran.

Ääni se ei tinkimistä
siedä, — eikä pyrikään
uskon uuden ihmisistä
kukaan sitä välttämään.

Sillä se on perusehto
menestynnän silloisen,
ja se on sen uskon kehto,
joka kasvaa kumoten.

Usko se ei orjamielin
palvo palkanantajaa,
min voi mairein vilppikielin
viihtää vimmaa kamalaa.

Se on usko omantunnon,
jok' ei ostu suosioin,
usko uljaan miehen kunnon
jok' ei taivu tuominnoin.

Sen on uskon suurin pyhyys:
vapaa järki, oikeus,
ei tää, raukkain kurja kyhyys,
rujohenki kummitus.

Ja sen uskon — kummiksensa,
kirkkokin viel' omaksuu,
taikka — omaan onttouteensa
lahonneena — luhistuu.

Ja sen uskon voimin vasta
onnellistuu kansat maan,
ettei sortovainonnasta
jää kuin — synkät tarut vaan.

Nykyis-ihmisperkeleitten
kataluutten kerrontaan,
nykyisuskon ihanteitten
inhuutta vain ivaamaan.

(Työväen Joululehti, 1908)

Työläisen elämässä

Hetket ne rientää,
voimatta lientää
raadannan rasitusta;
eessäsi vaivaa,
hautasi kaivaa
puuttehen kurjuus musta.

Murrumme varhain;
ikämme parhain
kuluvi huolten yössä.
Häätämishoppu,
voimat kun loppu
sortajan hyväks' työssä.

Mieron saat sauvan
palkaksi kauvan
riistäjäin ruokintasi;
almun he milloin
tuiskaisee, silloin
solvaus osanasi.

Myyty on kuntos,
tylsynyt tuntos —
tuskin oot ihminen enää;
orjana vuolet,
koirana kuolet,
etkä sä vastahan penää.

Luuletpa vielä:
elosi tiellä
kaikk' ol' kuin ollakin tuli,
vaikkakin työsi,
päiväsi, yösi
rikkaiden riistaksi suli.

Yks' vain on lohtu
sille, ken johtu
vääryyttä vainumaan tuossa:
syntisi ovat
kärsinnät kovat
luonehet köyhyyden suossa.

(Tuohus n:o 2, 1909)

Hilja Liinamaa

(1876—1935)

Kevät-ääniä

Suli hanki.
Meri vanki
vapaana jo läikkyy.
Metsiköissä
viherjöissä
kultajuovat väikkyy.

Taivahalta
korkealta
tulvii valovirta.
Yli tienoon
helskyy vienoon
kevättären pirta.

Kevät keito,
sorja neito
kutoo kankaitansa,
vihantihin
kukkasihin
verhoo kumpujansa.

Kevätlehto,
luonnon kehto
meitä viehätyttää,
unten maille,
loistokkaille
rinnan kaihot syttää.

Elon mailla,
mutkikkailla
talvi yhä kestää.

Mutta unta
ihmiskunta
näkee keväimestä.

Hehku, loista
hallat poista
valo veljeysaatteen.
Ylös naiset,
suomalaiset
alle punavaatteen.

Yhteisvoimin,
tositoimin
kohoo köyhäin huomen!
Vapahaksi,
ihanaksi
luomme armaan Suomen.

Keväällä 1906
(Taistelon tuoksinasta, 1907)

Kurja yhteiskunta

Kurja on jokainen kolkka ja soppi,
kehnot on elämän perusteet.
Horjuu kansojen siveysoppi,
puhkee kukkaset mädänneet.

Vilppi ja vääryys silmin julkein
kulkevat, heidän on kaikki maa.
Kerjurisauvan turvissa kulkein
saat sinä totuutta puolustaa.

Yhteiskunta on laho ja mätä,
myrkkyä kylvää vainon kyy.
Ulkona, sisällä kasvaa hätä,
kääpiöks ihminen näivettyy.

Tarvis on paljon puhdistusta,
veljet, lokahan hukkuu maa!
Tarvis suurta on uskallusta.
Veljet taistohon joutukaa!

Käykää! Elämän usvaöihin
veljeystähtönen kimmeltää.
Tuopa se kutsuu suurihin töihin,
siksi ei lepohon aikaa jää.

(Uuden ajan kynnyksellä, 1905)

Naiselle

Sun päähäsi ennakkoluuloja
he ahtavat runsahin määrin
ja järkesi jättävät uinuksiin
ja johtavat tuntoas väärin.

He vievät sun kirkkojen pyhättöön
ja messujen ääreen lumoo
ja uhaten helvetin tulella
he vapauskaipuusi kumoo.

Ja henkesi saatua vangikseen
sun ottaa he kanssaan työhön,
kun tahtovat kaiken taannuttaa
ja kansat upottaa yöhön.

Kun työmies raatavi päivin, öin
ja rikkaus yksillä pysyy,
ja "missä on oikeus, turvallisuus",
epätoivossa sorretut kysyy,

kun rikkahat yksin on vallassa,
ja mahtavat lakeja säätää,
kun raaka voima ja kanuunat
valonsankarit tyrmähän häätää,

kun paljon, paljon on vääryyttä,
johon kansat, yksilöt hukkuu,
sinä aikas' et rientoja ymmärrä,
sun henkesi raskaasti nukkuu.

Sinä elelet hurmeessa tuntehen,
punot pimeyden tummia vöitä.
Kulet välkkeessä valhevalkeiden
ja kasvatat kääpiöitä.

Et nouse urhoja kasvattamaan,
et sukua suurta jo luomaan,
joka yhteisonnea etsisi vaan
ja kurjienhuudot huomaa.

Sinä nöyryyttä neuvot lapsilles
ja laitat ruuan ja vaatteet,
mut unohdat innon ja uljuuden
ja kauniit, kantavat aatteet.

Mut kerran aika se koittava on,
kun hautahan vanhat vaipuu,
ja uusi on nainen nouseva,
jonka valtahan kaikki taipuu.

Pois ennakkoluulojen synkkä ies
valon henkisen, kirkkaan tieltä.
Pois horjuva itsetiedottomuus,
kun kutsumus kysyvi mieltä!

Se vaativi mieltä ja sydäntä
se tahtoo taistohon naista.
Kas, pimeä, kurja on maailma
ei Jumalan päivyt se paista.

Mut nähkää, nainen jo valveutuu
ja katkoo kahlehen inhan.
Ja voimakas, kasvava edistys
saa vauhdin uuden ja vinhan.

(Taistelon tuoksinasta, 1907)

Isän puhelu pojalleen

Mun isän rautarattaineen
he murjoi ammoin.
Niin aukes kuilu kurjuuteen
vain tuskan kammoin.

Taas hetken päivää pilkotti,
sain armaan, sulon.
Ja toivehissa lempeni
näin suven tulon.

Mut tehdas ryösti omaltain
pois posken pohteen.
Sai sinisilmät siellä vain
sairahan johteen.

Sä synnyit. — Äitis väsynyt
jäi syliin tuonen.
Iäksi sammui hymyilyt
ja syke suonen.

Nyt työhön yksin taivallan
ja yksin palaan.
Mies — surun kätken katkeran
mä sydänalaan.

Sait elon aamun ankaran,
vois olla toisin!
Ah jospa uuden maailman
ma luoda voisin.

Taas aatokseni vauhdin saa,
kun sinut tapaan.
Mä tahdon henkees puhaltaa
nyt hehkun vapaan.

Sinussa jääköön kytemään
vihani valkeet.
Käy koston tulet liekintään,
kun lietsoo palkeet.

Laps, polvellani istu vain
ja leiki hetki.
On isäs orja — raadantaan
taas hällä retki.

(Elämän harha, 1917)

Yhdenvertaisuutta

Ihannetta etsit, houkka,
täällä löytämättä.
Sydämiä kalvaa toukka,
kahle käärii kättä.

Aukee tuonen tupa jäinen,
ihanteesi tapaat:
kuningas ja kerjäläinen
säädystään on vapaat.

Makaa tasa-arvon unta
viisahat ja hullut.
Haa — jo untes valtakunta
vihdoinkin on tullut.

(Elämän harha, 1917)

Pettu

Se saapuu
läpi kolkon korven,
yli huuruisten soiden,
ei soidessa torven,

vaan hiljaa kuin aave,
luurankona ilkamoiden,
yön kuutamokenttiä kulkein
ja katsehin julkein,
elonvirrat hyytäen,
tuhat tuskaa syytäen,
kunis kuolee toivojen kukka
ja sammuu haave
ja kaiken, kaiken on hukka.

Se saapuu
sydänmaille loitos,
kussa kurjat on majat,
elo vaikea koitos
ja ankeat ajat.
Kita ammollaan
se uhreja halaa,
lumihärmänsä vaan
kuin myrkyn se valaa
yli laihojen lauhkeain.
Läpi himmeäin ikkunain
käy kiinni hentoihin lapsihin
ja vanhoihin, harmaahapsihin.
Lyö isää, mi kaskea viersi,
monet turmat kiersi
ja äidin valjuksi saa.

Se saapuu
kuin entisaikojen ilmestys.
— Jo ammoin kertoivat taatot:
käy kuolon saatot
sen kintereillä,
ja kyyneltulvat sen teillä
luo kärsimys.
Se saapuu.
Jo vapisee ilma, sä kuuletko,
kuin huokaukset sois?
Sydänmaa on uhmaton, autio,

kuin hauta se ois.
Puut säikähtyy,
ja arka kyy
pian piilohon painaltaa;
ja vienon
pää painuu lintusen pienon,
puron pulputus taukoaa.

Syys koittaa.
On eessä talven tulo;
meni riemut ja elämän sulo.
Jo kylmenee onnen haave:
kotilies.
Nälän nousee armoton aave
kuin kuoleman viikatemies.

(Elämän harha, 1917)

Aamutuokio

Kodin köyhän lapsi. Jo varhain
oli suistunut maailmaan.
Niin nuori ja kautta harhain
tie kulkenut vankilaan.

Mut nyt hän neitsyt on pyhä
noin äitiysvuoteellaan.
Ovi vaikk' oli teljetty yhä,
tuli enkeli taivaastaan.

Tuli poikanen: tähdenlento
niin lankesi päälle maan.
Ja äidin kohtalo vento
suli lempehen puhtaimpaan.

Nyt ripsin vavahtavaisin
kevätaurinko katsahtaa:
niin äiti ja laps' ihanaisin
aamusiunauksensa saa.

(Muistojen mailta, 1926)

Punavangille

Ota köynnös kukkasista sellin,
sydänverin kostutettujen.
Poimitut ne käsin ovat hellin.
Sarka oli pitkä, sumuinen.

— Kiirastulen, pistinkujanjuoksut
kestit. Ota kiehkurani tää!
Soisin sulle suven sulotuoksut,
matkaa voittoisata, välkeää!

(Muistojen mailta, 1926)

Kössi Kaatra

(1882—1928)

Sanomalehtipoika

Uh, huh tätä tuulta ja pakkasta
ja voi tätä kylmää säätä.
Kinoksissa kulku on raskasta.
— Joko korvat ottivat jäätä?

Nenä pieni kylmästä kohmettuu
ja huurretta silmät saavat.
Jalat vallan jo uupuu, kangistuu,
ne tuskinpa kannattavat.

— Emo sairastaa, isä uinahtaa
maan alla, hän, kodin suoja,
ja lapsi, mi tuiskussa taivaltaa
nyt ainoo on leivän tuoja.

Ja siksipä eespäin täytyvi vaan
jos kuinkakin kylmä oisi.
Oi, kunpahan päivä nyt paistettaan
ja Luojakin lämpöä loisi!

(Kynnyksellä, 1903)

Tähdelle

Miksi tuikit tähtönen
suru-silmin tuolla,
kaihomielin katsellen
taivahaisen puolla.

Mitä suret tähtönen,
miksi kaihon kannat?
Miksi silmäs kirkkahan
tummentua annat?

— Oisko noussut päältä maan
sinne asti lasten
itku, parku, voivotus,
vaivat valkohasten?

Vaiti ompi tähtönen,
virkanne ei vainen,
miksi tummui, himmeni
silmä taivahainen. —

(Kynnyksellä, 1903)

Ne matasi maassa —

Ne matasi maassa
polvillaan
ja ne huusivat Luojaa
tuskissaan.

Mut yö oli yllä ja
kalman mies
syyssatoja suuria
niittää ties.

Elonviljat kypsyi,
tuleutui;
yli laihon viikate
kaareutui.

Ja Jumala mykkänä
nukkui kai,
oli taivas vaiti ja
tyhjän sai

nälän nähnyt nöyrähän
rukoukseen —
käsi kuolon kuivasi
kyynelveen.

Oli palkkana uskon ja
haaveiden,
työtaistelun, tarmon ja
toiveiden

elonpäivät tuskia,
nälkää vaan,
sen jälkehen multaa
hautausmaan.

(Elämästä, 1904)

Eri osat

Hyvä on olla onnellinen,
jumalien juhlavieras,
kaitsettava Kaikkivallan,
Luojan lapsi, Herran hellä,
kun on sydän synninarka,
povi puhdas ja korea,
eik' ole tuntoa tuhottu,
veri ei vikoa saanut
kohdussa emonsa eikä
isonsa veren väessä.

Tuo voi olla onnellinen,
autuas ikänsä kaiken,
kuolla viimein kunnollisna
helmahan hyvän Jumalan.
Toist' on olla onnetonna,
rauhatonna, riemutonna,
lieska polttava povessa,

tunnossa tukala tuska,
ohimoissa outo vaiva,
aina silmissä samerrus,
voimatonna voimiltansa,
väeltä ylen vähäinen,
kun on Luojan hylkylapsi,
Herran hyljätty inehmo,
ollut aina syntymästä
taikka ehkä ennemminkin.

Tälle on elämä tuska,
orja-ies ja itku, vaiva;
eikä hän lepoa löydä,
ei sinä ilmoisna ikänä
elon pellon pientarilla,
elossa ajallisessa.

Yks on täällä tuskan tuttu,
murjoma murehen mustan,
toinen ehkä onnellinen,
taivahan hyvä hedelmä.

(Elämästä, 1904)

"Kultainen" nuoriso

"Kultainen nuoriso"
katinkulta pinta,
tiedätkö mikä on
elostelus hinta.

Tiedätkö kuka sinut
juottaa ja syöttää,
kuka sinut tietojen
aseilla vyöttää?

Ken sinut taiteen
tanhuille kantaa,
ken sinut kaunista
etsiä antaa?

Kuka, sano, maksaa
yötiset kemus,
leikkisi löyhän
ja raa'an remus.

Et sinä, eikä sun
sukusi suuri.
Kansa ne maksaa,
kansa se juuri.

Kansa! Se kansa,
mi orjana oihkaa,
kansa, mi työnpakon
vankina voihkaa.

Kansa, mi sulta saa
piiskaa ja pilkkaa,
vain ylenkatsojan
sortoa silkkaa.

"Kultainen" nuoriso,
velkasi taakka
voi sinut painaa
maahankin saakka,

kun sua velkoo
työorjaparvi.
Sen oma on näet
runsautessarvi!

(Suurlakkokuvia, 1906)

Meren käydessä

Jumal' auta mi myrsky nyt meuraa,
meri käy, meri soi, meri pauhaa.
Nyt oikeutt' ei ole kellään
levoss' olla ja nauttia rauhaa!

Kelle kallis on henki, hän olkoon
käsi valmiina purjeiden nuoriin;
on myyty se mies, joka ei voi
nyt varmana tarttua ruoriin.

Meri pauhaa. Jättiläislaineet
pian laivamme nieluhun hautaa,
jos ei joka ainoa meistä
nyt varmana tarttua ruoriin.

Suurlakon aattona lokak. 30 p. 1905
(Eduskuntauudistus ja suurlakko, 1905)

Nagaikkalaulu

Lyö nagaikalla, sotamies,
niin että veri roiskuu,
niin että, missä käypi ties,
vain hurmelaine loiskuu.

Lyö nagaikalla, iske vaan
ja selkänahat revi
ja veljes veren vuodantaan
sa älä helly hevin.

Lyö nagaikalla, jaloillas
sa massa maassa pole
ja valtikkanas nagaikkas
sä kansan ohje ole.

Lyö nagaigalla, iske nyt
ja älä äkin herkee,
ett' olet kyllin iskenyt
kun lyödyn vuoro kerkee.

Lyö nagaikalla, että soi,
jos et, jos et sa pelkää,
ett' *toinen* toista lyödä voi,
mut toki *toista* selkää.

(Suurlakkokuvia, 1906)

Politiikka

Nyt mestari pettää Juudaan,
mut Juudas mestarin myös;
ja hopeapenningit helkkää
ja saatana ilkkuu yöss'.

Ja opetuslapset nauraa
ja itkee ja huokailee.
Mut yhdessä paimen ja lampaat
toki rauhassa ruokailee.

Ja atrian jälkeen kallein
jo ristihin naulitaan
ja Juudas nuorassa roikkuu
ja kansa on kummissaan.

(Suurlakkokuvia, 1906)

Me julmat bolshevikit

Me kuljemme julmain kirjoissa,
me bolshevikkiparat,
ja sentään rinnoissa meidänkin
monet syttyvät mielteet arat.

Ja liikutusta tuntea
kuin lapset voimme me ikään,
vaikk' apeutemme aiheena
oma orpous ei olis' mikään.

Niin vainkin: vainaja monikin,
jota piesty punikki suri,
oli sattumalta valkoinen
ja valkoisten puolla puri.

Pari mullakin valkoista vainajaa
oli aiheena suuren murheen,
kun tappiolla päättivät
punaveikkomme taistonsa urheen.

Ei ensimmäisnä he rynnänneet
väen ryysyisen tappajiksi.
He nuoria vain, ja valkoisten
he ruudinruokaa siksi.

Polot heidät viskasi Hjalmarsson
pelinappuloinaan tuimaan
sodan rautatuiskuhun, taisteluun
epätoivoisen hurjaan ja huimaan.

Lakas kuularuiskumme nuoret nuo
ens' taistonhetkellä ihan,
ja järjettömästi kuitata
näin saivat he valkovihan.

Kai valkoisia he itsekin,
koskeivät he meidän puolla.
Mut murhein aattelen sittenkin:
mitä hyödytti heidänkin kuolla!

(Punikin pääsiäinen, 1921)

Kiidät, kiidät —

Omistettu urheileville työläisnaisille.

Kiidät, kiidät
gasellikauniina, nainen sa nopsa ja norja,
kuin sinihaukka sä liidät.
Varsavirkku sa, sorja!

Liitäen lennät
kuin työnluokkasi ihanin unelma-aatos,
maaliin eellä sä ennät
kuin maas vapauspaatos.

Oi, olet huima
kuin maas raatava luokka ja noussut sen kanssa,
taistossaan niin tuima,
kahle kun katkes ja ansa.

Airunna aamun
riennät sä niinkuin kirvonnut kansasi suuri,
syössyt mi sorron on aamun,
kirous kauhein kun juuri.

Kauriina juokse!
Kahlitut kanssasi että kiiruhtaisi päämäärään,
rientäisi lippujen luokse,
kyltyen arpaansa väärään.

Juokse, sa sorja!
Välkähdä tähdenlentona taivaalla kansasi vapaan,
että jok' ainoa orja
kirpoisi kerran sen tapaan!

(Työläisurheilijan joulu, 1928)

Punalippu

Punalippu, sa pilkattu, poljettu
sa lokaan syösty vaate,

alennuksesi alhosta nouset sa nyt
ja kanssasi kansanaate.

Kevätauringossahan hulmuat nyt,
sa kaunis, sa kallis viiri,
ja ääretön, ääretön allasi on
pyhäst' innosta päihtynyt piiri.

Kädet kuumeiset sua kantavat nyt,
proletaarien päällä sä päilyt,
ja, ah, sitä vaivoin uskoa voi:
myös pistinten kärjissä häilyt.

Rivit rautaiset sua seuraavat,
olet oppaana rintaman harmaan,
veritahrat sa veljien pyyhit pois
ja voittoon viet väen varmaan.

Olet miljoonain, olet miljoonain
nyt viitta ja tunnus ja taika.
Väris suojan suo, väris turvan tuo,
punaleimaasi kantavi aika.

(Alhaisolauluja, 1922)

Tulivuori

Tulella paasien povessa ei ole tilaa,
ahdas on aikakausien kaava,
hehkuva laava
ilmoille pyrkii, kussa on maailma aava.
Kaitkaa teitänne kääpiöt maaemon pinnalla,
vuoren rinnalla,
muuten te maksatte henkenne hinnalla
huolettomuuden;
uumenten uhma ei ymmärrä pilaa!

Kaiken maan alta ankara jymy
kamppailusta.
Siinä on orjan huohotusta,
orjan, mi iskee elämän usta.
Kuulkaa, tuomion ääni on syvyyden soitossa
loitossa,
kaameena kaikuva hävityksen hetkien koitossa,
jahka on joutuva aika!
Katoava kerta on kepeä huultenne hymy.

Allanne maaperä vavahtaen viippuu.
Vuoren peikko on yössä
työssä.
Vielä on kummitus kalliokapalovyössä.
Mut ken tietää, kosk' on se katki?
Pian lie pitimet piukimmatki
pirstoina ratki.
Kaitkaa teitänne kääpiöt, kenties
hetkestä henkenne riippuu!

(Alhaisolauluja, 1922)

Mikko Uotinen

(1885—1931)

Lain vaaka

Jos otat markan toiselta
tai kaloss'rähjät ovelta,
tai pakarista pullankin
on "laki" sulle tulisin:
sä *varas* olet, kunnoton
häpeä maalle moinen on.

Jos taas sä "herrastavalla"
viet konnut, mannut toiselta;
jos petät, korkoin ryöstelet,
saat yhteiskunnan kiitokset:
sun *liikkehesi* edistyy
ja titteleitä ilmestyy.

Jos ne, sä jolta anastit,
maat, mannut joilta ryöstelit,
sun konnantyösi paljastaa,
lain eessä etsit *kunniaa*
ja heille huutaa ajan suu:
Oi kuin tää aika raaistuu.

Sä olet arvos mitassa
ja syytät muita varkaita
ja kun sä kuolet kupsahdat,
(sit' ennen vähän lahjoitat)
niin patsaan haudallesi saat
ja kukkavuoret kaunokkaat.

Sanomalehdet livertää:
"Ol' kunnon miesi hän,
vain rauhaa hänen tomulleen,

mies oivan elämän."
Tää laki on, tää oikeus,
näin ratkee ajan arvoitus.

(Iltaruskoja, 1908)

Korven lapset

Korven lapset,
paljon heillä,
kärsimystä
ajan teillä.

Värjyin yössä,
orjuudessa,
harmentuen
puuttehessa.

Joka päivä,
uutta huolta,
kaikki kertoo
kyynelpuolta.

Nälkä, puute
aina uhkaa,
ajan tuulet
kylmää puhkaa.

Koti tumma,
mieli musta,
katse kertoo
valitusta.

Onnen tunne
vieras hälle,
orjaks pantu
elämälle.

Lepoo vailla
aina raataa,
elo toivon
taimet kaataa.

Heräsitte,
korven veikot,
vahvaks tunsi
itsens heikot.

Riviin käitte,
murtain yötä,
tehden innoin
yhteistyötä.

Kahle katkee,
työssä tässä,
päivä nousee
elämässä.

Älköön teiltä,
voimat täällä
uupuko nyt
taistosäällä.

Kerran saapuu
sarastus,
korven orjain
vapaus.

(Elämän kannel, 1906)

Pajapojan laulu

Minä paljetta painan
ja takoa saan,
tähän en minä syntynyt
ollenkaan.

Tämä työ
on yö,
joka kuolettaa.

Nälkä pajahan toi mun
ja kohtalo vaan,
tämä vie minut kuolohon
kerrassaan.
Tämä työ
on yö,
joka kuolettaa.

Minä kaipasin tietä,
miss' oppia saa,
valon kaipuu mun rintaani
kuohuttaa.
Tämä työ
on yö,
joka kuolettaa.

Minä paljetta painan
ja takoa saan,
opin kaipuu käy rinnassa
kuolemaan.
Tämä työ
on yö,
joka kuolettaa.

Paina palje nyt vaan
ja kipenä saa,
kipen sielussa mulla käy
sammumaan —.
Tämä työ
on yö,
joka kuolettaa.

Nouse, moukari mun,
rauta kuumana on,

rinta mustaksi käy, on
hehkumaton.
Tämä työ
on yö,
joka kuolettaa.

(Iltaruskoja, 1908)

Yrjö Sirola
(1878—1936)

Kaksi ritaria

Rosvoritari

Kesk'ajan ritari linnassaan
nyt viiniä vatsaansa vetää,
taas tullut on seikkailumatkoiltaan,
siell' ei ole säästetty ketään.

On vietynä kauppiaan kalleudet,
joita koottu on vierailla mailla,
ja talonpojan vaimot ja tyttäret
on raiskattu laihojen lailla.

Nyt huovit ne juopuen räyhäjää
ja rivoja juttuja kertoo,
runolaulajat "sankaria" ylistää,
ei mailmassa oo vertaa!

Hän iskulla haarniskan halkaisee,
maan mainehellansa peittää
ja neitoja nuoria naurattelee
— ja lauluista lantin heittää.

Kapitalisti

Uusaikainen "ritari" palatsissaan
nyt hienoja pitoja pitää,
on kotona ulkomaanmatkaltaan
ja hätää ei ole mitään.

Tuo tehtaat korkoa koroillen,
työ torpparin halpaa on aivan,

eik' enää viettely impien
ole takana vaaran ja vaivan.

Työnantajat tilall' on huovien,
mut sama on tanssiin tahti,
käy kielet viinillä voidellen,
sama markan kuin miekan on mahti.

Ei puutu laulajat pidoistaan,
vaan helkkyen soitot soivat,
nyt "edistyksen" maljoja maistellaan,
ovat viinit ja — vekselit oivat.

(Lausuttavia runoja IV, 1907)

Riippuvaisuus

Ihminen,
vapaana syntynyt!
Vapaana nautitko onnea elon,
pystypäin poljetko maat isien?

Et!
Käsissäs on kahleet,
sortajan silmä sun askelettas seuraa,
uhkaavat kouransa niljakkaat.

Nouse!
Heitä jo holhojat,
kahleesi katkoen osasi ottain
ihmisnä ollos riippumaton.

(Työväen Joululehti, 1905)

Ken seisovi pystyssä päin?

Käy myrskyjen meuruna maailma,
tekee kumousten rautaruoska työtään;
on yksilö lastuna laineilla,
joka hetki vie tuhannet myötään.

Ken seisovi pystyssä päin?

Sotatorvet soi äärillä kaikilla,
palo maailman on leimuamassa:
nuoret voimat vanhoja uskoja
lyö taistossa raivoavassa.

Ken seisovi pystyssä päin?

Saa vaivaset suojahan temppelein
ja munkkiköyden kiinnittää vyöhön;
taas toiset ne katsehin päihtynein
vain tylsinä tuijottaa yöhön.

Ken seisovi pystyssä päin?

Sepä pitää päänsä voi pystyssä,
kenen rinnasta poissa on pelko;
ketä elämän myrskyt ei yllätä,
kun hänellä niistä on selko.

Ken sellainen on?

Ken asettaa auranterät kyntämään,
vie markkinoille viljasadot rikkaat,
väkivasarat määrävi mäikymään,
luo teräksestä koneet taitehikkaat —

se seisovi pystyssä päin.

Ken pilvenpiirtäjät pystyttää,
luo näemme suojaisat talot,
salavoimat, sähköt ken synnyttää,
esiin loihtivi loistavat valot —

se seisovi pystyssä päin.

Ken kaartavi sillat yli koskien
ja tunnelit alatse kaivaa,

ken ilmoille lähettää "langattoman",
ken vuoret tieltänsä raivaa —

se seisovi pystyssä päin.

Ken vallitsee vauhtia voimavaunujen,
ja lintuna ilmoja liitää
ken uppouu uumeniin vuorien,
alla aaltojen venehin kiitää —

se seisovi pystyssä päin.

Kenen käsi on veturin kammilla
sen kiitäissä vaaroja kohti,
ken valtamerilaivan kulkua
käsi tyynenä ohjata tohti —

se seisovi pystyssä päin.

Sen kädess' on aikamme avaimet
ja katsovi vastaisuuteen,
se murskavi mädät ja vanhennehet
sekä astuvi elohon uuteen.

Se työväenluokka on
ja se seisoo pystyssä päin.

(Kansan Lehti, 1917)

Ei sorru

Ei sorru se koskaan jäljiltä,
joka aatteensa puolesta kaatuu,
ja vaikka kun ruumis maatuu,
niin elää toisissa henkensä.

Ja henki nouse ei povesta maan,
se nousee sodista, soilta,

ja polttorovioilta,
ja saapi sadat nousemaan.

Ja nämä vielä jos kaatuukin
taas uusia toimeen tarttuu,
satakerroin joukkoja karttuu,
joit ei voi sulkea tyrmihin.

Niin aate tulessa puhdistuu,
ja uusia muotoja saapi,
se parahat valloittaapi,
taas maailma hetkeksi uudistuu.

(Tiedonantaja, 1918)

Jukka Pohjola

(1878—1948)

Sorrettujen laulaja

Jo päättynyt on päivän työ
ja helle vaivaloinen,
on ehtinyt jo puoliyö
syyskuinen, kuutamoinen.

Mies nuori kalvasotsainen
viel' istuu vuoteellansa
ja katsoo yöhön, kummaisen
näät loisteen katseissansa.

Näin monta kertaa mietteissään
hän nähty on jo ennen.
Ken on hän, mitä miettiikään
yön rauhaan yksin mennen?

Hän työväen on laulaja,
hän sorretuille elää,
ja köyhän kansan tunteita
vain kantelonsa helää.

Hän kaikkein kuullen kaiuttaa
kansan tuskat suuret,
hän säälimättä paljastaa
kaikk' kolhut, pahan juuret.

Ja tuomionsa sortaja
saa kuulla lauluissansa,
kun taistoon vastaan vainoa
hän kutsuu joukkoansa.

Ja laulu sattuu syömihin,
jo nousee köyhä kansa.

Vaan aina lauluin tulisin
hän kiihtää joukkoansa:

— Vuosisadat pitkät kärsinyt
oot kansa armas, kallis;
ken pyövelien pöyhkäin nyt
päivääkään raastaa sallis!

Ken sallis sortoon hukkua
yhdenkään joukostamme,
ken kurjuuskuoloon nukkua
vois kesken taistoamme!

Näin laulaa hän, ja laulustaan
saa kansa taistorauan.
Mutt' öisin yksin vuoteellaan
hän valvoo, valvoo kauan.

Hän valvoo, miettii; kuumeinen
on rusko poskillansa,
ja helle tuskan tulisen
kuvastuu katseissansa.

Ja rinnastansa huokaus
saa raskas, ahdistava
kuin hengen hätähuudahdus
yön helmaan kaikkoava:

— Oi milloin, milloin päättyvä
on täällä taisto, vaino!
Ma etsin rauhaa, lempeä
kuin armast' impi kaino.

Ma etsin anteeks' antoa
ja voisin anteeks' antaa,
ma tyrannia julminta
tahtoisin onneen kantaa,

kun veljenä hän rientäisi
luo kansan sortamansa
ja ihmiselon hyväksi
antaisi parhaimpansa;

ma kaiken kauniin polkijaa
lemmellä voisin kostaa,
kun tallaamansa sortuvan
hän tahtois ylös nostaa.

Oi, kaunist' oisi unhottaa
ja suurta anteeks' antaa
ja ihmistä jok' ainoaa
yhteiseen onneen kantaa!

Näin miettii hän ja vuoteellaan
öin yksin itkee salaa,
ja kaihoisissa katseissaan
niin hellä hehku palaa.

(Eteenpäin, kalenteri kansalle VI, 1909)

Tuonen tuudussa

Ällös lähde, lemmikkini,
elon virran myötä,
olo siell' on tuskallista
taistelua, työtä.

Siellä aallot vaahtoharjat
kulkijata häätää,
pettymykset, kuolon pelko
syöntä polttaa — jäätää.

Lähde tummiin varjostoihin
Tuonen rantamalla,
ennenkun sä harhaan eksyt
elon ulapalla.

Tuonen tumma virta aina
peili-tyynnä päilyy,
rannikolla rauha pyhä
rikkumaton säilyy.

Siellä vaivat vaimenevat,
huokaukset hukkuu,
siellä toivo, toivottomuus
iki-unta nukkuu.

(Työväen Joululehti, 1905)

Työttömäin laulu

Meiltä on riistetty oikeus työhön,
turhaan me voimaamme tarjota saamme,
turhaan me pyydämme onnea orjan
teiltä, te ylpeät riistäjät maamme.

Voimaton taistelu kurjuutta vastaan
kättemme, henkemme tarmoa jäytää,
toivehet hukkuvat, katkera tuska
päivin ja öin yhä rintamme täyttää.

Lapsemme kehdossa nääntyvät nälkään,
vaimomme horjuvat haamuina aivan.
Rakkahat, teit' emme auttaa saata
kynsistä puuttehen vihlovan vaivan!

Keltä me pyydämme turvaa ja suojaa,
mistä me etsimme oikeuttamme?
Huutava vääryys on mahtina maassa,
mahtavat ilkkuvat kohtaloamme.

Raatajaveljet ja raatajasiskot,
teitä me huudamme hoivaksi yöhön!
Suokaa te meillekin oikeus elää,
oikeus leipään ja oikeus työhön!

Teillä on voima ja teillä on valta;
aika on teidän jo voimaanne luottaa,
muuten jo huomenna kohtalo meidän
teidänkin sankkoja joukkoja uottaa.

Lyökää jo kanssamme kiskurin mahti,
leipämme riistäjä, hurmeemme juoja,
luokaa jo kanssamme oikeus uusi,
vääryyttä polkeva, sorretun suoja!

(Työväen Joululehti, 1912)

Arvid Mörne

(1878—1946))

Punainen lippu

Kas joukot tuhatlukuiset
ne retkeilevät tuolla.
Ne saapuu kautta kujien
kaupungin laitapuolla,
käy luolistansa ahtaista
ja asunnoista tuskan
ja luota neulan, naskalin
ja alasimen mustan
tai leipäuunin leimusta
yötyöstä latomon
luo lipun tulipunaisen
kaikk' kertyy joukkohon.

Jo muinen seuras' lippua
kansamme monta kertaa,
sen lippukulun poimekkeet
siins' urohitten verta.
He hurmetanterilla näin
käi kaikuessa rumpuin,
ja sinne hukkui tuhannet
luo kaukaisien kumpuin.

Niin tyynest' Ruotsin armeijaa
ain' seuras' isät armaat,
nuo suomalaiset pilkatut,
nuo sarkanutut harmaat.
Pois temmattiin he etelään
ja kolkon pohjan periin,
kun sota kotitölleissä
löi vaimot, lapset veriin.

Ei tienneet miksi mihinkä
he maasta temmattiin,
ja luona lipun vierahan
kuol' meidän kansa niin.

Nyt eipä rummut pärise,
eik' eessä miekkaretki,
vaan punalippu hulmuaa,
ja keväinen on hetki.
Ja luona lipun tulvehtii
nyt ihmisvirta taaja,
ja mielten tenho puhkeaa,
uus' herää aatos laaja.
Tuo lippu, tulkki tuhanten,
on pyhäin unelmitten,
nyt kansa rientää taistohon
eest' toivoin kallehitten.
Se tietää miksi, mihinkä —
se itseään nyt johtaa
ja yllä lippu punainen
halk' kevätilman hohtaa.

Suomentanut Hilja Liinamaa
(Uuden ajan kynnyksellä, 1906)

Ääneni

Lumolaulunsa lauloi hän rikkaille, joill' on
huviloita ja linnojakin
ja puistoja sinisin joutsenlammein,
tein poppelireunaisin —
ja sille ken kirjoista oppien varhaan
soi rytmille, riimille arvon parhaan,
saman, minkä taatotkin.

Kadult' tahdon ma vauhkon riimin, rytmin
jylinästä vaunujen vain.

Takapihoille, kujille kääntyisin jälleen,
laps kansan, harhattuain.
Minun lauluni siell' ikijäisillä mailla
sopen varjoonkin hohtavan liestulen lailla
tulis hulmuta lohduttain.

Kuten ruusu köyhän rinnassa hohtaa,
tulis hökkelissä säihkyä sen
ja kaikaa satamassa niinkuin
merihuuto lokkien.
Hän rikkaille luodusta maasta laulaa.
Sen arkunkanteen mun lauluni naulaa
tulis lyödä jylisten.

Mut tiedän, ett' uudistusvuosia turhaan
polo runoni vartoaa,
ett' unhoon lauluni, huulilta kuollut,
jää joululta — talven taa.
Mitä muuta — tuhannet mieleltä nurjat,
he liasta harmaat, he köyhät ja kurjat
sadon jäljillä korjata saa.

Suomentanut Otto Varhia
(Kirjallisuuslehti, 1934)

Runoilijat

Kun laulu tahtoo myrskyaikaa kajaa
kuin pääskynen se liitäköön maan rajaa.
Lyö viima ruohikkoa kumpareen,
ylt' yli niittyin lentää avarille
nyt heinähaasioilta laeksille,
ja levä kiitää yllä hurjan veen.

Nyt yrtit kiinni maahan tiukkenevat,
mi ravitsee. Saa hetket ratkaisevat.
Meiss' elo, taisto irtoo haavoistaan.

Mut eetterissä yllä pilvirajan
nyt runoilijat seilailee tään ajan
puhaltain hirmumyrskyyn kupliaan.

Suomentanut Otto Varhia
(Kirjallisuuslehti, 1934)

Viha

Se syöpyy mieliin kuin ruoste rautaan,
se tarttuu kurkkuun kuin vehkaleipä,
se puree kuin kylmyys paljasta, ryysyistä kyynärpäätä.

Ei hän, joka tänään nyrkkinsä nostaa puhujalavalle
sen ole isä.
Sadat vuodet se maassa on hiljaa itänyt
kaikissa joilt' oli estetty ilma ja päivä.
Se huutaa aikojen syvyydestä,
se on perintö, jotka murtuivat työssä
taa auran ja karhin,
jotka raatoivat alla herrojen ikeen,
joilta kielletty jano oli kirjaan ja kynään,
jotka tahtoivat itse asua maansa
ja vietiin raastaen herrojen sotiin,
jotka tahtoivat nostaa kattonsa matalan
ja äänensä nostaa
ja herrojen pilkkaa palkaksi saivat.

Se viha, jok' on perintö harmajan muinaisajan,
se kutsuu, se kiehtoo, se liehtoo laumoja sotaan!
Se kytee kuuntelijoissa ympäri puhujalavan
alla toukokuun taivaan,
se syttyvi kun sanat leimuavat,
se silmäin tummista kulmista iskee tulta,
se on tuomion kostava raippa,
mi lyö maahan valtion hauraan!

Suomennos
(Vallankumousrunoja, 1928)

Otto Ville Kuusinen

(1881—1964)

Torpeedo

Ma synnyin veljien käsissä pajan synkimmän,
sain sisääni voimaa villiä pyhän Venäjän.
Oli ladattu, tähdätty julminta meren hirmua sydämeen,
käsi taikurin painoi ponninta, minä alle veen.

Oi elämää, syvää, vaahtopää meri myllertää,
ei eteen nää, ei jälki jää.
Mitä perhanaa mua liikuttaa,
mulla suunta on tää ja määränpää,
ja elämäntyöni mä täytän.

Ratas raksuttaa, se on sorjempaa,
teräskelloss' on vieteri tiukka.
Niin naurettavaa, että näytän missä milläkin hetkellä
kärkeni lie.
Niin naurettavaa, että kallis ois
nykyhetken vaahto, mi valuu pois.
Nykyhetki on piste, summa on tie,
mutta kauaksi vie jo seuraava tuokion hiukka.

Tie lyhenee, työ lähenee,
mutt' viisaat rannalla veisaa:
Meress' jossain on salakallio,
sodan yltiöpäiden turmio,
siks' ei saa päin puskea,
täytyy varoa ja väistää, luovia, haroa.

Ei luikurit. Ette ainakaan Torpeedoa petä luovimaan,
se peli ei käy ollenkaan urotyössä uskotussa,
vaan suoraan tietä lyhintä päin pirua.
Niin myöskin lähemmäksi ihannetta pyhintä
me päästään taistelussa.

Jos sattuu salakallioon, niin sattukoon,
ma mennyt oon, ei muuta.
Veljet saisi vain odottaa,
ohi kallion taas ampua toisen torpeedon
— niin monta kuin tarvittaisiin,
työ kunnes tehty on.

Et pelastu meren perkele,
on sulettu joka salmeke,
siis ummessa tuomios.
Ylen kauan jo kansoja kahlitsit,
veriuhreja veit monin miljoonin.
Muut ryövärit kavaluudella sa yksin yllätit,
sodat voitit orjain hurmehin,
sotasaaliit sait hirveät hinkaloos,
eikö siin' ollut kyllin kerraksi,
pyrit, perkele, maailman herraksi.
Mutt' entä jos se on turmios.
Merirosvon loppu sun kohtalos.

En pelkää, ilkkuu päällikkö,
hyvin hallita kansoja, riiviö lasin kohottaa.
Hepo tahtoo piiskaa ja kauraa, niin kansakin.
Herrat hohottaa ja naiset irstahat nauraa.
Heillä riemua on, remu loppumaton,
hilu, nautinnon halu verraton,
liha harras on vain vähän hauras.

Tie lyhenee. Meren kummitus, lue rukous.
Yö lähenee, yö sulle ja mulle.
Kuitit siis.
Mutt' veljille voiton valkeus.

Kuin laukaus puun puhkaisee,
ukon leimaus kiven lohkaisee,
loven lyö, repäisee, hajottaa,
niin kalloni lyö loven panssariis,
halkeaa ja halkaisee.

Viel' hetkinen konnat korskukaa
ja nartut haisevat haiskaa.
Sitä seuraava hetkinen ulvokaa,
ja sitten ulvoen upotkaa sysisyvyyteen,
mistä päälle veen ei palaja riekaleen raiskaa.

Mutt' orjat pois, ylös ruumasta.
Tuho tullut on rosvolaivan.
Teill' eikö ollut itsellä voimia
yli laidan heittää hurttia,
kun muille sen jätitte vaivan.
Teitä varroimme, te viivyitte,
oli vaarassa vapaus veljeinkin.
Vapaus! Elon kallehin aarre se.
Oma onnenne, iki-ihanne,
maan, kansojen kaunoisin.
Yhä vieläkin vartovat veljenne, yhä viivytte.
Ulos laivasta nyt, nyt uskaltakaa.
Kaikk' kahleet kerralla katkaiskaa,
ulos merelle, uikaa veljeinne punapurppuralipun alle.
Se pelastaa. Se kokoaa puna-armeijaa.
Se johdattaa sen kunniaan työluolista taivasalle.
Maan ääriin, valtamerten taa.
Ylös kuiluista kunnahille.

(Vallankumousrunoja, 1928)

Laulu auringosta

Pyhä tuli — se on iki aurinko
lahon polttaa
saastan syövyttää
valon lämmön voimalla
väkeväks
maaks muuttaa
luonnon sokean
näkeväks

luo, uudestisynnyttää
elävää
elämää

Pyhä viha — se on pyhä rakkaus,
pahan polttaa
synnin syövyttää
valon lämmön voimalla
väkeväks
työks muuttaa
lemmen sokean
näkeväks
luo,
riemulla synnyttää
ylevää
elämää

(Punikin pääsiäinen, 1921)

Aku Päiviö

(1879—?)

Työ

Työ väsymättä jyskää
ja ähkää, rynnistää,
työ tonkii, repii, ryskää
ja taasen järjestää;
työ jyskää vuorten alla
ja maalla, yllä maan,
työ puskee kaikkialla
sitkeellä voimallaan.

Työ tuima, nokinaama,
käs' — jäyhä, känsäinen,
työ tyly, verihaava,
on summa siunauksen;
se raa'an sivistääpi
jäykillä sormillaan,
se hienon kehräjääpi
tiedolla, taidollaan.

Sä katsot, kysyt: mikä
loi kaiken suuruuden?
ja sukupolvein ikä
käy etees vastaten:
työ kaiken hyvän antaa
ja täyttää sillä maan,
työ kaiken kuorman kantaa
vahvoilla harteillaan.

Ja työtä, työtä, työtä!
on laki elämän,
ja työtä, työtä, työtä,
myös aina tehdähän.

Se kulkee käsityksin
elämän, kuoleman,
se puskee kärsimyksin,
luo onnen korkeimman.

Se laiskat puettaapi
ja raukat ravitsee,
se korskat kuljettaapi
ja pöyhkät palvelee;
se kaivaa kilut, kullat
ja linnat kohottaa,
se tonkii karut mullat
ja kukkiin taikoaa.

Mut' ken ja kuinka usein
se sitä muistaakaan,
mik' on se voima, mahti,
mi nykyiseks' loi maan,
ja ken on oikein luoja
tuon mahdin mahtavan
ja kelle siunaus, suoja,
kunnia kuuluiskaan?

(Ajan laulu, 1910)

Ajan laulu

Suur' on elon virran uoma,
aav' on aikain ulappa,
suur' on kirja järjen luoma,
suurin syntyy salasta.
Puhkoo järki jäiset vuoret,
silmä taivaat sirkkilöi,
seppona jo siinä nuoret
missä isät kiveen löi.

Heltyy kynnet hengen hallan,
tiedon aavat aukeaa,

talttuu kourat taudin vallan,
ruton kynnet raukeaa.
Lihoo laajan pellon laiho,
kuokan iskut kevenee,
kuolee kalvas leipäkaiho,
runsaus riennot ravitsee.

Kehrää tehtaat, taitopajat,
rautaorhit ravajaa,
täyttyy kansain muonavajat,
kultavuoret kohoaa.
Vehnää uhkuu tundrat tummat,
jäiset kummut kukkaa luo,
ilmoin kohoo ihmeet kummat, —
yhä aukee elon vuo.

Yks' on sentään lukko yhä
onnenportin ovella,
min' vaan avaa aivan pyhä
köyhän kansan povella.
Se on rahavallan mahti,
raskautettuin riistäjä,
vapauden väärä vahti,
väärän mitan käyttäjä.

Imee maata iilit loiset,
ruoskii kansaa ruhtinaat,
syntyy osto-orjiks' toiset,
toiset käsiss' valtikkaat.
Laskee elon kultavaaka,
ihmisyys käy allapäin,
suuri pimeyden laaka
painaa yhä meitä näin.

Niin ei saata aina olla,
sit' ei siedä sivistys,
kasvaa ajan vainiolla
myöskin vapaus, veljeys.

Astuu kansa anturaansa,
orja selän oikasee,
ottaa ruhtinailta maansa,
työnsä, tiensä hallitsee.

(Ajan laulu, 1910)

Kade

Karsassilmä, kissakynsi,
haarakieli, hiiviksijä,
päivin tiellä päätä nyökkää,
hämärissä hyökkää.

Tuntenetko tämän nutun,
tunnet kyllä siitä jutun:
edessä on veli pelkkä,
mutta käännäs selkä.

Tuskin tiedät mitä tahtoo,
tuskin tietää herja itse,
mutta silti: kyllä minä —
odotahan sinä, sinä! . . .

(Ajan laulu, 1910)

Nuor' ollos, kun aikasi on!

Nuor' ollos, kun aikasi on,
kuohuva maljasi juo,
toist' ei kertaa sun eteesi
kanneta mahloja sen.
Näät koskena nyt käy
elämän vaihtuva vuo,
se intosi voimien täysin
ryntähin riehua suo,
pian vaisummin lainehet käy
liki rantoja kaulaillen.

Nuor' ollos — rypäleterttujen,
mahlojen aika nyt on,
siis riemuiten poimi ja nauti
mit' elämä antaa voi;
ois synti jos uupuisit surun
ja aineen alhostohon
nyt juuri kun henkesi lennon
ja nautinnon aikasi on,
nyt juuri kun kiehtovan kevähän,
vapauden kantelot soi.

Nuor' ollos — sun pilvilinnoistakaan
ken estäisi, ken;
siis hetkisen onnessa siinäkin
uinahtaa sinä saat.
Jos valheina kerran sä näetkin
vaihtuvan, sortuvan sen,
viis siitä, niin sortuvi kevätkin,
taiassa tenhoinen,
ja kukkaset vainen on unta
kun taasen on mustana maat.

Nuor' ollos — ylpeäpäänä
elämän veikkasi lyö,
ihantees vie korkeammalle
kuin nyt tämä kurjala, maa.
Näät toista on sitten kun alkaa
ankara päiväsi työ,
kun saapuvi harmaja syksy —
vanhuutes' ilta ja yö
ja ihmisen toimen sijahan
toukka kun vuoron saa.

Nuor' ollos — pyhimys ei,
vaan ihminen, ihminen vain,
vain ihminen erehtyväinen
ja pyrkivä etehen päin.

Hyv' on mitä tehnetkin niin,
kun kuuntelet tuntoas ain,
vaan paras jos intoas ohjaat
uomihin parhaimpain,
niin vanhuuden harteilta löydät
itsesi ylvähin päin.

(Kuohuvat virrat, 1914)

Heikki Välisalmi

(1886—1947)

Kaikki tai ei mitään

Muruja mulle
ei tarjoa tarvis.
— Kaikki tai ei mitään.

Rippeitä liikoja
kylläisten pöydältä
huoli ei mulle
tarita koskaan.

Selvintä kaikista
kylmästi käskeä
ottamaan jos voin,
tai peräytymään.

Murut ei hengen
tyydytä janoa.
— Kaikki tai ei mitään.

(Ikeen alta, 1907)

Mustat

Ne tulevat tummine kaapuineen
tän köyhän kansani tupiin,
tän kansan, mi kerran mustan sen
lie joukon luottanut lupiin.

Ne tulevat hurskaassa hahmossaan
ja kasvoilla ilme pyhä
ja huulilta heidän humisee
samat virret viekkahat yhä.

Ne tulevat tupihin kärsiväin,
jotk' uupuvat kyynelistä.
Ne lähtevät pehmeiltä patjoiltaan
ja saarnaavat kieltäymistä.

Ne tulevat nälkähän nääntyväin
luo silmissä katse vakaa
ja tarjoovat riemuja taivasten
ja onnea haudan takaa.

Ne saapuvat vuoteille vaivaisten
ja pauhaavat vihaa herran,
mi aina polvehen neljänteen
työt tehdyt kostavi kerran.

Ne tulevat tummine kaapuineen
suupuhein ja sakramentein;
ja tuomion synneistä ihmisten
ne näyttävät näyin ja entein.

Joka paikkaan ehtivät erottamaan
ne vuohten laumasta lampaat.
Ne kiittävät puhdasta karitsaa,
mut niillä on suden hampaat.

Ne tulevat tummine kaapuineen
tän köyhän kansani luoksi,
tän kansan, mi kyllin kärsinyt on
sen mustan joukkion vuoksi.

(Kärsivä kansa, 1922)

Elämän laulu

Kukka siellä, toinen täällä,
enimmäkseen erämaata,
pian päilymästä päällä
sinilaki saattaa la'ata.

Rauhaa rattoisata hetki,
vaino, sota, sorto sitten,
joskus pilkkapieni retki
utumaille unelmitten.

Aatteen synty säilän päässä,
kuolo keihon kären kautta.
Hymyn tiehyt hyyssä, jäässä,
ilkun, itkun, tuskan kautta.

Painu hyiseen panssarihin,
läpi jos sa mielit päästä.
Ellös kysy: mistä? — mihin?
Riehu, iske! Elä säästä!

(Ikeen alta, 1907)

Laki

"Laillisuus meidät tappaa."
Odillon Barrot

Laki on kuin kohtalo harmaa,
mi vaanii uhriaan.
Se ei lausu mitään varmaa,
se on niinkuin luetaan.

Laki on kuin pyytäjän permi,
johon saalis sotkeutuu.
Se on kylmä kyynikon termi,
se on kirkon jalkapuu.

Laki on kuin ylimysnainen,
mi hienoille hymyää,
mut jos halpa on kansalainen,
hän nokkaansa nyrpistää.

Jos vastahan nouset, se surmaa
sinut kotkansiivillään.
Jos noudatat sitä, et turmaa
sinä vältä sittenkään.

(Täysi päivä, 1936)

Haamut

Ja toiset taistossa tallattiin
ja toiset valtahan nousi,
ja toiset myrskyhyn hukkuivat
ja toiset tyynessä sousi.

Ja ne, jotka valtahan pääsivät,
ne sääsivät toisille asteen,
mihin nousta voivat, jos ottavat
ne heiltä uskon ja kasteen.

Ja toiset tyytyivät, tunnustaa
toki täytyy vahvemman valta.
Mutt' haamut taistossa tallattuin
ne haastavat nurmen alta:

Te valtapylvähät, vaviskaa,
te vielä kaadutte kerta,
te verellä valtanne ostitte
ja veri vaativi verta.

(Ikeen alta, 1907)

Katsastus

Sotajoukkoa päämies katsastaa,
hän kulkevi pitkin rintamaa:

"Joko paikallansa on joka mies?
On huomenna ottelu kukaties.

Me monta kertaa jo rynnättiin,
moni tärkeä kohta vallattiin.

Mut huomenna, kukapa tietää sen,
voi olla ottelu viimeinen.

Joka mies nyt rivissä tarvitaan.
Joko kaikki lienevät paikallaan?"

Käy päämies pitkin rintamaa,
hän sotajoukkoa tarkastaa.

Mut äkkiä kulmansa kurttuun käy,
ei vielä kaikkia paikalla näy.

"Mitä, riveissä yhä aukkoja nään,
kuka kurja näin pettävi veljeään?

Kuka silloin arkana hiipii pois,
kun kaikkien taistoa tarvis ois?

Ken silloin jäänyt on kotihin,
hän saapa palkan on petturin.

Jos aukosta tunkee vihollinen,
hän jää alle sotavankkurien.

Ne raskaina kulkevat kautta maan,
hänen halmeensa, tanhunsa tallataan.

Tai mentyä tuokion tuhoisan
hän sortuvi itsesoimahan.

Se on kohtalo raukan ja petturin:
hän itsensä pettävi pahimmin!"

Käy päämies pitkin rintamaa,
hän sotajoukkoa katsastaa.

Tämän armeijan lippuna kunto on,
ja sen päämies Yhteistunto on.

(Täysi päivä, 1936)

Ne juhlivat —

Ne juhlivat taasen jouluaan
ja palvovat Jeesuslasta,
ne lukevat outoja lukujaan
ja saarnaavat vapahtajasta,
jonk' kerran kentillä Juudean
on nähtynä vaeltavan.

Ne kertovat kaunista tarinaa
vuos'satojen tummien yöstä
vain valona pienenä pilkahtavaa.
Ne pauhaavat turhasta työstä,
mi tehty on lunnaiksi kansojen
ja heikkojen, kärsivien.

Ne saarnaavat onnea sydämiin
ja rauhaa ja tahtoa hyvää,
vaikk' orjamyllyjen rattaisiin
mont' on kytketty menehtyvää,
ja vaikka he ihmisihanteet
ovat ristihin naulinneet.

Ne juhlivat taasen jouluaan
ja kuiskivat suusta suuhun
sen nimeä miehen, riippumaan
min ripustit ristinpuuhun,
kun kerran vapautta maailman
hänen luulivat julistavan.

Mies, min oli sielussa rakkaus,
ne kuulua tahtoo sun rotuus,
mutt' enää ne ei, kuten Pilatus
kysy koskaan: mikä on totuus?
Ne tuomarivaltaansa käyttävät vain
yli kansojen onnettomain.

Ne juhlivat taasen jouluaan,
ne tuomarit tuntoa vailla,

ja lukevat outoja lukujaan
fariseus-hurskasten lailla.
Ja sen miehen murhatun kunniaks'
ne veisaavat virren ja kaks'.

Vaikk' käyvät lampaina temppeliin,
suden sentään niillä on mieli;
ja vapauden hymneihin valtaviin,
jos onkin taipuva kieli,
niin vapauden taakse telkien
ne raastavat rautaisten.

Ne juhlivat taasen jouluaan
ja ne viettävät juhlaa valon,
mutt' tallaavat sentään tomuun maan
vain ilkkuen suuren ja jalon;
ja hylkäävät pyhimmät pyyteet pois
kuin ei niitä ollut ois.

Mut kerran luolista vainottuin
on tuomio jylisevä
ja kerran kaikuva tuhatsuin
valon hymni helähtelevä;
ja ristiinnaulitun inehmon
ylösnousemus koittava on!

(Kärsivä kansa, 1922)

Synnyinmaalle

Oi synnyinmaa, sun kasvojesi eessä
kuin ennen nöyränä nyt kumarrun,
on miehess' onnettuudet eläneessä
se sama tunne, joka sieluhun
sai lasna, kun ma katsoin akkunasta
ja rannan paadell' leikki iltarusko
uhmaillen suven yötä kuulakasta.
Oi, sama valoon mull' on vielä usko!

Ne samat kuvat, jotka silloin piirtyi
niin uskollisna peiliin sydämen,
ne lapsen sielusta myös mieheen siirtyi
ja hautaan saakka niitä kantanen:
suvinen valkeus, timantit talv'iltain,
syysväririkkaus, kevään huumatuoksu,
ne polun näytti lailla tähtisiltain,
jos minne johdatteli elon juoksu.

Sun kanssas' surut, riemut jaoin sitten,
sun kanssas' itkin ma ja innostuin,
vaikk' kerskannut en kera kerskaajitten
ja ylistystäs harvoin soitin suin.
Mä tiesin kyllä, ettei kuoren kiilto
sun miellyttänyt jäyhää jalouttasi,
ja sanahelkky niinkuin peitsen viilto
sun miehuulliseen koskee rintahasi.

Oi, mitkä sainkaan kirot, sadatukset,
kun hurjat miehet vihaan villiintyi!
Mä tyynin mielin kestin herjaukset:
tuo mies, hän maansa synnyinmaansa myi!
Sä tiedät kyllä, myikö ken ja milloin
ja mistä syystä kalpaa kannettihin.
Ei vika kärsiväin vain ollut silloin,
ett' ylti viha yksiin veljeksihin.

Ei tarkoitukses sun lie ollut jakaa
niin eri mitoin omaa kamaraas;
ken tuntee tuhansien vuotten takaa,
kuin mitatut on metsäsi ja maas?
Ja miss' on kirjoitettu sekin laki,
ett' yks' on herrana ja haltijana
ja toinen oikeuttansa turhaan haki
ja löytämätt' on hältä lohdun sana?

Mä joka miehen oikeutta kiistin
ja oikeuttas sun, oi synnyinmaa:

näin hylkiöltä naamion jo riistin
ja kovin käsin pidin pilkkaajaa,
mi huulillansa lauloi kunniatas,
mut sydämessään kantoi kateen kyytä.
Niin koskaan vierressänsä ajan ratas
ei oheen viskata mua saane syytä.

Oi synnyinmaa, mun karu kamarani,
soi sulle helkky heikon kantelen,
sun kasvos kärsinehet sielussani
ne säilytän kuin parhaan aartehen.
En tuhlaa sanojani turhaan helyyn,
en sulle muistomitaleja lyötä;
ei köyhäll' aikaa onttoon ylvästelyyn,
sen osana on aina — tehdä työtä.

(Karu kamarani, 1924)

Jussi Raitio

(1882—1954)

Ajan moraalia

Jos maailma vereen hukkuu,
niin hukkukoon.
Jos oikeus maassa nukkuu,
niin nukkukoon.

Jos rahvas puutetta kärsii,
niin kärsiköön.
Jos pettuakin ken järsii,
niin järsiköön.

Jos hätä ja puute yltyy,
niin yltyköön.
Jos joku elämään kyltyy,
niin kyltyköön.

Jos toinen toistansa riistää,
niin riistäköön.
Ken jaksaa etunsa kiistää,
hän kiistäköön.

Ken suurta surua kantaa,
hän kantakoon.
Ken vallan ilolle antaa,
hän antakoon.

Jos puolitiestä ken kääntyy,
niin kääntyköön.
Jos taipaleelle ken nääntyy,
niin nääntyköön.

(Maailman markkinoilta, 1915)

Sorvari-porvari

Hän aikoinaan oli sorvari,
nyt pohatta suuri ja porvari.
Hän ennen herroja moitteli,
ens' viulua sakissa soitteli,
kun palkkoja paremmaks vaadittiin
tai lakkosääntöjä laadittiin.

Mut kerran, kun aik' oli sotaisin,
mies muuttui just' läpikotaisin,
teki affäärejä ja ävertyi,
hän nähkääs kaikkea osti ja myi.
Hän hetkessä nous' ylös tomusta,
— vähät siitä, jos juonti se romusta.

Nyt hällä on talot ja tavarat,
tilat asua uljaat ja avarat.
Kirjahyllyssä niteet on nahkaiset,
vaikk' ovatkin aivonsa pahkaiset.
Niitä ostetaankin nyt metreittäin,
vähät laadusta, kunhan on sinnepäin.
Ja kartano on meren rannalla,
pellot höystetään apulannalla,
näät hällä on hienouden tajua,
joka siedä ei luontaista hajua.

On miehellä mahaa ja mainetta
ja paksulti myös palan painetta.
Muust' ei ole hällä nyt riskiä,
kuin ettei vain vaille jäis wiskiä.
Ja valtuustossa hän valheeks lyö,
ett' alipalkattu ois muka työ.
Hänen äänensä römeä järisee
ja gorillanleuka tärisee,
kun moittii hän ihmisten napinaa:
"Sehän selvää on ihan kapinaa.
Ei ennen vaadittu liikoja,

nyt pitäis jo renkejä, piikoja
kuin mitäkin piispoja passata
ja rahaa paksulti hassata.
Ihan veren se suonissa hyydyttää,
kun mikään ei niitä voi tyydyttää!"

Moni kenties on suurempineroinen,
mut silti ei hänen oo veroinen.
Kauppaneuvokseks mies näet kruunattiin
ja sitten lattiat puunattiin,
jotta liukkahampi olisi tanssia.
Myös varattiin kaakkua, kranssia,
olis että suuhunpantavaa
ja juhlille leimansa antavaa.

Niin noussut on entinen sorvari,
nyt mittansa täyttävä porvari,
kuin Fenix-lintunen tomusta,
— vähät siitä, jos juontaa se romusta . . .

(Työnjuhla, 1945)

Paulus Puksulin

Kun muinoin Paavo Puksunen
pääs puksuks Rahaselle,
niin onnenpäivät alkoivat
myös Paavo-pahaselle.

Hän kulki kaikki kapakat,
jos suinkin jouti työstä.
Ja laitamilta kaupungin
hän palas aamuyöstä.

Mut kerran lausui Rahanen:
"Hiis vie, on vajaa kassa!
Sä Paavo patruunaksi saat,
tai kuolet Kakolassa!"

Niin sitten Paavo Puksunen
sai toimittaakin vaalin.
Ja nopeasti keksikin
hän oikean päämaalin.

Kakolanko? — Eipäs vaan!
Hän ryhtyi kauppiaaksi.
Ja kohti "kauppaneuvostoa"
kiis kiiruin hänen haaksi.

Ja nyt hän on jo edusmies
ja tukipylväs maamme.
Ja nimen Paulus Puksulin
kai korvihimme saamme.

Ja vihdoin kun hän kuopataan,
maa kyynelöipi varmaan.
Ja ylleen taivas isänmaan
kai vaipan vetää harmaan.

(Pohjavoimat, 1917)

Muurari Johansson

Näin jutteli muurari Johansson
talon korkean telineillä:
— Suvi syytää toisille hellyyttään,
hikihelmet on helyinä meillä.
Tosin täältä on avoinna aavat näyt,
meren seljät, niemet ja saaret,
mut mitäpä niistä, kun osamme on
vain tiilet ja tiiliset kaaret.

Mut sittenpä muurari Johansson
tovereillensa tälleen haasti:
— Nyt tuokioks syrjään joutavat nuo
muurauslastat ja laasti.

Maa-äiti on luomisinnossa nyt,
hääpuvussa siintää saari.

Maa-emo häihinsä kutsuvi
kun koittanut on mittumaari.

Kuin saarnaa harrasta, juhlaisaa,
myös kuunteli muurarit toiset
ja mietteet mielessä kullakin
lie ollehet samanmoiset.
Ja telineet tyhjiksi jäivät niin
ja lepoon tiilet ja laasti.
— Suvijuhla nyt on, on juhannus
povess' ääni ääneti haasti.

Ja illalla muurari Johansson,
kas, kahvia rannalla keittää
ja vaimo pielessä pensaikon
pienintä uneen peittää.
Mut isommat tenavat temmeltää
ja rantakivillä kirmaa.
On muurari Johanssonilla
näät seitsemän vesaa virmaa.

Maa-emo viettävi häitänsä
ja ihminen niiss' on myötä,
suvijuhlana aatos avartuu
yläpuolelle arkityötä.
— Mut sitten kilke ja kalke taas
käy entinen telineillä
ja muurari Johansson toteaa:
"Hikihelmet on helyinä meillä!"

(Työ kättemme ja henkemme, 1944)

Työ kättemme ja henkemme

"Tulkohon valkeus saapuissa ehtoon!"
— Valkeus tulee ja valaisee yötä.
Kimallus sähkölamppujen kiittää
ihmisen hengen ja kätten työtä.

"Maatukoon honka ja 'vihreä kulta'
olkohon ehomman elomme lunnas!"
— Käsivarsien vankkojen voimasta huhuu
synkeä korpi ja kotoinen kunnas.

"Nouskohot tuhkasta tornit ja linnat,
kotoisen lieden lenseä lämmin!"
— Kilkkaa ja kalkkaa, hetkestä hetkeen
työn sävel sointuvi kiihkeämmin.

"Versokoot tähkäpäät povessa mullan,
jotta ois turvattu runsaus eineen!"
— Perkaapi pellon ja korjaapi sadon
ihminen jäyhine jäntereineen.

"Uhkaapi maata ja kansaa tuho,
vapaus vaativi tukea, turvaa!"
— Tapparan voimin ja taidon toimin
ihminen syrjään sortajan survaa.

Mahdilla hengen ja kätten töiden
raunioistakin raketaan uutta,
työn voimalla vartioi vankimmasti
ihminen vaurasta vastaisuutta.

Työn kunniaks sydänten soittimemme
virittäkäämme siis somasti soimaan.
Työn sankaruus, sankaruudesta suurin,
on aika jo julistaa valtaan ja voimaan.

(Työ kättemme ja henkemme, 1944)

Lauri Letonmäki

(1886—1935)

Vellikellot

Vimmatusti vellikellot
talon tapulissa soi,
meuruu metsät, parkuu pellot,
harjun rinteet huminoi.

Emännät ne halkee vihaan!
Vaikka viikon soittaisit,
ei vaan rengit väänny pihaan,
kopukoilleen värkkärit.

Kiroo voi sun jumalauta
isännät ne sängyssään,
kun ei huoneentaulu auta
eikä laki ensinkään.

Sukupolvet kellon ääni
on jo työhön käskenyt.
Vavissut on torppalääni,
kun on kello ärjäissyt.

Raatamisen raskaan tahdin
orjille se soinut on,
julistanut käskynmahdin
ympärillä kartanon.

Vaan nyt taukos työn jo tahti,
tenän joukot tehneet on.
Murtuu manttaalin nyt mahti,
työ jo astuu arvohon!

Turhaan tuimat vellikellot
talon tapulissa soi,
raatajaansa vartoo pellot —
nyt maaorjat kapinoi!

Keväällä 1917
(Ohjelmarunoja II, 1918)

Sälli ja pastori

Käy reisusälli syntinen
luo hurskaan papin haastellen:

— Mä anteeks anon nöyrimmin,
jos häiritsen rauhaa pastorin.

Suvaitkaa voittaa suuttumus,
mull' oisi oiva ehdotus.

Me kävisimme kauppoihin,
jost' oisi voitto kummankin.

Me vuodeks virat vaihdetaan,
te mierolle, ma pappilaan.

Teill' enemp' ei ois surtavaa
kuin vanhaa rasvaa sulattaa.

Taas vuosi vain on tarvis mun,
kun ristin alla rikastun.

Käy nauruun naama pastorin:
— Pilaisit pyhän ammatin!

Mut tuost' ei säiky sällimies:
— Ken tuhmin meistä, herra ties.

Mont' aasiakin teissä lie,
jos ketut ehkä voiton vie.

En outo ole kortteihin,
kai hoidan sakramentitkin.

Mua harvat suulta suulaammat,
myös sanat mull' on sattuvat.

Jos mull' ei vatsaa pastorin —
venyvä kuori kumminkin.

Jos omantunnon jätteet ois,
kai ammatti ne karsis pois.

Yks ainut vain mua huolettaa:
en naamaa hurskaaksi mä saa.

Käy nauruun naama pastorin:
— On salaisuus se ammatin!

Vaan nyt jo riittää, korjaa luus!
Käyn iltakirkkoon kello kuus.

Ei, malta, jotain lupasit,
jos vaihdettu ois ammatit?

— Ma oisin, vastas sälli niin,
sun eestäs mennyt helvettiin!

(Vallankumousrunoja, 1928)

On touon aika, torpanmies

On touon aika, hei torpanmies!
Ala kouraista kylvövakkaan!
Ja siementä singoten käyköön ties
yli pellon, tuon raivion rakkaan!

On muhea multa ja suotava sää
ja siemen on vakassa varmaa!

Jos merkit vanhat tosiksi jää,
ei sarka ole satona harmaa!

Sä sirota siementä totuuden
sydän-peltohon korvenkansan —
sadon saat sinä kauniskasvuisen
kuin Pellervo pelloltansa!

Sä sirota siementä aattehen
maan raatajakansan poveen —
ja kun jyvää sä lasket laihon sen,
niin laarisi ei jää loveen!

Siit' onni kansalles omalle jää,
ilo mökkisi pientareille!
Käy, ennenkuin ehtivi siementää
viholainen sen ohdakkeille!

On touon aika, hei torpanmies,
ala kouraista kylvövakkaan!
— Kato sulla on kauhea, jos vihamies
sun raiskaa peltosi rakkaan!

(Ohjelmarunoja II, 1918)

Kössi Ahmala

(1889—1918)

Oon rotua reilua Pohjanmaan

Oon rotua reilua Pohjanmaan,
isät siell' eli ääressä äkeen.
Isät saanehet raskailla sahroillaan
vaot kiroten kivikkomäkeen.

Kivikangas vaikk' oli torppanaan,
urot uskoi he voimaan ja väkeen.
Muut muuttivat, kun nämä murtuivat vaan.
Siks soinnutan sonettisäkeen:

Oon rotua reilua Pohjanmaan!
Sisu sieltä on mun ja — se maksaa!
sukuanti se ykspä jos ainoastaan,

toki kerskuu sen kallista taksaa:
Pakon eessäkin seisoa paikoillaan.
Pakon *allakin* — paatua jaksaa!

Minä

Trubaduuri ma oon!
Akateemikko en.
Enkä purista vasallipeistä.
Alkuihmisen raskasta rusikkaa
minä kannan ja kivistä veistä.

Mun on vaistoni vaan
joiden turvissa käyn,
polut metsäin kun tummentuvat.
— Tosin joskus villikin luolassaan
unin nähnyt on kulttuurikuvat.

(Punainen viesti, 1918)

Ajatelma

Yks' on suru korkein sekä suurin:
suru kadonneesta elämästä.
Yks' on toivo, ihanin ja kaunein:
toivo elon uuden koittamasta;
yksi onni, kaikkeutta kellein:
lepo, rauha armaan syleilyssä.

4. 10. 1907

Viinitupa

Viinistä juopuneena ihminen
itsestään soivan huomaa sydämen
säveltä, joka puhtaaks jälleen saa
taivaisen minuuden, min tahras maa.

Ihana uupuneelle viini on
kuin keidas olla voi vain aavikon,
mi runsautta kuohuu vilppaan veen;
mimoosain, palmuin suojaa matkueen.

— — —

Ylitse kaartuu tuoksuvahva yö.
Suonissa rauha, rauha verkkaan lyö.
Pojalla aavikon on rinnallansa
suloinen, paljasrinta Fatimansa.

Todistaa yö ja tähdet tämän vaan,
kun antautuu he valtaan autuaan,
pyhäisen lemmen huippuun määrättyyn,
sielun ja ruumiin luomissyleilyyn . . .

Tai sitten — tambura ja huilu soi!
kuin siellä soida kiihtäen vain voi,
kultana missä keltainen on santa,
taivaana missä aavikon on ranta.

— Hurmaa on tanssi tumman impyen!
Rajaton pyyde hohtaa rakkauden.
Hampaat kuin helmet elfenluiset sen.
Hyppyhyn käy, ja kerta-karkelosta
sulonsa muukalainen, ota, osta!

Elomme erämaassa taivaltain,
kuvia keitaan luopi viini vain
kerran ken nähnyt ne, taas uudestaan
sielunsa tuutii fata morganaan.

Mitäpä unelmitta elo lie?
— Katveeton, kuuma karavaanitie,
varrella jonka vaalenneita luita,
viileiden öiden tähtiä ei, kuita.

Kangastus vaikka valhe, kuitenkin
siipien suihke siinä suloisin.
Kultaisin kuvastava määränpää.
— Hyvää on väreissä sen viivähtää. —

Reppusi laske, viinitupaan käy!
Hämärän seitit etees ennättäy.
Tarusi kerro, veikko, tarinasta;
koittaissa aamun, matkaa jatka vasta.

1910

Proletaari

Kun niin on, että toiset tehtaan jymyyn
on luodut uhreiks hammasrattaiden,
ja toiset nautintoihin, naljaan, hymyyn
ja "hienoon velttouteen", niin ensimmäisien

ma laumaan kuulun. Tietäin, että lymyyn
ei tapa eestä vallanvaunujen
oo meidänmoisten käydä, kun on rymyyn
totuttu valtavimpain voimien.

Ne jälkimmäiset palvoo mammonaa
ja hienoon tapaan kuuluu
maassa maata,

jos rahat, taikka kannus kilahtaa,
ei kummankaan he
eessä *seistä* saata.

— — —

Sen tehdä voi vaan joukko vapauden.
Niin. — Uhrilauma hammasrattaiden!

2. 1. 1911

Tuotelmus lentovehkeiden kunniaksi

Ne miekkoset, jotka kärsineet
ovat riimien synnytysvaivat,
ne tietääöt jo autuuden alkaneen:
On keksitty ilmalaivat.

Ei kohotaksensa korkeuksiin
enää tarvitse tarttua tukkaan.
Saa tuntea astuissa Zeppeliiniin:
runoniekaks ei syntynyt hukkaan.

Ja pilvet ne "kuun yli kulkevat".
Se jos muuttuupi proosalliseksi,
niin kampia kiertää ja huomaapi
paikan taivaaksi seitsemänneksi.

Kovin käänteitä tekevä varmaankin
tää keksintö mahtaisi olla,
jos asteella ylimmän autuuden
vain säteilis mahtava — nolla.

Niin, silloinpa syntinen kaiketikin
taas halaisi maailman mannaa.

Ilotyttöset palmuja heiluttais
ja huutaisi: Hosiannaa!

Kovin hermoheikkoinen lyriikka
saisi palansa parhaimmat maasta.
Sois laulut ja helisis symbaalit
kylänteistä ja vasikkahaasta.

— — —

Kuin käyneekin, vakavasti varjelkoon
ylin kahdesta kauheasta:
epäuskon suuresta synnistä
— ja niskoja taittamasta.

1911

Taidemarkkinoilla

"Markkinat ja joutoväki —"
anteeksi, ei katurahvas.
Väki joill' on kullat, käädyt.
— *Markkinat ja vallassäädyt.*

Niinpä niin, no, suuremmoista
puuhannut on hienokansa.
Nautoja ei markkinoilla
köyhät kauppaa, taidettansa.

"Armot armollisna ylen
tutkii joka kirjaniteen.
Tekijän jos nimi sointuu,
hellittää nää henkipiteen.

"Taide tää on jumalaista",
lausuvat ja lyövät markan.
Täytetty työ "harrastuksen".
Huokaisten he juovat sarkan.

Taluttavat Pegasosta
marhaminnoin, möhömahat.
Taltuttavat taidevarsan —
yhteen lyöden soittaa rahat.

Järkevät ne tottuu tähän:
etuun kytke hengen rata.
Hirnahtaa jos nuori virma,
lyömään kohoo ruoskaa sata.

Lehdet tietää: "Patsas, napa,
pieni joukko valioita
palvoo pyhää taiteen tulta
viettäin kirjamarkkinoita."

Hah, hah, haa! te hienoväki,
joill' on kullat, suitset, käädyt.
Kunhan vain ei orit sattuis,
joka särkee tallinpäädyt.

"Pieni joukko valioita
viettää kirjamarkkinoita."
Totuus nauraa "pyhää" tulta.
— liedessä sen loistaa kulta.

16. 6. 1909
(Kirjallisuuslehti, 1936)

Militarismi

Nyrkit ja ranteet
rautaiset kahlivat maita.
Valtojen vanteet
ei sopu laajoiksi laita.

Tykkien mykkäin
vierillä valvovat vahdit,

sydämet sykkäin.
Kaikuvat askelten tahdit.

Öisien vallein
jylhien varjojen luota.
Paasiinsa sallein
vain sotasaappahan puota.

Kalpojen kunnoin
maa sodan anteja suojaa.
— Ei hyvin tunnoin
siunattu saalihin tuojaa.

Taitetuin miekoin
voi sekin suistua kerta,
lunnaita kiskoin
hukkas mi syytöntä verta.

Valmiina miestä
siksipä varsilla rajain.
Sotaista iestä
kantaissa sortuvi vajain.

Eilisen estäin
rynnäkön onnistumasta,
eessä nyt: kestäin
lyödäkö rynnäköt vasta . . .

Tunnoissa ankeus,
sydämet kuumeissa sykkäin.
Sotainen vankeus
luona on tykkien mykkäin.

(Työläisnuorison joululehti, 1917)

Väinö Hupli

(1886—1934)

Puoluepamppu

Hän nimellään, arvovallallaan
on tottunut moukkia komentamaan,
ain yhteinen etu on huulillaan,
myös omia etuja ajaessaan.

Mua nenästä ei hän vedäkään:
satuin miehen läheltä näkemään,
ja alta ilmeen vetoavan
näin ketunhymyn mä vilahtavan.

(Kivikkotie, 1938)

Politikoitsijat

He ovat kuin halkoja hakkaava renki,
he junnaavat vain, heiltä puuttuu henki.
Yks hauska ja sukkela ollut ois:
hänet arkkipiispaksi vietiin pois.

(Kivikkotie, 1938)

Eräs havainto

Suu suurt' on — pieni, ahdas henki,
siis: synnynnäinen vosikanrenki.
Pian kiipesikin jo istumaan
hän kuskinpukille isänmaan.

(Kivikkotie, 1938)

Pietari Salmenoja

(1893—1962)

Punainen soihtu

Punainen soihtu hulmuten palaa
keskellä kauhujen kaamean yön.
Punainen soihtu valonsa valaa
ylitse pimeiden peikkojen työn.

Punainen soihtu, orjien soihtu,
niiden, mi kantoivat vaivan ja hien.
Punainen soihtu, nälkäisten loihtu,
syttäjä sydänten kärsivien.

Punainen soihtu viittoo ja näyttää,
mistä on kulkeva raatajan tie,
missä hän parhaiten paikkansa täyttää,
mihinkä kekohon kortensa vie.

Kuuletko itkua rotkoissa noissa
tuhanten tuskassa vaikertavain,
joilta on riemujen antimet poissa
painaissa elämän raskahan lain?

Näetkö työläisen valkeahapsen
hylkynä kuinka jo kulkevi hän?
Näetkö kalpeaposkisen lapsen
ohuissa ryysyissä kerjäilevän?

Jos sinä kuulet ja jos sinä näet,
silloin jo rientäen riveihin käy,
riveihin, joissa on sorretut väet,
joissa ei taistelun pelkoa näy!

Punainen soihtu hulmuten palaa
polkuja yössä näyttäen näin.
Punainen soihtu aukovi alaa
onnelle orjien, päivyttä päin.

(Varjossa vaeltajat, 1923)

Laulu yhteishengelle

Sun puolees käännyn, vanhus lumikutri,
kuin usein ennenkin niin tänään taas.
Kai muistat synnyinseutus leikkitanhut,
miss' viheltelit paimenlaulelmaas,
kai muistat lammet, joilla lasna sousit —
kuin syvä salo niitä kaarsikaan,
ja mättäältä kun mättähälle nousit,
näit edessäsi ikikorven vaan.

Kun synnyinseutuus nyt käyt, mitä näätkään?
Naavanko parroittaman kuusikon
ja riveissäkö samat kelohongat,
mi lapsuusmuistoissasi vielä on?
Siell' pajupensastoko, missä huilun
keväisen päivän päilyessä teit
ja partahilla kallioiden kuilun
sen huulillesi huoletonna veit?

Käy sinne nyt! On synkkä salo poissa,
suomailla kauran helve helisee.
Ei nouse rämeen alta hallan haaska,
yö yksi vuoden työtä tyhjäks tee.
Ylt'ympärillä aukee aavat pellot,
etäältä kiiriellen kilkahtaa
uusilta laidunmailta karjankellot —
oi, mikä riemu sieluhusi saa!

Työ yksilöjen: kunniata sille,
työ joukon: sadoin kerroin kunniaa!

Työ yhteishengen, innoittama parven,
se on kuin sankarsadun kertomaa:
miss' yhteishengen kaunis kansa kulki,
kas, siellä eestä sortui estehet
ja voiton, ilon laulun lauloi julki
tuhannet, äsken synkät sydämet.

Niin, yhteistyö! Sun saroillasi oras
kai hallanarka vielä paikoin lie
ja louhikkoinen vielä siellä täällä
on kulkea sun lapsillasi tie.
Et, yhteishenki, vielä pohjimmalle
sä kaikkein sieluun päässyt juurtumaan,
monessa pysähdyit vain kuoren alle
ja olit hetken herkkä roihu vaan.

Mut kuitenkin! Ma näen: voimas kasvaa
ja uudet vainiosi viherjöi.
Ken tulee, joka kulkuasi estää,
ken tulee, joka sinut maahan löi?
Ken tulee, joka murtaa joukon uskon,
ken synkistää sun voisi sydämes,
ken himmentää sen voisi huomenruskon,
mi silmissäsi siintää, Herkules?

Työn, yhteishengen Herkules, sä jätti!
Miss' sata pientä parvees rientääkään,
tuhannen kättä yhtyy ylhään piiriin,
kas, siinä näemme sen kruunupään
mi kokoo kansat katkerasta yöstä
ja kilpehensä kirjoituksen saa:
vain yhteishengestä ja yhteistyöstä
uus syntyy armas, autuaampi maa.

(Varjossa vaeltajat, 1923)

Olavi Heikki Puro

(1883—1933)

Nälkämailla

Nälkämaita, hallasoita
kyntää köyhä kansa,
huolien, huoahdellen
purren palastansa;
nälkämailla, nälkätöissä
asuu aatos arka,
nälkääitten pimennoissa
kituu sydänparka.

Viljamaita, leipämaita
paljon myös on meillä,
vaan on niitten vallitsijat
vallan jyrkänteillä;
laki, kirkko turvaa niitä
kansan toimen vuolta,
estäin myöskin hallan häädön
nälkämaitten puolta.

Nälkämaitten kansaan vielä
orjanoppi tehoo,
siksi siellä saarnamiehet
suuriks, paisuu, rehoo;
nälkämaitten kansa uskoo
todeks' harhaopin,
tyytyväisnä elätellen
saastamiesten "ropin".

Nälkämaitten pimennoissa
myöskin hauskin huvi
luopi nälkää — mutta siihen

kaikki hairahtuvi.
Vaikka huomaa kyntävänsä
uuden nälkävaon,
silti kylvää siemenkullan,
niittää nälkäsaon.

Nälkälaulu, synkkä laulu
syntyy nälkämailla;
aatteen työtä, hengen työtä
siellä ollaan vailla,
kituellen, kitsastellen
siellä nousee mielet
aatetyöhön, ja se luopi
hedelmätkin pienet.

Nälkämailla, korpimailla
asuu arka kansa,
tuskin huomaa, harvoin tohtii
puoltaa etujansa;
nukkuu nälkämaitten kansa
aamun auteressa,
vaikka aihe kapinaan
on kaikkein kohtalossa.

Näin on ollut elo ennen
nälkämaitten kansan,
niin on nytkin, vaikka kyllä
tuntee sortoansan;
ansan rikkirevintähän
rohkeutta puuttuu,
kansa miettii, moni pelkää,
että "suuret" suuttuu.

Kerran suuttuu, herää, nousee
nälkämaitten kansa
yksimielisesti, lyö — ja katkee
suurten sortoansa;

katkee kahleet hengen, leivän,
turmavallat pakoo.
Tulevaisen onnen itse
köyhä kansa takoo.

(Kevätmyrsky, 1911)

Vappuna

Nyt pyörät seisomaan!
Jo laatkoon työn ja voiman tuima pauhu!
Vapaaksi käsi, työllä uuvutettu;
vapaaksi henki, orjaks' taivutettu
ainaisen nälkälakon uhkan alle!
Nyt kaikki juhlimaan!

Pää pystyyn, raataja!
Jo kevät voittaa tuiman, hyisen talven;
on puhki pimeyden pilvivalta,
vapaana päivyt paistaa korkealta,
se lämmin herttainen on, uuden luoja
kuin uljas voittaja.

Se luopi elämää,
vapaata, ylevää ja voimakasta;
luo jylhää jylinää, luo myrskypäitä,
luo kaunista, luo rakkauden häitä,
ja ylevyyttä, elon ihanteita —
luo uutta tehtävää.

— — —

Näin luopi luonto. — Suurta voipi luoda
myös järki kahleeton ja vapaa ihmishenki,
mi seuraa totuutta ja oikeutta.
Vaan järki orjuudella uuvutettu
ja nälkälakon pelkoon vaivutettu
vain kulkee kuolemaan ja usvapilveen peittyy —
sen kahlehet jos kestää ijän kaiken.

Siis pyörät seisomaan!
Vapaaksi raatajat ja juhlimaan
keväimen valtajuhlaa, valon voittoa,
vapauden ajan aamunkoittoa!
Pois hetkiseksi nälkäkuolon pelko,
ja kahlehista irti järki, sydän;
nyt tähdätkööt ne tulevaista aikaa
ja sille uhraelkoot voiman, taidon, tarmon!

Nyt pyörät seisomaan;
vapaaksi ruumis, henki, aatos — kaikki!
Vapaina juhlimaan
keväimen valtajuhlaa, ihmisyyden päivää,
ja päivää orjajoukon yhteistunnon!

(Tuohus, 1910)

Toivo A. Lehtinen

(1891—1943)

Tehtaalainen

Hän tehtahan tomussa raatoi —
oli kytketty koneiden luo.
Siitä kertoi jo silmien renkaat
ja kasvojen kalpeus tuo.

Joka aamu rautaisen portin
taa päiväksi teljettiin.
Vuosikaudesta vuosikauteen
rukit ryskivät korvissa niin . . .

Vaikk' alati uurasti työtä,
ain' uhkasi puute vaan.
Ja lapsesta harmajahapseen
näin polki hän paikallaan.

Hän viimein riutui ja kuoli
noiss' suurissa puutteissaan.
Leposija on syrjäinen kolkka
rivihaudoissa hautuumaan.

(Työväen Joulualbumi, 1925)

Pitkien savupiippujen kauhua

Hamasta lapsuudestani,
aina siitä asti,
jolloin ensi kerran aloin katsella
kotikynnyksen ulkopuolelle
ja minä huomasin pilviä hipovat tehtaan piiput —
olen tuntenut kauhua.

Minä pelkäsin
niiden kaatuvan ylitseni
ja murskaavan minut.
Ja hädissäni tartuin äitini helmaan
ja vapisin kuin ahdistettu otus.

Varhaisvanhana kuvittelin
savupiippujen milloin mustan,
milloin taas vaaleamman sauhun
höyryävän helvetistä,
josta olin aikuisten kuullut puhuvan
ilmeisellä pelolla.

Vuosien vieriessä
tuntuivat savupiippujen varjot
yhä tummempina lankeavan tielleni,
heittäytyvän ylitseni ja kerran
tukehduttavan minut.

Kun ihanimpana kesäaamuna
menin muiden mukana muurien sisälle,
jossa tuhannet viuhuvat pyörät
ja ärisevät hammasrattaat
joka hetki uhkaavat siepata ja purra,
tunsin piippujen varjon yhä synkistyneen.

Vihdoin minussa heräsi hätä:
Se tuskaisena kiersi joka solussa,
lamasi tuokioks kaikki —
ja minä parahdin kuin kuolema olisi
kurkottanut minua,
kuolema, joka joskus saapuu
kesken kukkeinta aikaa
ja polkee pilalle pientareella
kasvaneet kukat ja riemuitsee,
ja kun kaikki on maatunut,
se syksyisin heittelee kuin säälien
kirjavia lehtiä kummun yli
sovittaakseen kaiken.

Koneiden jyrinään hukkui huutoni.
Mutta minä pakenin,
pakenin kuin henkeni edestä . . .
Enkä vielä ole palannut takaisin.

Mutta ne mustat varjot
seuraavat minua alati.
Ja minä tunnen itseni voimattomaksi
lähteäkseni pakoon.
Ja minä tiedän, että ne seuraisivat kintereilläni
vaikka maailman ääriin.

Ne ovat nähneet syntymäni.
Pitkien savupiippujen luona
olen kasvanut.
Siksi ne varjoavat tieni.
Ja ne lankeavat vielä kerran
yli sen kummun,
jonka alla luuni lahoavat
jälkeen kauhuni kaiken.

(Työväen Joululehti, 1926)

Kasperi Tanttu

(1886—1918)

Äidin pojalle

Nuku, nuku nuppuseni
unohduksen uneen,
kuolema vie nukkuissasi
äidin hairahtuneen.

Äiti muuttaa murheinensa
alle turvekaton,
maailmalle matkaamaan
jää poika "kunniaton".

Vaivu, pieni valvattini,
kanssain kummun alle,
"paremmille" jättäkäämme
tilaa maailmalle . . .

(Nuoresta sydämestä, 1913)

Täksti

Mä tulin turhan maineen markkinoille
vanhalla aasillani ravaamaan,
ostajain käskin suuta avaamaan
ja iskin tammaa peräpakaroille.

Ei kelpaa vanha aasintamma noille,
nuo huijarit lie varmaan Nastolasta,
siks' lausun heille: kiitos kunniasta
ja ohjaan konin kotihinkaloille.

Ei aasini oo mikään "Eino-Vakaa",
ei tälle passaa palkintoja jakaa,
mut kyllä tällä pääsee pikkuhiljaa.

Hei, mennään kotihin ja kiireenvilkkaa,
nuo herrat vanhaa pattijalkaa pilkkaa,
ja sanoo: tarttis tuokin kaakki viljaa.

(Parivaljakolla, 1915)

Sun kädessäs, oi herra

Sun kädessäs, oi herra lehtimies,
on kynä, jolla voit mun musertaa,
vaan ethän tahdo pientä pusertaa,
voit tarpeen tullen käyttää, kukaties . . .

Mä kalvan kunniaa sun suurempies
ja kärsimäni kohlut muille kostan,
mä sinut valheensaastastasi nostan.
Tuo taakakseni omain tekois ies!

Mä ylistän ja kunnioitan sua;
jos joskus lehdessäsi kiität mua,
niin palkkasi on hyvä humala.

Niin, hyvä veli, pistä pukinsorkkaa!
Jos joku lurjus liittoamme morkkaa,
niin *kosta,* nykyajan jumala!

(Parivaljakolla, 1915)

Loisen laulu

Ne pientä palkkain
ei mulle maksa,
jos väsymättä
en lyödä jaksa,
siis: käden väsyissä
avuks toinen
jos tahdon limppua,
saunaloinen.

Mä vihan vimmassa
kiskon, kaadan,
ja revin, ruhjon,
ja lyön ja raadan
siks että vehnäset
sais ne toiset
ja kauraleivän
me saunaloiset.

(Työväen Joululehti, 1916)

Kuoleman ritarien marssi

Nyt ilo kattoon:
taasen me taistossa voitimme,
tuhanten haudoilla
hurraten saappailla soitimme!

Hurraata huutaen
nostimme lippumme viiriksi,
kierryimme tänään
kurjille kuolemanpiiriksi.

Voittajavaltamme
käytimme naisia raiskaten,
miehiä murhaten,
lapsia kivihin paiskaten.

Kaikki ne saavat
rintaansa ristejä raudasta,
jotka saa kuulla
valitusääniä haudasta.

Voittaja-Caesarin
karskia kansaa me olemme,
suurien kiusalla
pieniä kansoja polemme.

Nyt ilo ilmaan!
Meidän on maailman huomio,
huomenna kenties
ansaittu kuolemantuomio.

(Kesätunnelma III, 1917)

Grottelaulu

Tää Grottemylly jauhaa Mammonalle,
niin että paksut valtapatsaat paukkuu,
vaan yhä piiskat vinkuu, voudit haukkuu
ja vanhat sortuu nuorten jalkain alle.

Tään Grottemyllyn pyörän tallaajalle
ei säälin silmäystä kukaan heitä.
Jos loppus tunnet, lue isämeitä
ja jätä pyöränpolku nuoremmalle.

Se Frode-herra viittaa siitä viis,
jos meitä kuinka ruhjoo Grotte-hiis:
saa pikkulapsetkin jo pyöriin käydä.

Saa Grottemyllyn orja osaans' surra
ja raivoissansa kahleitansa purra,
ei "hyvä Jahve" hyvyyttänsä näytä.

(Sonetteja, 1912)

N. H. K. Y:ssä

Mä luulen, tästä laulustain
vanhurskaat sättii mua,
mä muka saarnaa tulkitsen
kuin piru raamattua,

vaan sanat aivan säntilleen
mä kuulin papin suusta,
kun tekstin mukaan kielteli
syömästä tiedon puusta:

"Kaks valtaa täällä taistelee
kuninkuuskunniastaan:
Jehova enkel'joukkoineen
perkeleen voimaa vastaan.

Liha ja veri pyytävät
langettaa pahan paulaan,
käärmeinä Eevat kietovat
kätensä Aatuin kaulaan.

Lihamme, nähkääs, heikko on
ja naiset meidän luusta,
ne, jotka syömään kutsuvat
hyvän ja pahan puusta.

Lihan ja veren pyytehet
ne kuuluu katoovaisiin,
se muistakaa ja katsokaa
kauhulla kaikkiin naisiin.

Varokaa, veljet, ettei saa
perkele permeens' teitä!
Lie hyvä lopuks lukea
miehissä 'Isämeitä'."

(Parivaljakolla, 1915)

Osmo Orjanheimo

(1879—1951)

Unta ja totta

Kuuskolmatta kun toukokuun
ol' päivää kulununna
ja unohtaen kaiken muun
kuin munkki, taikka nunna

toimitin iltahartautein:
oi, luoja, vapaus anna!
Lie kylliksi jo erheillein —
kirvoita kiropanna!

Ei vastausta. Toiveet pois,
odotus varma surma!
Ja mistä mulle sääli ois,
kun tuhannet vie turma.

Rangaistus synnin sovitus —
tuo todistakaa toki!
Ja mistä sitten katumus? —
Näin nääntyvä taas hoki.

Osota erhe, rikkomus,
se liikaa eihän liene,
sill' muuten koppikasvatus
ei sovitukseen viene.

Näin taasen tapaan entiseen
ahdistaa elonpulma.
On sama, mitä toivon, teen —
kohtalo kylmä, julma.

"Ei sääliä, ei armoa —
elämä arpapeli!
Luo kosto voimaa, tarmoa,
vaikk' eessä — isä, veli!"

Tuo oppi julman kamala —
sen keksi mielipuoli.
Mut vangin vastalauseista
ei pistinhullut huoli.

Ja mitä yksin voisinkaan,
kun kaaos kaikkityyni
sekottaa kortit taivaan, maan,
mun mikä oma syyni?

Noin tunsin, tuumin, miettelin —
on vangin taivas musta.
Unettaret mun vietteli
luvaten unhoitusta.

Näin unta: Tuossa tuonela
saarella Suomen meren?
Sen näin. "Ja siellä kuolema
vie lihan, luun ja veren!"

Niin naljailtiin ja laskettiin
"Kuoleman" kotirantaan. —
"Ken tänne kulkee", kuulin niin,
"saa piiloutua santaan."

Saarella pappi saarnasi,
ja piikkilangat itki.
Lakia luki tuomari,
miel' puolet ruohot kitki.

Mut piikkiaidan takana
ol' pistinmiestä kuusi. —

"Punikkiroisto, pakana,
nyt korjaa täältä luusi!"

Ennenkuin ehdin, potkut sain:
"Hei, murjuun, ryssänrenki!"
Tottelin, lausuin: "Kyllä vain!"
Olihan rakas henki.

Mut "murjussa" voi, mitä näit:
luurangot mustat eli.
Ruokana heillä toukat, täit —
kyyt heille irvisteli.

Ja hiisi heitä kylvetti —
nyt täytyy laulun laata!
Ei Danten luoma helvetti
julmempi olla saata.

Pakenin. Mua ahdisti
yks, toinen mielipuoli.
Seis! Sellin ovi aukeni,
lens' kumoon koppituoli.

Laukausko? Heti havahdin —
hyi, kauhistava juttu
min' näin! Mä ylös kavahdin —
tää onhan koti tuttu.

"Pois täältä!" huusi vartija,
ei tiennyt tarkoitusta,
miks', minne yössä marssia;
tul' mieleen näky musta.

Raudoissa junaan juonnettiin,
värähti vähän povi.
Ja mitä sitten koettiin —
ei sointuihin se sovi.

(Kuohujen keskellä, 1921)

Eemeli Parras

(1884—n. 1940)

Minä kunnioitan

Härän voimaa minä aina kunnioitan,
sarvipäisen härän voimaa varsinkin.
Päällänsä se, katsos, paljon aikaan saapi:
mylviellen penkoo maata, pelmuttaapi,
mietiskellen silloin toki niukemmin.

Minä kunnioitan ketun viekkautta,
vanhan ketun viekkautta metsässään.
Viisaasti se, tiedäs, aina saalistaapi,
niin harvoin pyydystäjä sen ansaan saapi.
— Hädän tullessa se luopuu hännästään.

Minä kunnioitan kalan vaiteluutta,
suuren kalan vaiteluutta enemmän.
Se pienempänsä osaa äänetönnä niellä;
sen vatsaan mahtuu pikkuesteet tiellä,
vihollisen muodossa — ja ystävän.

Minä kunnioitan ihmistyperyyttä,
suurta typeryyttä, kaiken kaikkea.
Sen eessä järki se aina seistä saapi,
äly tomuun tuhkaan asti kumartaapi,
— sen eessä munkin suokaa vaieta.

(Pohjalta, 1910)

Minä

(Katkelma)

Mutta ylpeänä minä laulan:
Sinä, pohjajoukko kaikkein alin,
sin' oot synnyttäjän', tiedän sen.

Siitä en ma kiitä, enkä moiti,
eihän elonarvoa ihmisäly tunne.
Mutta ylpeä ma olen siitä,
ett' on pohjajoukon vihanvoimaa rinnassain,
aivoissain sen äly, ymmärrys.
Toki lainana ne kaikki.
Pohjajoukon veri suonissain,
sen henkeä ma hengitän,
sen voimalla ma elän,
kun ma elän,
sen voiman roihuun sieluni mun kuluu,
— kunnes sammuu . . .
Sammuu?

Silloin lainani ma maksan.

Näin mä laulan,
laulan ylpeänä.

(Käy eespäin, 1957)

Korven laulu

Oon unta nähnyt, ties mistä asti,
sen alkamista en muistakaan,
se ensin oli kuin kevättuuli,
mi leyhää ylitse kukkasmaan.

Näin aamunhohteessa niittymailla
noin virran vierivän hiljalleen;
näin pilvenhelot ja rannankukat
pinnalla virran välkkyvän veen.

Ja ruskon kaunihin, hohtavaisen
näin virranlatvoilta loistavan
ja päivän kultaisen tuliterän
sen jumalsylistä nousevan.

Ma tunsin kiertävän verivirrat
niin voimakkaina mun suonissain,
ol' rinnanriemua, innostusta,
kun kuljin rantoja rallattain.

Vaan hiljaa, melkeinpä huomaamatta,
se valonruskotus himmentyi,
— ja eteen, virtani latvapuoleen,
niin korpi kolkkona ilmestyi.

Sai virranrannat ne matalaksi
ja vesi kirkas se samentui;
sen suvannoissa ne surut souti
ja murheen joutsenet hiljaa ui . . .

Näin virran lähteiden etsinnässä
ma jouduin korpehen synkeään,
ylt'ympärillä on jylhät louhet
ja sammalpeittehet kyljissään.

*

Elämän korpi on suuri ja kumma,
suuri on kulkijan vaivojen summa;
jylhät on onkalot, syvät on rotkot,
kaameat kallioluolat ja notkot.
Varjot ne polkuja tummentaa,
outoja kuvia mielihin saa.

Kulkeissa päivää, kulkeissa yötä,
aina on tuskaa, vaivojen työtä.
Missä se loppuu tuskainen kulku,
siinä on kuolema, kaiken sulku.
Rauha on hällä — sanotaan niin —
kulkija vaipuu turpeisiin.

Sammumahan tahdon mennä yössä,
yössä kylmässä kuin jää.

Ensin palaa kuni pyrstötähti,
aivan juuri kuni pyrstötähti,
avaruuden kiertolainen,
kiertäin säikkyellen olemisen kylmää yötä,
kunnes elonmehu loppuun palaa
ja sielu sammuu,
sammuu . . .

Toiset ne samoja retkiä jatkaa,
vaieten kulkevat samaa matkaa,
katsovat taivasta, tutkivat tuulta,
aamua oottavat luolan suulta.
Kiitävät pilvet pohjaan päin,
vuoret seisovat synkistäin.

*

Kierrättävät suonet tummaa verta
alaspainunehen rinnan alla;
kutoo aatos omaa verkkoansa.
Joukot kulkee varjot kulmillansa,
outo tuli palaa kulmain alla.

Veri kiertää, kiihtyy kulussansa,
kummat voimat rinnan alla yltyy.
Tuhatmäärin huomaa kiihdykkeitä,
uhkaa tehdä vihdoin valtateitä,
polkuihinsa perinpohjin kyltyy.

Niinkuin tuulenviemä kiitää viesti,
viesti äänetön, mutt' uhkaavainen:
Nyt, jos koskaan, kolkon korven veljet,
alas lyömme nämä öiset eljet,
olo tää on meille halpamainen!

Ilm' on täynnä kummaa kiihtymystä,
yli korven herää outo pauhu.

Hurjat voimat temmellykseen laukee,
äänen vyöryyn luolainaukot aukee,
rotkot täyttää silloin julma kauhu.

Taipuu silloin vanha korpimetsä,
näyttää etäämmältä valonruskon.
Siitä tyyntyy jälleen joukon rinta,
saapuu entiselleen vanha pinta,
saatuansa uuden toivon, uskon.

*

Aika eelleen vierii kuni laine,
laskee joukon hurja voimapaine,
käy samat tuulet jälleen yli pään.
Viel' äskeisistä ken pään nosti,
niin luolain peikot sen vimmoin kosti:
hän vuorenkukkulalle hirtetään.

Kaikuu vankiloiden jättiukset,
paadet kuulee kuolonkorahdukset,
pyövelipeikot siellä iskee, lyö . . .
Ja luolan ympärill' on sama kansa
rukoillen pyöveleitä polvillansa.
— Ja kaiken kattaa jälleen synkkä yö . . .

*

Samat taas on elämisenuomat,
samat tuskat, taistelujen tuomat,
sama joukko, ilme entinen,
sama taas on korvenihminen!

Nää on näitä jättikääpiöitä,
kulkemassa näitä korven öitä.
Vuossatain tääll' on sammalmättähät
ja luisun otsan alla jäkälät.

*

Tää on korven elämätä,
kauan katsoin, tutkin tätä,
uskoin, toivoin, innostuin.
Etsin kiihkomielin, mitä?
itsekään en tiennyt sitä.
Nousin, laskin, kompastuin.

Luulin jätiks' itseäni,
suureks' uskoin tehtäväni,
mataluutta halveksuin.
Nyt oon yksi kääpiöistä,
hengen saanut hourunöistä . . .
— Nauruhuni havahduin.

Se on unta onnetonta,
jota nukkuu monta, monta
ja se uni painostaa:
Näkee peikot, näkee aaveet,
tuntee sairaat sydänhaaveet,
itselleen ei rauhaa saa.

Se on unten korpijoukko,
varjoja vaan pelkää, houkko,
varjon valtaa säilyttää.
— Paremp' olla nauru suussa,
vaikka sitten hirsipuussa
katsois tätä elämää.

(Käy eespäin, 1957)

Kaarlo Uskela

(1878—1922)

Jumalattoman rukous

Jumala, herra taivasten,
niin kerjäläisten, vaivasten
kuin kuningasten, valtiain
ja kaiken maailman haltiain.

Mä rukoilen sua omalla
tavallain, tavattomalla.
Mun toiveheni täyttäös
ja mulle voimas näyttäös.

Jos olet kaikkinäkevä
ja voimakas ja väkevä,
murskaksi minut muserra,
minusta voimat puserra.

En pyydä sinun taivastas,
vaan sanon: kiitos vaivastas!
Teen nimes kuuluisammaksi
jos voit mun tehdä rammaksi.

Sä jollain huomattavalla,
rehellisellä tavalla
osoita voimas minulle,
niin annan arvon sinulle.

Vaan pyhän nimes takia
lurjusten rikoslakia
sä älä käytä toimiisi,
vaan luota omiin voimiisi!

Oi herra kaikkitietävä!
Niin moni hornan vietävä
rosvoopi sinun nähtesi
ja — sanovat — sun tähtesi.

Velvollisuuttas täyttämään
kiiruhda, voimaas näyttämään:
Nuo roistontyöt jo lopeta,
paremmat tavat opeta.

Lopeta kurjuus kautta maan,
ja sorrettuja auttamaan
kiiruhda kerran kunnolla,
tee tehtäväsi tunnolla!

Vaan jos sä köyhän suojaksi
et kelpaa, turvantuojaksi,
niin kukistamme valtasi —
jo sieppaan tuolin altasi.

(Pillastunut runohepo, 1921)

Varkaitten valta

Niin kauan, kauan kärsi köyhä kansa
ja huijarien hyväks teki työtä.
Kun kehnon palkan sai se vaivoistansa,
niin kireemmälle veti nälkävyötä.

Se tukalaksi tulee ajan pitkään,
ei elä enää tarmokkaalla työllä.
Ei auta enää eespäin keinot mitkään —
itsensä hirttäisikö nälkävyöllä?

Vai sieppaisiko kourahansa seipään
ja sillä itseänsä puolustaisi?
Kun työ ei enää auta miestä leipään,
niin ehkä sitä taistelulla saisi.

Vaan nytpä huonon keinon keksi hätä:
on sama tulos taistelun kuin työnkin.
Ei varkaat vanhaa ammattiaan jätä,
vaan varastavat vielä nälkävyönkin.

Vei tuhansittain surmansuuhun sota,
ja suuret joukot muuten murhattihin,
tai odottaissaan tuhmaa tuomiota
Camorran luoliin kuoli kamalihin.

Niin monta sortui sorakuoppiin, soihin,
ja "järjestys" kun vihdoin saatiin voimaan
tuhannet tuomittihin vankiloihin
ja varkaat pantiin heitä vartioimaan.

Ja vankiloissa jatkuu nälänhätä,
kun vangin osa menee varkaan taskuun.
Se ruoka, millä ruokitaan, on mätä,
vaan kelvolliseks merkitään se laskuun.

On tukalata aina köyhän olo,
ei helposti hän elatustaan hanki.
Vaan silloin vasta asema on nolo,
kun hänestä on tullut varkaan vanki.

(Pillastunut runohepo, 1921)

Sorrettujen marssi

Ylös veikot, siskot, työhön!
Ponnistakaa voimia!
Jäisimmekö sorron yöhön,
kun on aika toimia?
Nyt on revittävä perin
sortovallan juuria,
kun ei voitu vähin erin
murskata sen muuria.

Voimmeko me elää, eivät
riistäjämme kysyneet,
kun he meiltä leivän veivät,
sanoissaan ei pysyneet.
Liian kauan ovat meille
lakejaan he säätäneet,
niinkuin karjaa mieron teille
perheitämme häätäneet.

Samoella vaimot, lapset
saivat pitkin metsiä,
vanhuksetkin harmaahapset
leposijaa etsiä
uunista, mi seisoi vielä,
ainoo jäännös kodista.
Torpan rauniot ei siellä
oikeutta todista.

Monet kauhun päivät kovat
olemme me kestäneet,
sortajamme meiltä ovat
elononnen estäneet.
Sorakuoppihin ja soihin
moni turhan takia
joutui, taikka vankiloihin
vallan vastoin lakia.

Surmaks sudella on valta,
miekka mielipuolella.
Vaan ei päästä sorron alta
surulla ja huolella.
Pois siis valitus ja huolet!
Vallasta on syöstävät
alas miehet mielipuolet,
jotka meitä ryöstävät!

Todellako tarvitsemme
anastajain armoa?

Totta totisesti emme,
jos on meillä tarmoa!
Ylös yöstä, siskot, veikot!
Vapautta vaatikaa!
Alas pimeyden peikot!
Laki heille laatikaa!

Aina ovat sortajamme
valtaa väärin käyttäneet,
halveksien joukkoamme
sormellansa näyttäneet.
Vaan kun väkivallan lyömme,
silloin arvon antavat
meillekin, ja silloin työmme
hedelmiä kantavat.

(Pillastunut runohepo, 1921)

Ruumishuoneessa

Mies kuolleitten seurassa kuumeessa hourii
ja vieressään kylmiä ruumiita kourii.
Hän pimeessä vilusta vapisten värjyy,
ja nousee ja kolkolla äänellä ärjyy:

"On oikeus maassamme tallattu tomuun,
on vapaus vaihdettu rosvojen romuun.
Lain miekkaan on tarttunut ryöväri raaka,
on roistojen vallassa oikeusvaaka.

On miehuuden merkkinä verinen vaate,
ja kosto on konnien ainoa aate.
Sen tulos on tuhannet tuomiot turhat
ja syytökset väärät ja oikeusmurhat.

On työväenluokalle turmio tullut,
kun riehuvat pyövelit, hurmeesta hullut.
Kun raadellen raivoaa ryövärin renki,
on halvassa hinnassa heikomman henki.

Me kärsimme vääryyttä, kärsimme nälkää.
Te voititte mutta vain hetkeksi! Älkää
te uskoko: työväki tahtoonne taipui
ja oikeus vääryyden valtahan vaipui.

Ei, oikeus elää, se ei ole kuollut,
ei mammonan saastaista saapasta nuollut,
ja työväki vielä on nouseva kerran!
Voi teitä, kun saatte te orjasta herran!

Te hyökkäätte heikomman kimppuhun takaa
ja pieksette miestä, mi maassa jo makaa
ja vaivoin vain päätänsä kohottaa jaksaa.
Sen saatte te, saatanat, kalliisti maksaa!

On aurinko laskenut, synkkä on yö nyt,
ja peikkojen mellastushetki on lyönyt.
Vaan valoa vapisten pelkäätte, peikot:
kun aurinko nousee, on voimanne heikot.

Voi teitä, kun kerran on koittava aamu!
Kun haudasta nousevi murhatun haamu,
ja kohtalo kaiken tään vääryyden kostaa
ja sorretun sortajan paikalle nostaa!"

Nyt sortuvi äänensä, voimansa nääntyy
ja kasvonsa tuskasta kauheesti vääntyy.
Hän horjuvin askelin astuvi loukkoon
ja kuolleena kaatuvi ruumiitten joukkoon.

(Pillastunut runohepo, 1921)

Sorretulle

Ken potkun ottaa vastaan,
hän on sen ansainnut.
Siis aasit ainoastaan
voi olla sorretut.

Jos olet aasi, nauta,
tai suuri pässinpää,
saat elää, jumalauta,
eläimen elämää.

Jos itse asiaasi
et pysty ajamaan,
niin majasi ja maasi
vie toinen vaivastaan.

Näät: "Puulla toinen ajaa
ain' toisen asiaa."
Saat monta paimentajaa
ja monta sortajaa.

Jos vallasta et syöstä
voi itse sortajaas,
et pääse sorron yöstä,
et korjaa asemaas.

Sä vaadit vapautta —
siis nouse, ota se!
Ja oikeutta — mutta
jaa myöskin toisille!

Jos joskus vielä jotkut
sua pyrkii potkimaan,
niin palkaksensa potkut
suo heille vaivastaan.

Näin pääset alta painon
ja loppuu turha työs,
ja suistuu valta vainon
ja valkenee sun yös.

(Pillastunut runohepo, 1921)

Väinö Syvänne

(1892—)

Taivas on . . .

Taivas on synkkä
synkkä on mieli.
Mikä on syynä
kerro ei kieli.

Pilvet ne kiertää
taivaan rantaa —
Aatokset rientää
kauaksi kantaa.

Kyyneleet usein
silmistä vuotaa —
Luonto on synkkä
itkee ja huokaa.

Ilma on pelkkää
harmaata usvaa —
Sydän on täynnä
huolta ja tuskaa.

Rinta on raskas,
huolet ne painaa
yhäti surut
syöntä lainaa.

Taivas on synkkä,
synkkä on mieli.
Mikä on syynä
kerro ei kieli.

17. 10. 1911
(Kun kansa nousee, 1917)

Veljille

Nyt eespäin veljet kaikki vaan
vapauttamme puoltamaan!
"Riveihin" soi nyt käsky tuo,
"nyt veli veljen luo."
Siis eespäin, eespäin veljet maan
vapauttamme puoltamaan!

Jo vihan viimat raivoaa
ja hanki verta punoittaa.
Se veri veljen verta on,
se huutaa: taistohon!
Siis eespäin, eespäin veljyet!
Sa kurja oot jos pakenet.

Tyyninä oomme kärsineet
me nälän, vilun kestäneet.
Jo loppui kärsimysten vuo.
Siis punalipun luo
me käymme, hengen uhraten
edestä vaimoin, lapsien!

Me sorron käymme murtamaan,
vuossatain kahleet katkomaan!
Voimaamme mikä estää voi?
Sen kurjuus, sorto loi.
Voitto tai kuolo meidän on,
siis veljet: käykää taistohon!

Viimeinen taisto tämä on.
Jos nyt ei päästä voittohon,
niin silloin tuho meidät vie,
ja synkemmäksi tie
on käyvä, kuni milloinkaan.
Siis eespäin, eespäin *voittamaan!*

15. 2. 18
(Kun kansa nousee, 2. p., 1918)

Santeri Mäkelä

(1870—1938)

Puukenkä-armeijan marssi

"Kädestä suuhun, tänään ja aina!"
— Tuo sääntö leimansa yhä painaa
työmiehen kohtaloon maailmassa,
ja työn ja taitonsa palkaks' ei hän
saa muuta juuri kuin niukan leivän.
Hän parhaan onnensa saavuttaa,
kun vain hän — vatsansa täyteen saa.

On vuodet tuhansin vierielleet
ja kansat, ihanteet vaihdelleet!
On myrskyt raivonneet sydämissä,
herännyt aatteita ihmisissä;
rohkeita miehiä on käynyt taistoon
aatteiden eestä, aatteita vastaan;
on vallankumouksen torvet soineet
ja vihdoin vapauden ilmi luoneet.

Jo valo, vapaus käy käsityksin.
Mutt' työmies tylsänä pysyy yksin.
Kun valovirrat vapaina vyöryy,
hän toista silmäänsä hiukan hieroo
ja katsoo päivyen koittoon kerran.
— Mutt' sylkee uneliaana kouraan
ja tarttuu jälleen lapioonsa.
Täytyyhän hankkia ravintonsa!

Hän näytti mykkänä syntyneenkin
ja selkä koukussa kasvaneenkin.
Ol' syynä siihen vuostuhansien
tuo sorto raskas, masentavainen.
Jo aikaa vierähti opinnassa,

ett' arvo hälläi on olemassa.
Se kävi vitkaan. Syy selvä kyllä,
kun heikot tiedot on työväellä!

Vaan päivä nousee jo työväelle,
ja aamu koittaa sen asialle.
Ei vanhaan tapaan hän tyydy enää.
Ja maailma alkaa jo aavistaa:
on sydän hälläkin sykkimässä
ja otsa aatteita peittämässä.
Ken ajan merkkejä tarkastaa,
hän ajan täytetyks' oivaltaa.

Jo työmiesmaailman sankka vuolle
käy talven peitosta valon puolle.
Se käypi oppia ottamahan
ja ihmisarvoa voittamahan.
Jo pelko Euroopan valloittaapi.
Sen sydän sykkii, miel' vapiseepi,
puukenkä-armeijan marssiessa.

Ja rautanyrkkien iskiessä
jo murskaks' murtuupi lahot esteet.
Nyt orjain lapset jo alta sorron
ne vaatii "leipää ja ihmisarvon"!
Ja valtakunnat vapisee
ja kauhu valtaa mielet,
kun korkeammin yhä soi
nuo kammottavat kielet.

Ne soittaa soiton ilmoille,
niin synkän, uhkaavaisen:
"Auk' ovi! Telkeet pian pois,
jos rauhaa tahtonette!"
Auk' ovi — tai se murretaan!
— Kun suosiolla ette
avanne nyt, kun pyydetään,
niin jumaliste, tullaan väkisellä!

(Lausuttavia runoja I, 1906)

Mykille joukoille

Te tuimat, te vakaat, te vaiteliaat,
mitä miehiä, tulette mistä?
Mi teillä takana taival on,
ken ilmi tois elon kohtalon
teidän sielunne syvyyksistä?

Mit on nähty ja tehty ja taisteltu
sit ette te pöyhi kuin pöyhkät.
Mies vaiti on — arvet haastavat,
sillä äänensä käheiksi huutavat
vain kerskujat, löyhät ja löyhkät.

Teon kautta puhuvi kumousmies,
hän vaiti on — arvet haastaa.
Hän suoritti suuren sankarityön,
pois painui helmahan unhon yön.
Vain pelkurit palkasta haastaa.

Ma teitä nyt, veljet, tervehdän,
yks teistä ma oon, teit ymmärrän.
Ah, veikko, mi vieressä seisot,
sä kuule, kun hiljaa kuiskaan.
Pyhät muistot on kallihit meillä.
Ne omaamme on ja lauleloon
ne nostattavat vielä.

Sä muistathan, kun ase käissä
me taistohon käytiin kuumaan,
hymyhuulin ja rinnoissa usko,
mi kestävi kärsimykset ja kuolon
ilohurman hetkeksi muuttaa;
päin tulehen taistelun uljaimman,
mitä kertovat lehdet historian,
päin taistohon, mistä on kaukana raukat,
missä iskevät miehet kuin villit haukat,

missä kansa kuin naarasleijona vaan
se puolusti pesää ja pentujaan
— veren hinnalla vallankumoustaan.

Sä olithan mukana, toveri, siellä,
kun Koltshak, Denikin, Wrangel lyötiin,
verta vuodatit Krimin kuumalla tiellä
ja makasit hangissa Pohjolan kylmän,
repaleissa ja nälästä nääntyen,
eespäin, yhä eespäin rynnäten;
sinä sielläkin syttyen pyhään vihaan
olet iskenyt kylmän pistimes
rasvaiseen syöttiläslihaan,
ja viheliäisine virsuines
sinä kaaloit hanget ja lahtarit hait,
sinä iskuja annoit ja iskuja sait,
sulla piisasi intoa kantaa
punalippusi Jäämeren rantaan.

Nyt ympärillesi katsahdat:
Ei ihme, jos harveni ruodut,
ei ihme jos silmäs ei kohtaakaan
rakkainta taisteluveikkoaan;
ne maassa jo makaa ja maatui,
ne sortajan kalvasta kaatui.
Ah, monta on, joiden riemuiten
kättä tahtoisi lämmintä puistaa
ja sulkea sankarisyleilyyn
ja voittomme hetkiä muistaa
vaan oi — käsi kylmä ja kankea on
manan miesten ja huulensa liikkumaton.

Oi teitä, te haudat hangissa,
sorakuopat ja kummut taajat,
arot Venäjän aavat ja virtaisat,
ja Karjalan kuusikot laajat!
Täys sankarihautoja on tämä maa,
proletaarien kalmistoita,

ei tulevat polvet tietää saa
konsana kaikkia noita.

Sä pyhä oot, verin ostettu Neuvostomaa,
jossa ryysyiset urhot nyt lahoaa.
Sua häväisköön maailma herja,
mässäävä, kuoleva, kurja.
Kirouksien salamat singotkoon,
sulle piispain ja pappien suista,
sä kallis oot meille, pyhä hautausmaa,
sä muistorikas taisteluista.

Niin, veikot vakaat ja vaiteliaat,
on murskattu maailman valtiaat,
on matkattu mainio retki.
Liekö pitkä nyt levon hetki,
ei kysytä tuota. Kun torvet soi,
kun eespäin! -huuto kajaa,
kun sota taivaalla taas salamoi
ja kuolema kentillä ajaa,
rivit valmiit on meillä ja kivääriin
taas tartumme vapauden vuoksi.

Ja punainen maa jos vaarass' on,
me riennämme lippujen luoksi,
ja rauta kylmä kylmästi taas
niinkuin ennen tätä
se uppoova on ruumiiseen,
jossa liha on paksu ja mätä!

1922

Jussi Lonkainen

(1890—1954)

Voittaja

Näin voittajan, hän saapui taistelustaan
kuin illan rusko heitti punerrustaan
ylitse vaarain, niille kultaa valain,
iloisin liekein ikkunoissa palain.
Hän, voittaja, kun saapui taistelusta,
katseessa suvi-illan kimallusta
ja rauha otsallansa tämä ties:
hän veljensä ei ole murhamies.

Näin voittajan, hän kovan taistelun
on käynyt kanssa korven kirotun.
Syvällä siellä hallan henki pesi,
ouruista, syvänteistä nousi jäinen vesi,
niin sitkeät sai kaivaa maasta juuret,
auransa tiestä nostaa kivet suuret.
Vain askel askeleelta edeten
hän voitti korven kirot kamppaillen.

Näin voittajan. Ei tullut kerskaten
ja voittovaunuissansa ajaen,
vaan nöyränä ja mielin hiljaisin
hän saapui vakain, raskain askelin.
Uhoivat otsan uurteet uupumusta,
katseessa vain on onnen kimallusta,
kun taistelusta palatessaan ties
voittaja olevansa, kumarainen mies.

Hän asuttavakseen sai karun maan,
jok' on niin kitsas suomaan lahjojaan.
Kamppailu kanssa sen ei vaimentua saata,
jokainen askel siit' on tuskan pyhää maata.

Suuri on uhrin antaneiden luku,
vuossatain vieriessä sukuun liittyi suku
ja jokainen sai piirtää kohdastaan
voittonsa merkin maansa kamaraan.

Näin voittajan, hän saapui taistelustaan,
kun illan rusko valoi punerrustaan,
kuin viipyis viime katse auringolla
siunaten uusimmalla raiviolla.
Kumarsi täysi tähkä voittajalle,
maa kylvi kukat askeltensa alle,
niin lämpöisenä hehkui kotilies,
kun saapui sankarina kuokkamies.

Näin voittajan ja silloin sielussain
mä tunsin niinkuin suuren sunnuntain.
Elämää tuhota ei väkivalta saata,
työn sankari kun suojaa siltä maata.
Suvinen tuuli, laula laulus hälle,
ken uhrin suuren kantoi elämälle,
hän yksin ansainnut on otsalleen
jaloimman saada voitonseppeleen.

(Kirjoitettu Pienviljelijäin Liitolle 1945; Käy eespäin, 1957)

Ylösnousemus

Käsivarttani katsokaa! Jäntere sen,
kas, vaivoissa karaistu on.
Tämä varsi on, näättekö, voimallinen,
tää otsa on taipumaton.
Joka lihas on kestävä, tunnette kai,
ei koskaan ne väsyä voi,
niiden jouset työn tahdissa tarmoa sai
ja uhma ne uudesti loi.

Tässä eessänne, nähkää, on rautainen mies,
ja rinnalla siskonsa tää,
yhä kirkas on katse, sydämen lies
luo loimua lämmittävää.
Tätä ruumista ruhjo ei vaiva ja työ,
se kestävi kiusauksen,
hymyhuulin se iskun ottaa ja lyö
taas takaisin, tunnette sen.

Oli aika, kun nöyränä kahleisiin
sen heikkona sitoa sai.
Silloin tottuen orjainne rukouksiin
te kylminä mietitte kai:
Ikiajoiksi raajani rampana kun
työn tahtiin tyytyä saa,
hikihelmistä ruumiini uuvutetun
on teille rikkaana maa.

Vuosisadat mä sairaana itkin yöt,
ja päivät taas hiessä uin,
yhä hammasta purren tein tuhannet työt
ja taskussa nyrkkiä puin.
Sukupolvesta toisehen uhmani niin
jäi lasteni sieluihin vain,
suvun vaivatun otsihin merkittiin
näin käskyt elämän lain.

Tämä uhma mun jällehen uudeksi loi,
nyt, nähkää, oon voimakas mies.
Täss' on siskoni, kertoa hänkin voi,
min tallattu kukkanen ties.
Me on astuttu porteilta kuolon ja yön,
vuosikymmenet taivaltaen
kisakentille raikkaille kampista työn,
nyt elämän ymmärtäen.

Me on astuttu aamuun ja aurinkohon,
nyt osamme vaatien näin.

Teidät haastamme kanssamme koittelohon
ken seisovi seppelepäin.
Näiden lihasten voiman te tunnette kai,
ne vastata iskuihin voi,
niiden jouset työn tahdissa tarmonsa sai
ja uhma ne uudeksi loi.

Vuosikymmenet kentillä lihakset nää
ja vartalo taipumaton,
sekä sieluni uhma ja korskea pää
jo kiistassa kilvannut on.
Tässä eessänne nyt on jo rautainen mies
ja rinnalla siskonsa tää,
tämä otsa jo varmaksi uskonsa ties,
ei seppeltä vaille se jää.

Nyt me tiedämme tiemme, se selvänä on:
uus luodahan taivas ja maa,
pian syntyvi ihminen voittamaton,
se vapauden valtikan saa.
Työstä siunaus saa, se myös kilvaksi käy,
sen valtias ihminen on,
eikä tuskien pisarta poskilla näy,
vain riemu jää rikkumaton.

(Taistelun keskeltä, 1928)

Pekka Häkli

(1893—1957)

Kaksi työtöntä

Kadulla kaksi vanhaa kumppanusta
kohtaapi toisensa. — No, kuinkas luistaa?
On toinen laiha, muoto kolkko, musta,
ja katkerasti päätänsä hän puistaa:

— Mitenkä luistaa? "Hyvin, hyvä veli:
Tehtaasta sain mä tänään sorjat potkut.
Kas semmoista on porvareitten peli,
kun toiset laihtuu, lihoo, paisuu jotkut!"

— Niin, niin on laita! huokaa toinen tähän
taputtain tyytyväisnä pullomahaa.
— Tää sota-aika soi mun voittaa vähän,
on tullut hieman tienatuksi rahaa.

— Mut nytpä, veli hyvä, mene-tiedä,
mitenkä tässä vielä olot muuttuu . . .
(Sikari) — Paperossia en siedä,
— hmm . . . mihin sitä sitten poika puuttuu?

— Ihanko tässä vielä käynee, että
minunkin täytyis alkaa tehdä työtä . . . ?
Huh! Istua, ett' otsa tippuis vettä
ja tehdä tikkausta ylenyötä!

Ja räätälmestar huokaa raskahasti,
ja nallin alta hikihelmet vierii.
Niin, onni ohjannut on tähän asti,
ken ties, jos huomenna jo karkuun kierii . . .

(Murroskaudelta, 1919)

Ihmisen osa

Oi katso, suuri on ihmisen osa ja jalo,
päämääränsä korkea, puhdas, kirkas ja ylväs!
Hän sokkonakin on maailman valo,
hän rampanakin on pyhän temppelin pylväs.

Ei synkkien rotkojen orjaksi ihmistä luotu,
ei laaksojen kolkkojen kurjaksi laahustajaksi.
Pyhä, korkea kaipuu hälle on rintahan suotu,
jalo tehtävä: muuttaa Maa polo onnelaksi.

Kukin meistä on ostanut kohtalon korkean arvan:
tien rastia rotkosta rinteille, huippuja kohti.
Jalo taistelu kaikkien, ei vain yksilön harvan
— pyhä kaipaus kaikkia kehdosta hautahan johti.

Ken taistoa kiertää tahtoo, hän tähtensä alla
on armotta tuomittu tyhjiin häviämähän.
Ken pinnalle pyrkii toisia tallaamalla,
myös loppujen lopuksi voittaa surkean vähän.

Tasa-arvoiset oomme, ei yks' ole kummempi toista,
sama meissä on säde, mi Elämän Hengestä lähti.
Ei yhdelle armollisemmin aurinko loista,
ei toiselle armottomammin tuikahda tähti.

Laki lahjomaton, iki tuomari oikean väärän,
näin säätänyt on: mitä kylvät, sen korjaat kerran.
Se säätänyt on näin ihmisen mitan ja määrän,
luvan eilisen orjana olla huomisen herran.

(Työväen Joulualbumi, 1942)

Emil Lindahl

(1892—1937)

Sorretun luokkaviha

Sitä siitti jo huokaus isän,
veri viestin sen kohtuhun kantoi,
sitä kasvatti kalpeus nisän,
jota äitinsä itkien antoi!

(Työ ja laulu, 1919)

Talvilaulu

II

Raudanraskahana painaa
talvi taantumuksen,
aika riiston, rikoksien,
tuskan vaikerruksen

ihmiskuntaa, joka huokaa
ajan taakan alla,
kaikkein sydämiä saartaa
elon hyy ja halla.

Ihmisien askeleita
johtaa valhevalot,
hukkuu hyveen harrastukset,
pyrkimykset jalot.

Valta, kulta, kunnia,
niistä kaikki kiistää,
väkevämmät heikommilta
tunnotonna riistää

viimeisetkin elinehdot,
kaiken minkä voivat,

kurjuuteen ja pakkotyöhön
heidät kammitsoivat.

Ja jos heikot uskaltavat
oikeutta pyytää,
nälkäisinä, ryöstettyinä
mierontielle syytää

heidät sortajansa silloin,
mukaan lakiensa,
joita ovat laatinehet
suojaks sorrollensa.

Mutta vaikka talvi painaa,
kevätusko elää,
sorrettujen sydämissä
suvensoinnut helää.

Vielä kerran, uskovat he,
uusi aika koittaa,
vapaus ja tasa-arvo
hymnejänsä soittaa!

Kerran saapuu valtavana
ihmisyyden kevät,
ihanteiden auringosta
syömet lämpenevät!

Silloin veljiksi saa kaikki,
orjain kahleet putoo,
yhteistunne, sopusointu
seittejänsä kutoo!

Silloin uusi yhteiskunta
kaikkialle luodaan,
missä elinosuutensa
jokaiselle suodaan!

(Työ ja laulu, 1919)

Pohjasointuja

Työn, kurjuuden kirous painoi
elämässä mun pohjahan saakka,
mua mustimmat murehet vainoi,
ilon turteli tuskien taakka.

Sydän kaipasi kaunista, suurta,
mikä elämän täyttöä toisi,
mikä kohtalon kolkkoa juurta
vähän riemulla varjota voisi.

Sydän kaipasi sielua syvää,
joka täyteistä onnea kantaa,
joka jotakin lämmintä, hyvää
mulle voisi ja tahtoisi antaa.

Sydän kaipasi lempeä naisen,
sulosäihkyistä silmien tulta,
mihin hetkeksi hukkuisi maisen
elon tuskien tuntemus multa.

Oli turhaa se kaunihin kaipuu,
ilo, onni, ne loittoni yhä,
surun suurihin usvihin haipuu
minun kaihoni puhdas ja pyhä.

— — —

Väliin vielä, kun rinnassa kuulen
kuin mainingit muinaisen taiston,
ja kun vieläkin nousevan luulen
sieltä oikean elämän vaiston,

jätän työni ja työntäyn yöhön
ja sen valheiden riemuilla kaadan;
sieltä häveten hiivin ma työhön,
jossa hurjasti hulluna raadan!

(Työ ja laulu, 1919)

Lyyli Takki
(1892—1957)

Hiljainen murhe

Viivähdä vieraalla maalla.
Niityllä laidassa kylän
niittäjät näet;

totiset vanhukset, vaimot,
puol'ikä pojat jo tutut
vaaran ja vaivan.

Kaatavi helpeistä heinää
hämyssä ankean illan
viileä teräs

vaiti ja verkkaan. Raskas,
niin raskas on miel' sekä yllä
pimeät pilvet.

Rinnassa ahdistus outo.
"Tunnetko murheemme, vieras?"
kysyvi katse.

Se tuska ei urkene uhkaan,
epätoivona puhkee ei julki,
taivaita kohti

ei huudeta hajalla hapsin,
ei istuta säkkiin ja tuhkaan
kiroten kaikki.

Se murhe on suuri ja mykkä
ja syvällä sydäntä syö se
hautahan saakka.

Et kysele. Paljastat pääsi
vain hiljaa. Sittenkö kerran
kärsiä jaksat?

(Käy eespäin, 1957)

Amatsoni

Osa etsiä, uhmata yksin,
ei astua askeltakaan
kera ystävän, ah, käsityksin,
ei talttua tottelemaan.
Kodin riemujen kukkakunnas
ikiouto se armahinen,
ypöyksin riutua, lunnas
elon päivien polttavien.

Moni ailahti aatos illoin
niin outohon aaltoiluun
aro aava mykkänä milloin
jo puuntui kultahan kuun,
kun läikehti lännen pielet,
kevät kerkeät keikutti häät,
kun luonnon kirposi kielet,
nous' virvet vihreäpäät.

Kuin hullaannuttava hurma
jumalnektarin juovuttavan
soi suonissa; elämä, surma
polun oikkuja paahtavan.
Poven pohjalla polttava tieto:
Et rauhaa konsana saa!
— Hepo tänne sä korskuva, lieto,
taas maitten ja merien taa!

(Punainen viesti, 1917)

Viljo Valavuori

(1889—)

Häipyvät mustien muurien taa —

Kaupunki kuollut on . . .
Kesäuntaan uinuin
puut puiston torkkuu
väsynehet ja vanhat
niinkuin kohtalonkahletta kantavat
kulkijat kadun,
työnorjat onnettomat,
jotk' askelin astuvat laahustavin,
kumaraisin kauloin,
riutuvin rinnoin,
silmissä tylsä, sammunut ilme,
toivoton tuijotus . . .
Häipyvät mustien muurien taa —

Mutta keskestä kehnon
kahleitten kapaloiman kansan
laulu ylpeä, yrmivä soi,
kaikuu kohina
kautta kaupungin kulkevan kosken.
Vapauden se sortoa soimaa,
edessä esteitten
vihanpärskehet viskaa.
Väkivoimalla uransa uurtaa,
päämääräänsä pyrkien pyhään:
vapautehen valtameren!

(Kesannolta, 1916)

Maaton

Torpastani muuttokäsky mulle äsken tuotiin,
vuosi vielä armonaikaa maattomalle suotiin.

Aukeaksi autioituu mailma silloin meille,
lapsiraukat kohta työntyy mieron kulkuteille.

Kultaisena vainioilla lainehtii nyt laiho,
mutta mulla rinnassa on ahdistus ja kaiho . . .

Taaton taatot täällä kerran kauniin kasken kaatoi,
lasten lapset kuokin, auroin hautaan saakka raatoi,

hallan kanssa kamppaellen nälkävuodet kesti,
usko lasten onnenpäivään uupumuksen esti.

Täällä polvi polven jälkeen kaatui aurankurkeen
— arvaamatta minkä palkan työstään saivat surkeen.

Patruunalta muuttokäsky äsken tuotiin meille,
lapsiraukat kohta työntyy mieron kulkuteille . . .

(Kesannolta, 1916)

Toivo Raita

(1893—1933)

Elämää

En tahdo sortua, vaan ryntään, lyön,
kun vallat kohtaloni tumman yön
mun päällen' painuvat kuin peikkoparvet,
ja vanhat tuskieni tuimat arvet
ne aukeevat ja uusia saa rinta,
kun elämästä raudan raskas hinta
näin maksettavaks lankee joka hetki,
ja täyty ei, jos kuinka taisteletki.

Ah, tääkö elämää on, tuska tää
ja raivo rajaton ja rinnan jää,
tää taistelun ja ponnistusten pohde
ja ohimoille soiva kuumeen hohde
ja tieto sydämessä, ettei auta
sen kahlehista muu kuin musta hauta,
ja että kamppailu on turha suru,
kun tulos kuitenkin on mullan muru.

Niin, niin se on, — vain sellainen se on
mun elon tieni harmaa, lohduton
ja määrätön kuin mutahaudan povi. —
Vaan sittenkään ei sortua mun sovi!
Ma seison sentään keskellä tään sodan
ja tempaan rinnastani kuolon odan
ja rynnistän taas vaikka vaaksan verran,
vaikk' oiskin sitten kaaduttava kerran.

Ah, siis te vallat elämäni yön,
jos lyötte te, niin minä myöskin lyön!
Jos painatte mua mustimpahan multaan,
niin sydän tää myös suitsuttavi tultaan

ja kirvelee kuin kalvan kärki teitä.
En aivan suotta henkeäni heitä.
Kun kerran tällainen on osa mulla,
niin tehkää hyvin, antakaa vain tulla.

(Työläisnuoriso, 29/1920)

Hilja Tamminen

(1889—1933)

Mieron poluilla

Vierailla ovilla

Käsi arka kolkutinta
kuni salaa painaltaa;
ahdistusta täynnä rinta:
tokko ovi aukeaa?

Ja jos ovi vieras saapi
avoimeksi etehen,
tokko salpa kirpoaapi,
joka sulkee sydämen?

Hätä, pakottaja poven,
masentaa voi Ihmisen.
Puutteen lyömä mieron oven
raottaa siks' arkaillen.

(Kevätmyrsky, 1931)

Painu lymyyn

Ryysymekko painu lymyyn,
väisty eestä päivänvalon.
— Kas on luotu onnenhymyyn
asujamet tämän talon.

Nääthän porraskäytävästä
kiellot kerjuusta sä kovat!
— Heillä, nääs, kun astuu tästä,
hienostuneet hermot ovat.

Takkis repaleista noista
vainuais he saastaa, likaa.
Hyi! He inhota vois moista,
ruokahaluun tulis vikaa.

(Kevätmyrsky, 1931)

Mieron matalilla teillä

Mieron matalilla teillä
joka ääni tuskaa soi;
joka oas pistää voi
mieltä kirvellen,
mieron matalilla teillä.

Mieron matalilla teillä
ihmissielut vajoaa,
yli kaiken kauniin saa
ume kurjuuden,
mieron matalilla teillä.

(Kevätmyrsky, 1931)

Tihutyö

Honkia pohjan vihuri puistaa,
hurjana vinkuu raivossaan,
aikoen irti kiskoa, suistaa
maahan ne kaikki juuriltaan.

Yö nokimusta, myöhä on. Laitaa
metsikön yksin kiertävi mies.
Minne näin rytöpolkua kaitaa
johtavi nyt sydänyöllä ties?

Yössäkin säihky synkeä ihan
silmistä lieskana leimahtaa.

Sielua syövän, polttavan vihan
loimua lienee kauheaa.

Tummana talojen ryhmä liki
metsikön reunaa häämöttää.
Tuika ei tulet, ihmiset siki
nukkuvat. Raivoo myrskysää.

Hiljensi mies jo käyntinsä vinhan,
seisovi vaiti, kuulostaa
ääniä yöstä. Hymynsä inhan,
riettaan pimeys verhoaa.

"Hyvä on", näinpä virkkavi, "valo
tuika ei yksikään. Työhön siis!
Kohta on punaroistojen talo
tuhkana, taikka mun vieköön hiis!

Miksi he astui tielleni, laati
sääntöjä, joista mä huoli en,
uhkasi hullut, tilille vaati
töistäni, konnaksi pauhaten.

Äsken jo oli painavin telkein
ovi se suljettu. Riemuitsi
valkeat miehet. Lemmonko elkein
auki he salvat kirvoitti."

Ääneti tietään astuvi. — Kuja
aidattu siinäpä aukenee.
Vierellä sen talo hirsinen, luja.
Nyrkkiä sille hän heristelee.

Hiljaa hiipien saapuvi pihaan,
suojahan kiertää nurkan taa.
Sytyketuohet, kätketyt hihaan
kiirehin esille tempoaa.

Nuolevat seinää tuliset kielet,
yltyvi tanssi vimmaisin.
Hirveä voima, hetkessä nielet
sen mitä vuosissa luotihin.

Herääpi ihmiset, rientävät luokse,
ilmoille liekit hulmuaa.
Auta ei siinä häärinä, tuokse,
maahan katto jo romahtaa.

Reunassa metsän kaiken sen näkee
mies, joka kuusehen nojautuu,
kuinka he turhaan auttaa käkee.
Hirtehisnauruun vääntyvi suu.

(Vainon ajoilta, 1923)

Aino Malkamäki

(1895—)

Eräänä kevätyönä 1918

Koko seutu unen maille hukkuu,
kaikki talot ympärillä nukkuu,
uinahtavat vangit tyrmässään.
Kesken unta meille ärjytään:
"Vangit joutuin pihamaalle riviin!"
Kaikki hypähtävät kiireissään,
katseet käyvät alas pihakiviin.

On vasta aamuyö. Näin varhain mihin?
Ken saisi siitä vielä tiedon, vihin?
Nyt kenties päättyy meidän päivätyömme,
tää varmaan viimeinen on kevätyömme,
elämme enää haihtuvaisen hetken!
Näin kaikki arpaa mielessämme lyömme
uskoen alkavamme viime retken.

On tietenkin nyt tullut meidän vuoro,
jo taukoo meiltä lintuin kevätkuoro,
nyt veljeshaudoille kai kuljetaan.
Kun nimi nimen jälkeen huudetaan,
niin kukin valmistuupi tielle sille.
Ja kulku hitaisesti aletaan,
kun pistinmiehet käyvät ympärille.

Niin monet mietteet kalvaa mieltä meidän.
Mut mitä kätkeneekään mieli heidän?
Kas, tuolta ikkunasta liina liehuu!
Jos sydänmyrskyt viime kerran riehuu,
jos kuoloon käymme, tietävät siis tiemme.
Nyt katkeruus jo syömissämme kiehuu.
Kaikkiko unelmamme kuoppaan viemme?

Käy kulku eespäin aatoksin niin harmain.
On mielessämme äiti, isä, armain
tai sisko, veli, liuta lapsosten,
niin lohduton on tuska sydänten.
Jo saapuu vastaan pari hevosmiestä,
ja hekin katsoo meihin säälien,
kun yks' vain arvelu ois meidän tiestä.

(Käy eespäin, 1957)

Kudon, kudon sinisukkaa

Kudon, kudon sinisukkaa
Railille ja Terttulille.
Monta hellää aatoskukkaa
sidon sinisilmukoihin,
sadat siunaukset noihin
äidin pikku piikasille.

Kudon, kudon punasukkaa
Railille ja Terttulille.
Kumpaistakin äidin kukkaa
aattelen niin hartain mielin.
Hymyt, naurut, lapsenkielin
viserretyt vienot sanat
tuntuvat niin armahille.

Olen rikas, onnellinen!
Kuva kuvan jälkeen saapi
kaunis, kirkas, riemullinen
sielunsilmäin eteen näistä
äidin pikku kassapäistä.
Kudon, kudon pientä sukkaa,
matkaa juna jouduttaapi.

(Toverittaren Joulu, 1927)

T. S. Vehkakorpi

(1890—)

Hallan henki

Hallan henki liikkuu korpimailla,
missä metsälammet kiiluvat,
missä pellot köyhät, voimaa vailla,
yllään metsäin kylmät kohinat,
nostaa tähkäpäitä pimennoissaan,
vielä viipyin routaunelmoissaan.

Hallan henki siellä täällä tähkään tarttuu,
maitojyvän hennon jäädyttää.
Epätoivon vilja siellä varttuu,
senpä täyttyy siellä tähkäpää;
epätoivon leipää syödään siellä,
maksetaan se polttavalla hiellä.

Hallan henki korpimailla puhuu,
korven kansaa iskee sydämeen.
Kenelle se kesäyönä huhuu,
sepä näkee hankitaipaleen
lohduttoman eessään ensi kesään,
toivon linnun jäätyneenä pesään.

Hallan henki korven yössä elää,
unten oraat mullan alle lyö:
joka aamu tuskan laulu helää,
alkaa jälleen epätoivon työ.
Tulevaisuus umpilammen lailla
liikkumatta lepää korpimailla.

Tulevaisuus umpilammen lailla
liikkumatta siellä odottaa
ojankaivajia, joita vailla

hallan henki ikuisesti saa
suven siunauksen sieltä häätää,
viljan kalliin vihantana jäätää.

Siell' on ojankaivajilla työtä:
umpivedet siellä unelmoi,
että kerran suurten virtain myötä
kohti merta vaeltaa ne voi;
silloin sieltä hallan henki haipuu,
tähkään puhkee korven kansan kaipuu.

(Kohtalon tuuli, 1943)

Kivenhakkaaja

Hakkasin urakalla graniittijärkäleestä
mallin mukaan
kuvaa konsulin hautapatsaaseen,
ja se oli juuri tulossa valmiiksi,
kun iskin vahingossa konsulin nenän poikki.

Työ oli alettava uudestaan
alusta.
Kiire polttaa jäsenissäni,
tulinen kiire,
sillä urakka on huono,
mutta jumalauta:
jos jälleen isken nenän poikki
tai korvan,
silloin saan taas alkaa alusta!

Jäseniäni polttaa,
mutta ei auta:
varovasti, varovasti!
Patsas on saatava valmiiksi
ehjänä,
ja sillä on kiire.

Viidentenätoista päivänä sen on oltava valmiina.
Silloin se paljastetaan,
sillä konsulin leskellä on kiire häämatkalle.

(Kaukainen kajastus, 1934)

Tahtoisin huutaa

Tahtoisin huutaa,
tahtoisin huutaa kaikille ihmissydämille,
jotka värisevät maapallon ympärillä,
että riisuisivat vihan ja kovuuden panssarin
ja sykkisivät iloa toisilleen,
että ruokkisivat kaikkia pieniä lapsensydämiä
hellyyden ravinnolla,
jotta miljoonat ja taas miljoonat
hyvän tahdon hymyvalkeat
syttyisivät palamaan maapallon ympärillä.

(Työväen Joulualbumi, 1943)

Lapsuuteni

Lapsuuteni: pälvi seinustalla
keskellä leskenlehden kukka
kukkuroillaan ilon, kevään tulta,
äidin hymy pirtin ikkunassa,
kirkastama päivän kultapartaisen.

(Tulevaisuus, 1945)

Kaarlo Valli

(1895—1936)

Marttyyreille

(Keväällä 1918)

Ne astuvat aivan niinkuin aaveet,
nuo kahleilla yhteen kytketyt joukot;
on eessänsä manalan pimeät loukot,
pois heittää jo saavat elämän haaveet.

Ne astuvat vitkaan. Edestä aatteen
lipun luo he jo nuorena elonsa kantoi.
Sen puolesta uhriks nyt henkensä antoi,
näin verellään purppuroi vapaus-vaatteen.

On iloa tuntenut heidänkin rinta,
ja elämän toiveista laulanut mieli;
nyt iäksi katkesi kantelon kieli,
soi sydämen soitanto suruisinta.

Ei pettäneet lippua, kaatuivat ennen
ja ylväinä voittajain etehen astui.
Kevättanner heidän verestään kastui,
eros' ruumiista sielu, vapauteen mennen.

— — —

On hakattu metsä, raiskattu kuusi.
Vaan uhrien verestä versovi siemen,
se leviää pian yli Suomen niemen,
— siitä kasvavi metsä uhkea, uusi.

(Taistelun varrelta, 1922)

Uuden ajan aamuna

Halki öisen pimeyden
puuntaa aamurusko,
ihmisrintaa riemastuttaa
uuden ajan usko;
öiset varjot hälvenevät,
kalman kahleet putoo,
aurinkoinen armas maille
kultaseitit kutoo.

Valoisana, onnekkaana,
koittaa uusi päivä;
kauhun muistot unhoittuvat,
katoaa yön häivä.
Rauhan kellot riemuisasti
kansoille pian helää,
yhteistyössä ihmiskunta
uutta aikaa elää.

(Taistelun varrelta, 1922)

Lietsokaa tulta

Lietsokaa tulta,
taistelun tulta,
intoa uutta
työläisten rintaan.
Murtakaa jäiset
syömien kuoret;
antakaa voimaa,
henkeä heihin.
Ohjatkaa tielle,
taistelun tielle;
valakaa heihin
luottamus voittoon,
vapauden koittoon.

Lietsokaa tulta,
taistelun tulta.
Aika on käydä
sortoa vastaan,
murskata rikki
orjuuden kahleet.
Nostakaa lippu,
taistelun lippu;
yhtehen kootkaa
orjien joukot.
Soivat jo kellot,
kumouskellot;
hetki on tullut,
lietsokaa tulta!

(Taistelun varrelta, 1922)

Tatu Väätäinen

(1898—n. 1937)

Seppä

Olen seppä,
raudan vaan en oman onneni seppä.
— Toiset takoivat minun kohtaloni kahleet
ja onneni ryöstivät minulta.

Osakseni jäi taonta,
taonta raudan ja teräksen.
Minä taivutan tuon taipumattoman,
lyön — ja
— minä tiedän —
niistä aiotaan uusia kahleita minulle.

Mutta kahleissakin kasvaa käsivarsieni voima,
ja salamoiden hehkuvat silmäni
— niissä palaa vihan ja rakkauden tuli.

Olen vahvempi kuin te,
kahlitsijani!
Olen kahlittu jätti,
jonka käsivarsien voima on murtumaton.

Minä taon,
taon rautaa, vaan en kahleitani.
— Taon aseita kahleitteni katkeamiseksi.

Olen seppä,
raudan ja tulevan onneni seppä.
— Toiset takoivat minun kohtaloni kahleet,
mutta itse minä ne muserran
ja onneni luon.

(Rynnäkköön, 1929)

Vainon aikana

Taas taistelijat pantiin kahlerautaan
ja vangin körtti päälle pistettiin.
Pois kuljetettiin vankilaan kuin hautaan,
kun aate tukahduttaa aiottiin.
Taas oikeudesta tehdään veripilkkaa,
jos arvoa on sillä enää tilkkaa.

Ja hurtat ulvoo, ulvoo ilomielin
pääkallojuhlissansa mellastaa.
Taas sanasepot haastaa kirkkain kielin,
he mustankin jo valkeaksi saa.
Ja pyöveleistä sankareita rustaa,
mut vastustajan pahimmaksi mustaa.

Niin, hurtat juhlivat nyt voittojansa
ja lisää verta himoo joukko tuo.
Sen petovaistothan ne valloillansa
vuoskymmenet jo ovat olleet nuo.
Mut täys' ei ole vielä kansan mitta,
kun kulkee konnat yhä kahlehitta.

Mut tosi sankarit, ne jotka kansan
puolesta viipymättä taistelee,
nyt kahlittuina viruu kopeissansa
ja sorakuopissa jo luunsa valkenee.
Mut aate mukanaan ei hautaan vaivu,
ei kahlerautaan vapauskaipuu taivu.

Vankilain ovet ennen aukee,
kuin taipua taistelijain tahto voi.
Tai kuolon uhma rinnassansa raukee
ja kaikki elon taistot jättää pois.
Mut työläisluokka uudet sijaan nostaa
ja siten konnain työt ne aina kostaa.

He ulvovat kuin sorron alla yhä
kansa ja sen parhaat vaikertaa.

Ja kiskureitten, konnain pyhä
tää järjestelmä aina kukoistaa.
Mut murtua myös senkin kerran pitää
ja sitten raunioista uusi elo itää.

Siis taistelija, kestä järkkymättä,
tie suora eessä yksi on vain sun.
Yli valtakuntain, merten rajain kättä
lyö kanssa toverisi poljetun.
Nyt taistoon valmis ole riemumiellä,
ja luokkaasi sä älä koskaan kiellä.

(Vastarintataistelija, 1973)

Elmer Diktonius

(1896—1961)

Tähden taru

Kas — tähti synnytti tarun:
tuli lapsesta maailman vapahtaja,
hyvyyttä jakeli, viisautta opetti,
uhrautui kurjien puolesta,
vääryyden lopetti,
loi lohtua, tunnonrauhaa.

Vaan tähti sammui
ja taru loppui:
lapsi sai ristinsä,
ja me havahduimme
entiseen kurjuuteemme.

Sinä ihminen:
älä uneksi tähtien taruista —
tee niistä maailman todellisuus.

(Suomen Sosialidemokraatti, 1930)

Työ

Ne voivat rosvota sinulta kaiken —
mutta ei sinun työtäsi,
ne voivat ruoskia sinua —
mutta ei sinun työtäsi,
ne voivat kieltää sinulta kasvatuksen,
sivistyksen, kulttuurin, taiteen —
mutta ei sinun työtäsi,
ne voivat kohdella sinua kuin elukkaa,
pitää nälkäsärpimellä, nylkeä, halveksua —

mutta ei sinun työtäsi,
ne voivat murhata sinut —
mutta ei sinun työtäsi.
Työ on enempi kuin sinä,
työ on enempi kuin ne,
muista se —
ja tee työtä.

(Työväen Joulualbumi, 1926)

Orjan selkä

Katso orjan selkää köyryä!
katso ihon arpien yrttitarhaa,
lihasten kivimöykkyjä,
suonien kohjukäärmeitä:
karaistuna teräsholvina
kaartuu tämä selkä:
ei rakenna hiekalle
se, joka rakentaa majansa sen varaan;
kuormattakoon kaikki pahin, raskain
orjan selkään,
se ei horju,
se kokoaa vain voimansa
kerran oietakseen.

Varo itseäsi, maailma,
kun orja oikaisee selkänsä
ja levittää kätensä raivatakseen
sinut tieltään.
Vääryytesi, kieroutesi, kahlerautasi
taivuttivat selkänsä niin kumaraan,
ne pyyhkäistään pois
niin kuin myrsky pyyhkii akanat.
Ja mitä hyödyttää
sinua silloin väkivaltasi:

siruiksi, tomuksi
sortuu silloin mahtisi,
hajoaa mullaksi,
kylvömullaksi
menneisyyden orjien
ihmiskaipaukselle.
Ole tervehditty, maailma,
kun orja oikaisee
köyryn selkänsä
ja hengittää vapaasti
vapaata ilmaasi!

Suomentanut Arvo Turtiainen
(Stark men mörk, 1930)

Sankarihaudat

Graniittisia ja pronssisia muistomerkkejä:
miekkaa kädessään piteleviä hahmoja,
kuolevia nuorukaisia, sureva synnyinmaa —
toreilla ja puistikoissa, kukkaistutuksin koristettuina,
kuvia,
jotka puhuvat, kirkuvat, komeilevat:
sankarihaudat, sankarihaudat!

Kumpuja syvimmässä metsässä
lumenpeittämiä kätkettyjä,
ilman kiviä, ristejä tai nimiä —
ei edes aidattuja:
muutamia tuntemattomia kumpuja vain.
Mutta metsässä kuiskataan, soitetaan,
pettuleipämetsässä, hirsimetsässä:
sankarihaudat, sankarihaudat!

Suomentanut Jukka Kuja
(Kirjallisuuslehti, 1936)

Nälkä

Nälkä ei ole kaunis,
nälkä ei ole ruma.
Nälkä on hullu voima
ja mieletön heikkous.
Nälällä on niin kummalliset silmät —
sokeat.
Sillä on niin kylmät sormet:
niitä kiertää kuume-veri.
Sen aivot jauhaa yötäpäivää
tyhjää tyhjää.
Se kulki kauan vierelläni —
sitten se jäi; mutta en unhoita.
Se oli nuoruuteni suurin rakkaus.

(Suomen Sosialidemokraatti, 1929)

Nälkää Lontoossa

I

Missä nukkuisin yön?
Poliisi ajaa penkiltä —
hän ei tarkoita pahaa, hän sanoo,
mutta hänellä on toimensa.
En minäkään tarkoita pahaa,
mutta minulla ei ole tointa
enkä tiedä
missä nukkuisin yön.

II

Varhain aamulla
menin ulos.
Varhain aamulla
kerjäläiskakarat leikkivät Hammersmithissä

lahonneessa lotjassa.
Pitkin Thamesin rantoja
minä kuljin
halavanlehtiä pureskellen
Kew Gardensiin — väsynyt olin
palatessani takaisin
halavanlehtiä pureskellen.
Herra jumala miten pitkä on
nälkäisen aamusta
nälkäisen iltaan!

III

Hän on nuori ja kaunis,
puhuu monta kieltä
ja omaa pyöreät muodot
jotka vaativat miestä.
Tapaan hänet joskus
Hyde Parkissa
kun minulla on hiukan rahaa
ja voin herrastella.
Me puhumme elämästä,
ja minä yritän opettaa hänelle
nälkäisten filosofiaa.
Mutta hän on nuori ja kaunis,
hänen setänsä on maalannut keisarin
ja hän tietää kerran myyvänsä itsensä
korkeaan hintaan.
Hän pitää minua kummallisena
mutta suo anteeksi
koska olen taiteilija.

IV

Kaikille olisi hyvä
kulkea kadulla nälkäisenä.
Ajatellen: olisinpa nainen,
että voisin myydä ruumiini.

Viedä viimeisensä panttilaitokseen
aavistaen: ei se käy, ei se käy.
Katuojan filosofia
on selvempi kuin Kantin tai Kristuksen.
Sillä on yksi rakkaus — leipään,
ja yksi määräävä tekijä: vatsa.

(Kevättervehdys, 1929)

Kolme rukousta

Kapitalistin rukous

Herra Jumala, ylitukkukauppias
suuren ja pienen!
Lähetä minulle automaatteja,
vain prima automaatteja,
jotka tulevat ja menevät,
lepäävät ja tekevät työtä,
kun minä painan nappia.
Lähetä oikeita rauta-automaatteja,
jotka mukisematta
tekevät kaiken minkä käsken;
jotka tulevat toimeen
minimirasvauksella
eivätkä kuumene
kiireisimmässä paikassa.
Huom! Sydämeen, aivoihin, sieluun
ei kiinnitetä huomiota,
kun lihakset ovat prima tavaraa.
Kunnioittavimmin Teidän jne.

Papin rukous

Isä meidän,
joka olet taivaissa!
Anna minulle sieluja,
tyytyväisiä sieluja!

Varjele minua
ruumiiden tympeästä lemusta
ja niiden julkeista huudoista:
ruokaa,
oikeutta,
elinmahdollisuuksia
täällä maan päällä.
Anna vain sieluja,
kaihoten tyytyväisiä sieluja,
jotka pitävät parempana taivaan harppuja
kuin kaikkia lihan posetiivisointuja.
Ota pois katkera kalkki — ihmisyys,
anna meille vain Autuus. Amen.

Sotaherran rukous

Kenraali Jumala! Taivaan joukkojen
ylisotamarsalkka.
Komenna minulle ruumiita,
kunnioitettava kollega,
vain ruumiita,
nuoria ruumiita — lihaksia,
jänteitä, hermoja
parasta lajia.
Komenna minulle
ihmisyyden kukka:
ylpeimmät, uljaimmat, vahvimmat
nuoret miehet —
jotka tottelevat kun minä käsken,
jotka kuolevat kun minä käsken,
joille ei ole olemassa muuta
kuin minä minä minä, sotaherra,
ja se se se, sota.
Komenna luokseni
parhaimmat nykyiset ikäluokat,
ja minä rakennan sinulle pääkallopyramideja,
satoja penikuormia joukkohautoja,
joitten ääressä äidit, lesket, lapset

kyynelet silmissä
ovat ylistäneet sinun nimeäsi,
sekä myöskin minun — kuuliaisen palvelijasi,
ynnä meidän ikuista glooriaamme — sotaa.

Suomennos
(Työläisnuoriso, 6/1926)

Raju aamu

I

Raju tuuli
käy yli veden.
Metsä kohisee,
vuori kornaa —
herrajumala, sanovat hiljaiset.

Vanha puu
nuokkuu sammalekalloin —
notkeaan lyö nuori
riuskean tahdin.
Vastatuulessa kirkuu myrskypääsky
riemunsa.

Kaiken kaatuvan jysky
yhtyy nousevaan tulo-paukkeeseen.
Pois alta! — tässä me tulemme!
Kaaos synnyttää tulevan kosmoksen.

II

Raju aamu
kantaa minut siivillään.
Vauhti karistaa minun lakini.
Et ole vielä alaston,
kirkuvat lokit;

et ole vielä vapaa,
vinkuvat sirpaleet;
sinun sielusi kulkee vielä kalosseissa,
yskii myrsky.
Puolivalmis? — no, olkoon menneeksi!
Valmis on vain kuolema — tyyneys.

(Kirjaimia ja kirjavia, 1954)

Mikael Rutanen

(1883—1932)

Ajan kutsu

Nyt virmakasta ratsuaan
aik' kiiruhtaa,
jo kiiruhtaa.
Ja ratsu nuori, vallaton,
kun siivet saa,
kun siivet saa,
se rientää huimast' eteenpäin,
mutt' aika seljäs haastaa näin:
— Mua seuraten
käy, ihminen,
tai taannut, jälkehen jos jäät!

Jo ratsuni sain lentohon
ja kiire on,
niin kiire on
mun matkan päähän päästäksein.
Nyt jouda en
sua, ihminen,
tiepuolehen jos siirryt vaan,
ja nahjus olet, vartomaan.
Siks' kiirehtäin
ain' eteenpäin
käy rohkeasti seuraten!

Hän, ken mun kanssain kiiruhtaa,
niin seppelen
saa voittojen
ja matkan päähän ennättää!
— Pois velttous
ja valitus,
niist' pelkurit vaan tunnetaan,

joill' oma etu huolenaan
ain' ompi vaan,
vaikk' halki maan
aik' kutsuu työhön, toimintaan.

(Murrosajan lauluja, 1924)

Kiannolle

Sua suureks' ylistivät tosiaan,
kun runoratsus kiiti orhin lailla,
ja lauloit kansan valtaa maailmaan,
sen kansan, joka sit' on ollut vailla.

Suur-Suomen onnea sä huusit niin,
et' neuvostojen Pietarikin horjui.
Myös valko-Suomi yhtyi säveliin,
se käskystäsi punahirmun torjui.

Mutt' ajat muuttuvat, on totta tuo,
jo vatsassasi tunnet suurta pulaa,
nyt takana ja edessäs on suo,
ja vähä kamara sun altas sulaa.

Kai nyt jo opit läksyn viisahan,
kun kerran elänyt oot aikaan tähän:
— Ei luottaa kiitokseen voi maailman
ja ystäviin voi luottaa yhtä vähän.

(Murrosajan lauluja, 1924)

Tampereen Katri

Jo lasna kadut Tampereen hän mierolaisna kulki,
ja monen monta surua hän sydämeensä sulki.
Oli äiti kuollut häneltä ja isästä ei tiennyt
ja elonhalla harmaja ol' lapsuusilot vienyt.

Hän oli kadun kasvatti ja katutomun kukka,
ja koditon ja suojaton tää orpo Katri-rukka.
Kun sitten kasvoi, suureni ja varttui varsi sorja,
hän oli katumorsian ja valju — katuorja.

Näin aika riensi eellehen, on Katri toisten sylky,
on halveksittu, tuomittu ja onnellisten hylky.
Vaan annas olla! Torvet soi ja punalippu liehui,
sen alla Suomen sorretut jo taistonhuumein kiehui.

Ja sinne taiston tuoksinaan nyt Katrin mieli hohti,
tää halveksittu, hyljätty näin ajatella tohti:
Vaikk' kuori kuonan tahrima on syvemmällä tulta
ja sydämeni ehjä on kuin kutrieni kulta.

Mä raskahimman saanut oon sen sorrontaakan kantaa
ja siksi sille syvimmän mä iskun tahdon antaa!
Nyt missä taisto tuimin käy mä sinne tahdon rientää,
se poven poltot sammuttaa ja sydänsurut lientää.

Näin pataljoonaan kuoleman nyt Katrin polku johti
hän siskojensa rinnalle kun taistoon käydä tohti.
Niin monet voitonlaakerit naispataljoona niitti
ja köyhälistö Suomenmaan sen sankaruutta kiitti.

Vaan vihdoin naiset urheat se ylivoima voitti
he kunnialla kaatuivat ja viimeiseensä koitti.
Tää pataljoona kuoleman ei paeta se voinut,
kun vapaus ja oikeus ol' mielet aateloinut.

Ja Katri lailla toisien nyt sankaruutta näyttää,
viel' ypö yksin jäätyään hän tehtävänsä täyttää.
Kun raskahimman saanut on hän sorrontaakan kantaa
niin siksi sille syvimmän hän tahtoo iskun antaa.

On siskojansa vierellään jo — ruumiihina auma
ja yksin häntä ahdistaa nyt villi susilauma.

Jo — kuolon kylmä kosketus sen poskipäillä hohti . . .
Tää syljeksitty kuollessaan näin ajatella tohti:

— Sä köyhälistö Suomenmaan, suo anteheksi mulle!
Mä olen lapses langennut ja halpa uhri sulle!
Vaan vaikka kuori kuonaa on ja pinta likamultaa,
niin syvemmältä löytyä voi puhtahinta kultaa!

(Taistelun säveliä. Lausuttavia runoja, 1930)

Aku Rautala

(1896—1931)

Koneorjan laulu

Sata ratasta ruskaa vierelläni,
tuhat pirua pyörii kielelläni.

Miksi ja minkä tähden on niin?
Siks että on joutunut helvettiin.

Tulikuumaan pätsiin puserretuksi,
tuhoratasten väliin muserretuksi.

Koneen osaksi pieneksi mitättömäksi,
melkeinpä niinkuin kädettömäksi.

Olen orja koneen, rahan ja aineen,
joka hetki tunnen sen lujan paineen.

Mun äänenikin hukkuu työhön,
tuon kaikkinielevän luomaan yöhön.

(Tulenkantajat, 4/1929)

Sulaton hehku

Sulattojen hehku
ja ahjojen lieskat
ovat olleet minun värimaailmani.
Silmäni verkkokalvossa
heijastuu vain niiden kuvia.
Ei siellä näy vihreitä nurmia,
ei sinisiä vesiä,
ei kirkasta aurinkoa,
ei keltaista kuuta.

Siellä on vain ahjotulen
hehkuvan punaisia värejä,
sulattouunien laavavalkoista,
kivihiilenmustaa kuparinsinoberia,
teräksen harmautta, pölyn värittömyyttä.
Ne värit valaisevat nytkin
kaikki maisemat
päivä- ja yövalaistuksessa.

Puun vihreät lehdet —
ne ovat vaskihomeenvärisiä.
Vesien sinet —
ne ovat happikaasunsinisiä.
Aurinko —
se on laavanhehkuinen
niinkuin masuunin lieska.
Kuu —
se on kuin keltainen messinkilaatta.
Kaikki kaikki ovat sellaisia.

Minä näen ne ainoastaan aavevalaistuksessa.
Ei ole yötä.
Ei ole kirkasta päivää.
Konepajoissa niitä ei tunneta.
Se on suuri aarrehauta,
joka valaisee itse itsensä
ja minä
minä olen peikko,
joka on vuoren onkalossa
takomassa metalleja,
sulattamassa alkuaineita
toisiksi kokoomuksiksi,
uusiksi yhdistelmiksi,
kaikkeuden tuhoamiseksi.

Siksi minun maisemani
välkkyvät vain aavevalaistuksessa.

(Työläisnuoriso, 1930)

Työmies

Ja alkoivat pyörät laulaa,
kun kello seitsemän löi.
Ja terät puri; ja ahjon
tulikielet ainetta söi.

Vipuvarsi nousi ja laski,
ja liike ei päättynyt.
Minä hukuin humuun ja pauhuun,
osa kaikesta olin nyt.

Ja vasta illalla tunsin,
kun portit avautui,
puukenkä-armeijan marssiin
kun kulkuni sekaantui:

en ollut itseni koskaan,
osa joukkoa olin vain.
Sain joukon tunnon ja mielen,
en tuntenut sieluain;

se hukkui outoon virtaan,
jonka vanassa minä uin.
Vain silloin ja tällöin pelkoon
minä äkkiä havahduin

ja kysyin kuka ja miksi
on kaikki, kaikki näin?
Ja äkkiä itseni löysin
ma jostakin polttavin päin.

Minä huusin kuumeisin äänin,
minä huusin ja kapinoin:
Tämä vääryys on, minä huusin,
ja ääneni hurmaa join

siks kunnes juovuin, uuvuin
ja silmäni sokeutui.
En muistanut: jo mua ennen
moni nyrkkiä ilmaan pui.

Mutta ilmaan se raukeni kaikki,
ei kukaan herännyt, ei,
ja ypöyksin ma kuulin
miten tuulet huutoni vei.

Ne vei sen, ja mulle aukes
kuin tyhjyys ammottain
koko elämän kova leikki,
jota en minä yksin vain

ole kärsinyt: kaikki sen kärsii,
kuin hukkuvat kurkottain,
joka ainoa oljenkortta,
jolla itsensä auttais vain —

ei muita, kaikki he jääköötl
Niin minä uida koin.
Ja lauluin, ihmiset, teille
sen kertoa voin;

se on minun eloni rata,
ja teidänkin se on.
Yö yllämme, allamme meri
ja varjo auringon.

(Kansan Kuvalehti, 1931)

Katri Vala

(1901—1944)

Pajupilli

En ole lipunkantaja,
en kotkansydäminen tiennäyttäjä
matkallanne aamun maahan.
Olen virran partaalla paju,
jonka lävitse tuulet puhaltavat,
josta maailman kapinallinen henki
taittaa yksinkertaisen pillin
soittaaksensa sävelmän,
jossa on myrskyä, tuskaa, rakkautta
ja hiukan aamunsarastusta.

(Paluu, 1934)

Ihmisenpojan ruoska

Minulla ei ole mitään omaa kärsimystä,
Minulla on vain miljoonien suuri yksinkertainen
kärsimys:
voi, että elämä olisi kuolemaa parempi!

Missä on se Leipä,
joka annettiin meille?
Kaikissa temppeleissä istuvat rahanvaihtajat.
Heidän sydäntensä rumuus on kauhistava.

Me jotka synnyimme rakastamaan elämää —
katsokaa lapsiemme olemisen riemua —
meidän kärsivällisyytemme on astunut
yli vihan rajan.

Vuosisatojen nälkä paistaa silmistämme,
unemme ovat levottomat ja veriset.
Ihmisenpojan ruoska on valmis,
se viuhuu suunnattomana saalistajain yllä.

Kuka on syyllinen?
Elämä kätkettiin meiltä
pistinten ja kullan taakse,
mutta me olemme lukuisat kuin metsän puut.

Lämpimät ruumiimme syöksemme
kylmiä pistimiä vastaan,
hukutamme veremme paljouteen
metallinkilistäjäsydämet
pelastaaksemme elämän niille,
jotka tulevat.

(Paluu, 1934)

Pesäpuu palaa

Levottomina kiertävät ajatukset maata
kuin linnut palavaa pesäpuuta.
Hävityksen, nälän, paon tiet
johtavat koteihin kautta maan.

Siellä olisi ihmisen
ollut hyvä elää
kasvin lailla hiljaa
suonissa tuleentuvien peltojen rauha.
Sukeltaa aamujen kastemaljaan,
kuohua väkevästi kesän auringon alla,
liukua syyspäiväin hopeasineen.
Laulaa laulu rakkaudesta,
lasten ilosta ja ihmetyksestä.

Tuskan mustissa liekeissä,
valitusten meressä

karaistuvat kärsivälliset sydämet,
terästyvät viljelijäin siunaavat kädet
kumeaan uhkaan,
puhdistavaan hävitykseen.

Ajatukset kiertävät maata
kuin linnut palavaa pesäpuuta
tähyten pesien tuhoojia,
huutaen taistelun kovan laulun.

(Pesäpuu palaa, 1942)

Tavoittamaton

He tulivat yöllä,
heitä oli monta.
Kuinka voitte nukkua, ihmiset.
Seinät eivät pidä,
katto ei suojaa.
He tulevat yöllä.

Heräsin lapsenvuoteessamme.
Äitini valitti.
Seisoit kuolemantyynenä,
veljeni Sebastian.
Kirjasi singottuina lattialle,
nukkeni lävistetyin ruumiin.
Univormuja, saappaita, aseita.
Ihmismurinaa.

Kuinka kasvoin sinä yönä:
en ole lapsi, en ole vanhus,
olen iätön, vuosia vailla,
vuosisatain painoa kantaen.

Seurasin heitä,
seuraan alati heitä.
He raatelivat sinua.
Sebastian, Sebastian,

lattiat ovat verestäsi punaiset,
seinät tihkuvat tuskanhikeäsi,
ilma on huutoa täysi.
Kestävätkö korvanne, ihmiset?

Sebastian, Sebastian,
tiedän sen, tiedän kaiken:
saappaillansa murskasivat sinut,
kuin kuoleva lintu
kieri sydämesi maassa.
Ilma katsoi, yö todisti.

Kuljen, kuljen
kylästä kylään,
maasta maahan,
mantereelta mantereelle,
näkymätön, kuulumaton.
Sytytän, sytytän.
Jolle näyn, se elää, kuolee
rakkaudesta minuun.
Sen täytän pelottomuudella.

He etsivät minua,
öiset miehet.
Eivät tavoita koskaan.
Verkot eivät pidä,
muurit eivät estä.
Olen ilma, olen leipä,
olen veri ihmisen suonissa,
olen uni, lapsen itku,
salaperäinen tavoittamaton
huhuilija.

Näen rakastajieni luvun
kasvavan, nousevan.
Sebastian,
Sebastian,
he karjuvat peloissaan.

(Tulenkantajat, 11/1936)

Murhattu maa

Rinta tyhjänä,
mustana ja kuolleena,
väkevien suonien elämänvoima
loppuunvuotaneena
lepää maa
elämän murhaamana.

Taivaita kiertää suuri nyyhkytys
ja murhe valuu tummina puroina
äsken kukkivilla kummuilla.
Mykkä tuska puhuu vesiltä ja vuorilta
ja järvet katsovat kuin sammuneet silmät
kuoleman kaameita töitä.

Metsistä nousee lahonnut lemu,
ja suot ovat kuin mätäneviä ruumiita täynnä.
Nukkuvien talojen ympärillä
kiertää hiipiviä askeleita,
ja koirat ulvovat.
Sisällä vapisevat ihmiset
ja itkevät unissaan
selittämättömän kauhun kahleissa.

Kiitävien pilvien lomasta
leimahtaa värisevä tähti
sysimustaan pimeyteen!

(Kaukainen puutarha, 1924)

Syntymättömille

Pienet jalat tepsuttavat,
heleät äänet soivat
ikkunani alla.

Taivas valuu sinisenä hymynä
suruttomain leikkijäin ylle.
Katselen ikävöiden syntymättömäin maahan.
Suloista olisi pitää käsissään
iloista pientä potkijaa,
jatkuvaa, sykkivää elämäänsä.

Mutta pihalla on hiljainen mies
kaivamassa roskalaatikoita.
Suunnaton on silmien
äänetön toivottomuus,
ne eivät edes vihaa enää.
Ja kerran oli pieni lapsi,
ojensi hymyillen kätensä
kohti elämää, kohti äitiä,
joka uneksi hurmioitunein silmin
poikansa onnen päivistä.

Vapisen vuoksenne, leikkijät.
Kaukana, aurinkoisella saarella
ampuvat kanuunat,
lentokone kiertää kaupungin yllä.
Tänään on vielä rauha.
Mutta milloin putoaa räjähtävä kuolema
ihmetteleväin leikkijäin keskeen?
Lapseni syntymättömäin maassa,
häpeän maailmaa, johon tuon teidät.

(Paluu, 1934)

Aseettomuuden voima

Aseettomat kädet
pelottavat valtiaita.
Lakkaamaton on vartiointi,
lyöntejä kaduilla,
ahdistelua hautojen luona,
aseellisia joukkoja ympärillä.

Mutta aseistetut rosvot marssivat
keskellä kaupunkia,
kukaan ei suojele,
kukaan ei vartioi.
Eikö kukaan pelkää?

(Kirjallisuuslehti, 1/1934)

Kevättuuli

Kevään sakea tuuli
valuu metsien läpi vainioille,
kietoo maan paljaan ruumiin
hulmuilevaan viittaan:
hedelmöidy, kuki, synnytä!
Ah, kukkamerta silmujen kätköissä!

Laulut pulppuavat kuin lähteet,
putoilevat helmien lailla päivän kultamaljaan
salattujen pesien yllä.
Purojen hopeapärskeen luona
kimittävät lasten lasinheleät äänet,
kenttien hiekka narisee
riemun hyppelehtiväin askelten alla.

Kasvit, linnut, lapset
maan autuudessa,
josta ihminen on karkoitettu
kaiken tähden, mistä kevättuuli ei tiedä,
mikä on vain märkivä vamma
maan ihanilla kasvoilla.

(Pesäpuu palaa, 1942)

Maailman aamu

Aurinko on noussut taivaan rantaan
kuin kultainen gong-gong,
johon huikea tehtaanpiippu

iskee helähtävän huudon:
maailman aamu on teidän!

Kadut kumisevat askeltenne alla,
käsienne luomat,
valossa loistavat kadut.
Työläisten tumma virta,
kaupungin valtimot täyttävä veri
vyöryy sykkiviä tehtaita kohden.

Maailma on teidän!
Vielä nukkuvat elämän loiset,
joiden kädet ja aivot eivät tunne
luomisen tuskaa ja iloa.

Valvoneet etsijät
nousevat työnsä äärestä
seuraten kulkuanne polttavin silmin.
Verenne punaiseen voimaan liittyy
heidän ajatustensa sähkö.

Maailman aamussa,
jossa hunajankeltaiset autot
kiidättävät tuoksuvaa leipää,
nostakaamme päämme,
tarttukaamme luojan käsillämme
tyynen ylpeästi elämään.
Maailman aamu on meidän!
Aamun leipä on meidän!

(Paluu, 1934)

Viljo Kajava

(1909—)

Kaakinmaa

Vanhassa harmaassa Kaakinmaassa
elivät kuiskaukset kauan vainajien jälkeen:
menneitten sukupolvien viipyvä henki,
hiljaisten, matalien puutalojen yllä valvova,
iltatuulessa pimeyteen kuiskaava.

Tallatusta, kylmän-kosteasta kujan mullasta
kääntyi leikkivän lapsen suulle rautalehden korva:
lapsen nauru ja sylilapsen jokellus
lankesivat kevätsateena maan korvaan . . .
Yli homeen-vihreän piha-aidan
riippui pihlajanlehden punertava, kohmeinen käsi
väristen kylmästä, viittoen illanmustiin ikkunoihin,
joista lasten silmät loistivat pitkään pimeään kujaan.

Ja lapset kasvoivat, lähtivät Kaakinmaasta,
reippaasti he astuivat jonakin aamuna
työpuvuissaan kadulle,
hälisevänä parvena syöksyivät toiset
kirjat kainalossa,
yhden veivät vankirattaat . . .
Muutamat hukkuivat myrskyisillä ajan-merillä,
lapsensuu vääntyneenä huutoon: tahdon kotiin!
Useimmat taottiin suurissa tehtaissa kiinni
kaupunkiin,
samaan ketjuun, jossa jo olivat
menneitten sukupolvien tummat, etäiset rivit.

— — —

Yhä vieläkin kasvavat pihlajat Kaakinmaan
pihoissa.

Kymmenet puitten sukupolvet — kuin varjot —
alas syvään maahan, syvään;
ihmiset kasvavat kaupungissa,
tuhannet ihmisrivit heidän allaan — kuin varjot —
syvällä maassa, syvällä,
rautalehden korvana uuden sukupolven askeleita
kuunnellen,
pihlajanlehden kätenä tummien rivien vaellusta
tervehtien . . .

(Hyvästi muuttolintu, 1938)

Laulun lintu

Helmisilmä laulun lintu virran kaukaisen,
älä lennä, älä lennä kotimaahan takaisin!

Täällä jousi viritetty
vapautta vartioi,
täällä vasta häkkilintu
laulajana mainitaan.
Helmisilmä laulun lintu virran kaukaisen,
älä lennä, älä lennä kotimaahan takaisin!

Täällä vapaa villisorsa
syötäväksi valitaan,
täällä kanansulkakynä
kauneutta tavoittaa.
Helmisilmä laulun lintu virran kaukaisen,
älä lennä, älä lennä kotimaahan takaisin!

Täällä vapaat vainottuina
kautta aikain kaikkien
sortuneet on puolitiehen
surmannuoli — selässään.
Helmisilmä laulun lintu virran kaukaisen,
älä lennä, älä lennä kotimaahan takaisin!

Täällä kansa umpikorva
laulajansa valitsee,
armon saavat avuttomat,
taito suohon sotketaan.
Helmisilmä laulun lintu virran kaukaisen,
älä lennä, älä lennä kotimaahan takaisin!

(Hyvästi muuttolintu, 1938)

Ihmisen koti

Ihmismajat eivät täällä suuret,
ehtoolamppu ikkunalla pieni on.
Musta mökki
niinkuin lahokanto, jonka pahkajuuret
nielee liete savikon.

Mitään itselle ei jää, on kaikki lainaa,
raskas hengittää ja vaiva vain
elämä on:
maasta kuokan, minkä jättää vainaa,
toinen nostaa perinnön.
Sankareita täynnä ovat pellot:
monta vaatinut on savikko ja suo.
Lapsi syntyy,
eloon jääneekö se alla vaivan? Ajan kellot
uutta vaivaa näyttää, eteen tuo
uutta maata savikon.

Emo röijyn avaa, maito valuu yössä,
lämmin pisaroiva sade elämän.
Lyhyt yö, ja
emo kumarassa vainiolla työssä,
kaikkeuden äiti hän!

Ihmistyöt ei elämässä laajat,
ehtoolamppu ikkunalla pieni on.

Ratki raukeavat täällä voimat,
mato hakkaa kädet, raajat:
kukkii harmaa multa, pelto savikon!

(Ankara maa, 1941)

Peltomies

He heittivät rapaa hänen kasvoilleen
ja häpäisivät häntä,
kun hän iltaruskon aikaan palasi työstä,
he veivät leivän siitä kädestä,
joka koko elämänsä oli kasvattanut leipää
ihmislasten syödä.
Mutta kun he olivat menneet,
kuuli heilimöivä pelto ja raskaasti huojuva ruoho
hänen sanansa, yksinkertaiset ja syvät kuin sydän:
he saavat tuta ketä he ovat pistäneet.
Ja maassa, viljassa ja leivässä
elivät hänen sanansa.
Mökistä mökkiin kulki usko, väkevä kuin elämä itse:
he saavat tuta ketä he ovat pistäneet.

(Kirjallisuuslehti, 2/1934)

Sorretut

Hiljaisuudessa, julkisesti te kirositte meidät,
sanoin ja töin, paperilla te kielsitte meidät
ja sanoitte, että me olemme lauma, että me olemme viha
ja tyytymättömyys.

Kirotkaa, kieltäkää meidät —
heikot ovat paperimuurinne lauman tiellä!
Me olemme viha — alas sota! alas veriset uneksijat
kansojen hartioilta väsyneiltä!

Me olemme tyytymättömyys — lastemme tähden,
kaiken tähden, mikä kasvaa valoa vailla,
tietoa vailla, tulevaisuutta vailla!

Siunattu kärsimyksen vuosikymmen!
Siunattu pimeys, jossa raketin punainen sana näkyy,
siunattu hiljaisuus sodan edellä —
siinä kuuluu selvänä, taajana, laajana uusi tempo.

(Kirjallisuuslehti, 10/1935)

Kynnyksellä

Tuhannesti, tuhannesti on välkkyvän miekan luonnoton
aurinko noussut päittemme yli,
tuhannesti on ihmiskunta painanut kasvoilleen sodan
iljettävän naamarin — hyville kasvoilleen,
nyt, tänään uivat suunnattomien ajatusten pirstaleet ajan
virtaa, alas tyhjään,
ja sokea planeetta syöksyy avaruuden tuuli-meressä,
auringonlaskujen verivirroissa, taivaasta lankeavissa,
kuin valtavien kourien heittämänä, viimeistä kuilua
kohti!

Mutta pimeydestä, pimeydestä nousee timantin tie,
synkässä mullassa välähtää kyntävän auran liekehtivä
terä,
toivottomista sydämistä kohoaa hiljaa uuden maailman
kuva,
niinkuin viheriöivä saari valtamerestä.
Ja uudet kädet, uudet aivot
takovat hiljaisuudessa uutta maapalloa
puhtaasta, punahehkuisesta metallista!

Kurjuuden ja lian keskellä
kasvaa rakentajien joukko,
syyttömän veren, kirjarovioiden avaamat silmät

palavat tulista uskoa, tulista tietoa pimeydessä.
Ja kohta vavahtelee maapallo
poran, vasaran, ajatuksen iskujen alla:
uusi maailma kohoaa ihmissydämien pimeydestä.

(Kirjallisuuslehti, 10/1935)

Uudet sanansaattajat

Kiihkeämpi on huomispäivän sanansaattaja,
kiihkeämpi ja lujempi,
hänen paljaat, siivitetyt jalkansa
kohtaavat vapaan maan, kahleettoman sydämen.

Mutta kun sinä tulet, sanansaattaja,
älä unohda heitä,
jotka henkensä tulella halkaisivat pimeyden,
pimeyden, lain alla huokaavan;
oman itsensä kahleista
he kurkoittivat kapinoitsija-käsiään vapautta kohti,
älä siis heitä unohda!

He saivat köyhän perinnön,
leiviskän painavampana he jättävät sen sinulle.
Vie sana, vie ylpeä julistus mataliin majoihin,
juokse siipijalka — ja sinä ehdit perille:
halkeavin rinnoin sinä saavutat aamun rajan!

(Kirjallisuuslehti, 15/1935)

Elegia

Ihmiset kuolivat, niinkuin eläimet,
teurastuspuukosta, teurastusnaamariin . . .

Loputon valitus, itkun tyrskyjen suolainen meri
usvaansa verhosi kylmän planeettamme.

Pistin rinnassa lauloivat runoilijat,
tyranneja vastaan pilkkansa heitti laulaja murrosaikain,
kehdossa nukkuvan lapsen
iät siemenessään nukkuvan toivonut oli.

Jossain vielä suhisi tuulessa
liekkien, kaasujen polttama hopeapaju, itkien virtaan . . .

Maapallon laella makasi jättiläinen,
mahtavan varjon heittäen sotien yli,
nuori työläinen nokisin, naulanreikäisin käsin,
hymyillen usvasta harmaitten arkipäiväin,
katkerin hymyin siunaten uudet ajat,
uusien ihmisten, terveitten lajien kerran tulla . . .
katkerin hymyin makasi, liikkumatta:
maan kovaan kuoreen pistimin painettu mies,
maan palloa vielä sylissään pusertava maailman nuoruus,
käsin kouristunein . . .

(Kirjallisuuslehti, 12—13/1936)

Lapsuuden kaupunki

1

Ylpeästi sinä kohotat tehtaanpiippusi
talvitaivaan teräsvälkkeiseen pakkassineen,
ruosteenruskeana leviää sauhusi
kirkkaaseen terässineen syöpyen,
ylpeästi sinä vastaanotat kutsumattoman vieraasi,
kaupunki.

— —

Kolme sukuni polvea tehtaissasi,
kolme sukupolvea paperikoneen tai kankurinpuolien
ääressä:
arkiharmain kasvoin, haavat käsissä,
hiiltynein silmin, lauluttomin suin.

Kolme sukuni polvea tehtaissasi,
kolme sukupolvea astumassa sisälle leveästä portistasi
tai korkeilla, jäätyneillä kiertoportailla lumisena
aamuna,
halvin pumpulikankaasi luisilla hartioilla.

Kolme sukupolvea kirjassasi, Suuri Tehdas,
kolme polvea, väkevä perhe:
kantaäitini Anderssonin ehtymätön voima
sata vuotta verenä valtimoissasi, kaupunki,
sata vuotta ruosteena taivaasi teräksessä, Tampere!

Kolmen sukupolven lähettämänä
minä kohtaan sinut, kaupunki,
kertoakseni, mitä tuli kantaäitini Anderssonin siemenestä
tehtaissasi.

2

(Muisto seitsemänneltä ikävuodelta)

Ikkunoitten kodinlämpö
läikkyi kuin sula keltainen voi pehmeille hangille,
joulukuun kynttilät paloivat kaikissa sydämissä,
toivon vihreä kuusenoksa häilyi tuoksuen uneen,
mutta hänellä ei ollut joulua, vaikka hän oli miltei lapsi
vielä:
kuin saarrettu eläin hän syöksyi Kaakinmaan kujaa,
(siellä oli piiskuri ennen ansainnut leipänsä otsansa
hiessä!)
Kuin saarrettu eläin hän syöksyi Kaakinmaan kujaa . . .
Eikä kello, jonka hän *varasti,*
ollut kuitenkaan kultaa eikä tarkkakäyntinen;
mutta hänen verinen selkänsä riekaleisessa pojanpaidassa,
ja hänen linnatuomionsa — vaikka hän oli miltei lapsi
vielä — todistivat:
oikeus oli käynyt tarkkaan.

3

Te ajoitte isoäitini portistanne,
kun hän oli voimansa antanut:
mies makasi routaisessa mullassa
hänen sylinsä ehtyvä lämpö pysähtyneessä veressään,
hänen lapsensa istuivat koneissanne,
alistetuin käsin, mykistetyin suin,
ei ollut puolustajaa hänellä,
kun hän oli voimansa antanut.

— —

Tänä päivänä astu sinä ulos minun portistani, herra,
tänä päivänä on laulu katkera
eikä virvoita lakastuvaa elämääsi enää:
työlaulussa helisevät kahleet ja vapauden avaimet,
se ei ole sinua varten, herra, — astu ulos lauluni
portista!

— —

Mutta sinä, isoäiti, Muusani äiti . . .
sinun siunatussa sylissäsi nukkuvat miljoonat laulut,
sinä puhut tuleville ajoille poikiesi suun kautta,
totisesti, uuden rodun verevällä suulla.

(Kirjallisuuslehti, 4/1937)

Arvo Turtiainen

(1904—)

Proletaarilaulu

Punainen synkkä laulu
puutteen loputtoman.
Uljas raskas laulu
ikuisen raadannan
äärellä masuunin hohtavan pätsin.
Karkeat, hikiset raatajakasvot
pyhitetyt on
säkeissä laulun poljennon.

Harmaa iloton laulu
lyhyen lapsuuden.
Kova ja kylmä laulu
kivisten kasarmien
pihoilta kaikuva pohjattomilta.
Kalpeat, kuihtuneet lapsenkasvot
murheelliset on
säkeissä laulun poljennon.

Tumma särkynyt laulu
ainaisten huolien.
Lohduton nöyrä laulu
nälän ja riepujen.
Itkeekö lapsi, juonutko mies?
Väsyneet, uurteiset vaimonkasvot
huolestuneet on
säkeissä laulun poljennon.

Punainen synkkä laulu
puutteen loputtoman.
Uljas raskas laulu
ikuisen raadannan.

Hymni raudan ja sementin yllä.
Karkeat ankarat raatajakasvot
pyhitetyt on
säkeissä laulun poljennon.

Näin laulu loppumaton yllä päämme
soi vuosisatain kautta päivään tähän.
Ja tuskaan ikuisesti kärsimäämme
sai uusi tuska: poltto pyhempähän.

Sai sävel sydämiimme teräsvoiman:
on haave meidän, meidän yksin vain.
Ja veren polton, tuskan aateloiman:
me käymme maailmoita lunastain.

Ja laulu kasvaa kärsimyksistämme
saa tulen värin, lieskahohtehen
saa pyhäks tulleen, pyhäks verestämme,
mi valui kiviin barrikaadien.

Ja päivän jonot, rautapäivät kovat
saa tulla nyt, kun tahto teräksestä
on meillä. Taistelujen vuodet ovat
sen kasvattaneet — tahdon teräksestä.

Ja laulun sävel kasvaa, kasvaa vain,
saa isiemme raadannasta rytmin,
ja äitiemme huolen unohtain
— ken lapsuuttansa kylmää muistais lain —
se hulmuaa ja hohtehessa sen
me näämme nyrkin — tulikirjaimen:

Ken orja on, hän kuolkoon orjan lailla.
Nyt proletaarit puutteen, nälän mailla,
nyt proletaarit nouskaa vapauteen,
kuin myrskytuuli nouskaa — Vapauteen!

(Muutos, 1936)

Luokalleni

Mukana olen
kun väkevä työmies
kaivaa kuopan maahan.
Ruosteesta ruskeat kivet
heittää hän syrjään,
sitkeä sininen savi
taipuu lapion alla,
kanki puree soraa,
hän nostaa päänsä, katsoo:
Tähän on talo nouseva.

Mukana olen
luokkani laulaja.
Osani sydän on olla,
kuten sinun osasi käsi,
yksinkertaisin sanoin,
tunnet ne sinä ja minä,
olen laulava työn
ja taisteluittemme laulun.

Mukana olen
kun nostat työstäsi palkan.
Niukat markat näen
ja vaimosi raskaan huolen.
Mukana olen
lastesi köyhyyden luona,
ja vatsasi nälkä,
huultesi kirous
on silloin lauluni oleva.

Mukana olen
kun työkalun levätä annat,
rinnalla seison
kun luisen nyrkkisi nostat,
taistelet leipäsi, palkkasi vuoksi.

Hehkuva syytös,
rautainen vaatimus
on silloin lauluni oleva.

Mukana olen
kun punaisen lippusi nostat.
Mukan olen
kun kautta raskaiden vuosien kuljet,
kapinan tulessa, vallankumouksen yössä,
tappion päivistä
voittojen vuosiin saavut.

Mukana olen
kun talo on valmis,
joukossa seison
kun laulamme yhdessä laulun,
väkevän sydämen, väkevien käsien laulun.
Seisomme rinnan rikkaiden valojen alla,
tuuheat puistot, tornit nousevat sineen.
Seisomme rinnan taistelun vuosista tulleet,
katsomme taakse ja eteen:
Uusi maailma nousee!

(Muutos, 1936)

Lyhyt on rakkauden aika

Illat ovat pitkät ja palavaa kaipausta täynnä.
Pesutuvan takaisessa kamarissa
laulaa gramofooni haikean sävelen:
— vain sinua lemmin, sinua.

Hyvä niin — anna kaipauksellesi siivet, tehtaantyttö,
selluloidisiivet, joilla lennät
pesutuvantakaisesta kamarista.
Ilta on,
rakastettusi tulee
— viiden markan tuntipalkan mies rakennukselta

yllään sininen sheviottipuku,
nuoruus on lyhyt
ja tuhannesti lyhyempi yön kuuma hetki.
Anna gramofoonisi laulaa, tehtaantyttö,
sillä eikö ilojesi loppu ole lähellä aivan:
tulevat lapset, rypyt, risat ja köyhyys.
Pois murenevat kaipauksesi siivet.
Eikä yksikään käsi ruumistasi yön kuumana hetkenä
hyväile.

(Kirjallisuuslehti, 3/1937)

Kirje

Telakan pohjalta valkokylkisen matkustajalaivan alta
löysin eräänä päivänä rutistuneen kirjeen.
Se alkoi sanoilla: "Min kära Pupsi."
ja loppui sanoihin: "Många pussar från din kära Pipsa."

"Matkustan Stettiniin", kirjoittaa Pipsa.
"Viime viikolla olin Berliinissä.
Ensi viikolla menemme Hohe-Tatralle, Puolassa.
Ah, miten ihanaa, saamme hiihtää
ja paljon muuta.
— Voi inhottavia liikeasioita!
Tule pian luokseni, rakas."

Ajattelin omaa Pipsaani.
Hän istuu päivät pitkät kurjassa konttorissa.
Hän saa nälkäpalkkaa — kuten minäkin.
Hän pelkää joka hetki saavansa potkut.
Hän ajattelee, miten voisi auttaa vanhaa työtöntä isäänsä.
Hän suree nuoren päänsä harmaaksi miettimällä,
miten voisimme mennä naimisiin
ja voimmeko koskaan hankkia lasta.
Ja milloinkaan hän ei pääse Hohe-Tatralle hiihtämään.
Minun oma rakas pikku Pipsani,
mitä minun olisi tehtävä?

Olisiko minun otettava sinua kädestä ja sanottava:
Älä sure pikku Pipsa.
Hohe-Tatra on tosin kaunis,
mutta Käpylän Taivaskalliolla on melkein yhtä kaunista.

Voi inhottavaa köyhyyttä.
Voi inhottavaa yksinäisyyttä.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi, 1938)

Tehtailija Suomenvaara

Usein käy
että luoti, joka on tarkoitettu varikseen,
osuu miljonääriin, ja joskus myös päinvastoin.
Eikö siis puutarhurisi, tehtailija Suomenvaara,
joka luullen sinua varikseksi ampui sinut
kukkivien krysanteemiesi viereen,
eikö hän siis ollut vain halpa ase kohtalon kädessä.
Oli väärin tuomita hänet vankeuteen sen vuoksi,
yhtä hyvin voisimme rangaista tiilikiveä,
joka räystäältä pudoten ihmisen tappaa.
Ja miten kävikään sinun.
Jälkisäädöksessä olit määrännyt rakennettavaksi kirkon
ja itsesi haudattavaksi kryptaan kuorin alle.
Voi sinua, tehtailija Suomenvaara,
luulit kai, että kryptassa kuorin alla olisit
lähempänä Jumalaa.
Luulit kai, että rakennuttamalla kirkon
rakennat itsellesi katoamattoman kunnian.
Ei niin, tehtailija Suomenvaara, ei niin.
Temppeli, jossa huono omatunto
nukkuu urkujen pauhuun, sinun kirkkosi on.
Vain kasa kiviä, puuta ja himmenevää kultaa,
jotka orjiltaan ryösti ja orjillaan rakennutti mies,
joka aikalaistensa tavoin luuli,
että taivaaseen astutaan kirkko toisessa
ja rahasäkki toisessa kainalossa.

(Kirjallisuuslehti, 15/1935)

Työn ilo

Laulunne, runoilijat, työn ilosta,
eivätkö ne ole silkkaa pötyä? puheenne
(opettajat, papit, demokraatit, nuorisoseura-
työntekijät ja muut kansanpuhujat)
työn siunauksellisesta hedelmällisyydestä,
eivätkö ne ole pelkkää pöyhkeilyä?
Jos sanoisitte suoraan, että kysymys on rahasta,
teitä voisi pitää kelpo lurjuksina,
kunnioittaa ainakin rehellisyyttänne.

Katsokaa ojankaivajaa valtionne soilla
(armeliaisuus on antanut hänelle työpuvun,
huono omatuntonne matkarahat ja työkalut),
katsokaa tukkijätkää pohjolassa,
uudisviljelijää kruunumailla Karjalassa,
etelän alipalkattuja tehdasorjia
ja vientiteollisuustyöläisiä.
Laskekaa heidän rahansa
ja luetelkaa heidän ilonsa.
Maksan kympin jokaisesta satasesta
jonka heiltä löydätte, toisen
jokaisesta todistettavasta ilosta
(syömistä ja lasten tekemistä
en pidä ilojen joukkoon kuuluvina).
Mitä siunausta heille on
heidän työnteostaan ollut?

Älkää puhuko minulle työn ilosta,
sen siunauksellisesta hedelmällisyydestä,
älkää ainakaan ääneen ja julkisilla paikoilla,
häpäisette itsenne,
ihmiset nauravat teille.

(Muutos, 1936)

Isänmaa

Oletko sankaritaru,
oletko riekaleiksi ammuttu, vereen tahrattu lippu,
oletko kivääriä heiluttava mies Porrassalmella,
mies sinisin häränsilmin ja yksinkertaisin mielin,
onko vertauskuvasi: "Pää heikko
tosin, mut' sydän paikallaan."

Isänmaa, maa josta kasvan!
Olen löytänyt sinut heilimöidessä rukiin,
olen löytänyt sinut kuokkaa pitelevän miehen katseesta,
olen löytänyt sinut pettuleivän ja
nälkävuosien kärsimyksen kautta,
— joihin viitaten ruokitut sanovat:
Katsokaa, tällaisia me olemme!
Isänmaa, maa josta kasvan!
Turha on puhua minulle lipusta,
turha kunniakkaasta menneisyydestä.
Turha puhua lihavista vuosista
koska laihat ovat läsnä.
Jokainen, joka sen tekee,
jokainen pappi, jokainen sotilas, opettaja,
hän nostattaa sydämeni vihan!

Maa, josta kasvan,
tunnen sinut!
Et ole sankaritaru,
verinen vaate.
Leipä olet, sen puute,
olet kärsimys ja taistelu,
taakka niiden, joille
tyhjä vatsa puhuu nälän kansainvälistä kieltä,
ilo niille,
jotka ruokittu ruumis ja kivääri
nostavat sankarin hämäriin uniin.

(Kirjallisuuslehti, 12—13/1936)

Haudoilla

Voi sinua, historian vaakaa pitelevä jumalatar.
Tässä lepäävät nuijamiehet, talonpojat,
joiden viha kasvoi miekan ja sotilassaappaan painon alla.
He nousivat rikkaita herroja, vierasta aatelia vastaan,
he nousivat heidän voutejaan vastaan,
korskuvia orhejaan vastaan.
Voi sinua historian vääryyttä tekevä jumalatar.
Joka vuosi puhuu haudoillanne kreivi,
hän kantaa miekkaa ja edustaa kunniaa
— nimensä on Björnsvans,
joka vuosi nousee haudoillenne mies,
hän omistaa rahaa ja edustaa valtaa
— nimensä on Karhunhäntä.
He puhuvat kansallistunteesta ja puolustustahdosta.
Ilkka! Heristä korviasi!
Pouttu! Puristuuko talonpojan kourasi nyrkkiin!
Sanat, jotka merkitsevät rautaa ja ratsuja,
miehen valtaa auran yli,
sotilaita ja armeijoita,
korskuvia orheja vainioilla,
sotaa, hävitystä ja kuolemaa.
Samat sanatko ylistävät teitä?

(Kirjallisuuslehti, 15/1936)

Työmies ja sota

Tein koneet.
Sain käskyn marssia
koneita vastaan.
Ne syytivät tulta ja terästä,
hyvää tulta ja terästä.
Tiesin sen,
olin itse koneet tehnyt.

Minä lepäsin joukkohaudassa,
meitä oli tuhansia
ja taas tuhansia.
Jäykät kätemme kouristuivat ilmaan,
suumme oli vääntyneet
irvistävään nauruun:
hyviä koneita,
hyvää tulta ja terästä.

Astukaa ruumiittemme yli,
tulesta ja teräksestä
kasvaa tulevaisuus.

(Palasin kotiin, 1944)

Kivimäessä

1

Laiskasti nousee
leka.
Laiha on
velli
ja pieni on leipä
Laiskasti nousee
leka.
Taivas on
sininen,
tuuli on
etelässä.
Laiskasti nousee leka.

2

Kilahtaen
leka
iskee!

Kilahtaen
leka
iskee!
Joka iskulla
vapaus
lähenee!
Joka iskulla
vapaus
lähenee!

(Laulu kiven ja raudan ympyrässä, 1945)

Rauha on tullut

Jyliskää, jyliskää
kunnialaukausten ukkosvyöryt Punaisella torilla.
Kaikukaa, kaikukaa
tornikellot vanhan Englannin kylissä.
Laulakaa sireenit
lännen ja idän kaikissa kaupungeissa.
Leiskahtakaa tankoihin sirpin ja moukarin
verenhehkuvat voitonliput,
hulmahtakaa rinnalle brittien mertenvartijaviirit,
kohotkaa ylpeinä viereen tähtilippujen silkit.
Peto on lyöty! Peto on lyöty!
Miljoonat sotilaat riisuvat kypäränsä tänään,
he pyyhkivät kasvoiltaan hien, pölyn ja veren
ja kuuntelevat:
tykit eivät jylise enää.
Miljoonat työläiset seisahtuvat tehtaissa
koneittensa ääreen
ja kuuntelevat:
tykit eivät jylise enää.
Miljoonat äidit nostavat katseensa taivaalle
ja kuuntelevat ilo silmissään:
tykit eivät jylise enää.
Rauha on tullut! Rauha on tullut!

MIKÄ RIEMU:
RAUHA ON TULLUT

Ja sotilaat katsovat toisiaan silmiin ja hymyilevät:
Rauha on tullut.
Ja työläiset tarttuvat toisiaan kädestä:
Rauha on tullut.
Ja vaimot syleilevät toisiaan kyyneleitään pyyhkien:
Rauha on tullut.
Mikä riemu: Rauha on tullut.
Mikä riemu: Peto on lyöty!
Mikä riemu: Uusi Aika, Uusi Maailma
toukoaamun auringossa.

7. 5. 1945
(SNS -lehti, 1945)

Siivet

Minä näin hänen seisovan harmaata muuria vasten,
näin hänen kohottavan katseensa taivaalle,
näin hänen seuraavan silmillään pilvien saattoa,
kuulin, kuin hän, korvissani tuulen ikuisen kohinan,
näin hänen kohottavan kätensä ja kuulin hänen
laulavan:

Vapaa on tuuli ja vapaat ovat pilvet.
Vapaa on harmaata muuria vasten seisovan miehen
sydän.

Kuka voi hänen ajatuksiansa kahlita,
hänen sydämensä lintujen siivet sitoa?
Ne nousevat tuulien hulmuavalle harjalle,
ne tekevät tähystyspaikkansa pilvien hohtavaan
rintaan.

Ne lentävät elämän lähteelle
ja palaavat sieltä
nokassaan viinipuun oksa ja auringon taikakehrä

Ne ojentavat sen muuria vasten seisovan miehen käteen
— miten viheriöitseekään siinä viinipuun oksa
miten sädehtiikään auringon taikakehrä.
Hän on kahlimaton
ja kahlimattomat ovat hänen sydämensä linnut.
Ne lentävät tuulien hulmuavalla harjalla,
ne tekevät tähystyspaikkansa pilvien hohtavaan rintaan.
Ne ovat kahlimattomat:
mies
linnut
siivet.

(Laulu kiven ja raudan ympyrässä, 1945)

Elvi Sinervo

(1912—)

Hän kaukaa katsoo minuun

Hän oli työläisnainen. Hän oli monista muudan.
Hänen nimensä kauan sitten unohdettiin.
Vaan tänään ylistän häntä.
Hänen sankaruuttansa huudan.
Minä tahtoisin veistää
hänen kasvonsa graniittiin.

Hän kaukaa katsoo minuun. Takana hauta on avoin.
Sen kuolemaantuomitut kaivoivat soraan
ennen kuolemaa.
Yli kolmekymmentä vuotta on mennyt,
ja tänään samalla tavoin
hän katsoo minuun ja ohitseni.
Hän katsoo ja odottaa.

Hänen kätensä olivat sidotut.
Hänen vaatteensa riekaleita.
Ja hiuksien mustat liekit kiersivät pään.
Liki hautaansa, siihen selin,
keskellä tovereita
hän oli kuin jokainen heistä, erottamaton ja
kuitenkin yksinään.

Ei surua ollut hänessä. Kantaen pystyssä päänsä
hän katsoi teloittajiinsa
eikä pelännyt kuolemaa.
Ei taakseen tuijottaen, ei itkien elämäänsä.
Hän tähysti kiväärinsuiden ohitse aikaa tulevaa.

Sitä aikaa, jota me elämme, jonka runoilijaksi
olen syntynyt, taistelun loputtomuutta laulamaan.

Ajan huipulle tänään nousen. Tiedän tapahtuvaksi
sen, minkä hän, nimetön työläisnainen,
tiesi kuollessaan.

(Neidonkaivo, 1956)

Individualisti

Voi sinua, joka kätkit kynttiläsi vakan alle
etkä korottanut ääntäsi vääryyttä vastaan,
vaikka veljesi sitä odottivat!
Rakastit kauneutta,
mutta pakenit pelkurina elämää.
Mitä merkitsee kynttilän liekki,
erakkomajasi hämähäkinseittejä valaiseva?
Mitä hauras kauneus,
jolla et voi nälkäistä ravita?
Pakene,
vuorille pakene
— totuutta et voi paeta.
Majasi ohitse virtaavan puron solinasta,
katollesi pesivän linnun siipien lyönneistä,
tuulesta, joka öisin kolkuttaa akkunaasi,
olet alati kuuleva kärsivien veljiesi huudon:
Sinä olet pettänyt meidät.

(Kirjallisuuslehti, 5—6/1934)

Nauru

Ei itkuni muuta maailmaa,
enkä nyrkeilläni hajoita
edes koppini seiniä.
Voi, että nauruni kranaatti
kohtaisi pyövelit
ja repisi pimeyden
tulevaisuuden tieltä.

Kun olin pieni,
katselin sisareni kanssa,
miten he teurastivat lehmää.
Kun olin isompi,
näin untuvatukkaisen lapsen,
jota ilkeä nulikka
oli lyönyt kivellä päähän.

Lennä nauruni,
räjähdä,
punainen nauru!
Sillä näitä kahta minä muistin:
ymmärtämätöntä eläintä
ja viatonta lasta,
kun he veivät vanhaa naista,
kuolemaan tuomittua
ohitseni vankilan pihalla.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi IV, 1944)

Äiti

Sun murhees näen, vaimo, vanhan äidin murheen,
ja sillä oman kivun lääkitsen.
Näin istut joka ilta, taivaan tummetessa,
ja kerrot kädelläsi otsaas pyyhkäisten:

"Kun lähti poika viimein, sanonut ei minne,
hän tuosta yli pellon kulki vilkuttain.
Nyt tiedän paikan. Naapuriss' on kartta.
Se tarkoin tutkittiin, kun viime kuussa kirjeen sain.

On kovin kaukana se maa. On kuuma siellä.
On siellä kuivat, kummalliset puut.
Jää elo korjaamatta. Tankit tuhoo viljaa
ja vuoristosta tähtää tykkein suut.

Sä vaimo olit hälle, — miksi luotas päästit?
Maa vieras, kansa outo, tummapintainen.
Jos hyvä ei oo täällä, toista sentään
ois kotimaassa kuolla, keskeen omien."

Mä näen murhees, äiti. Pakko oli mennä,
tuon kansan sorretut hän tiesi veljikseen.
Myös rakastan mä häntä, enkä syytä sentään,
kun tuskan kiellän, sillä jotain teen.

Käy kotimökin varjo tummemmaksi.
Sä nouset, äiti. "Hän ei palaa milloinkaan."
Käyt kumarassa pihan yli. Jälkees katson
ja kasvot painan ruohoon kosteaan.

(Kirjallisuuslehti, 14—15/1937)

Jäähyväiset nuoruudelle

Et ollut, nuoruus, seppelkulma. Vaan
kuin rautavanne kiersi päätä ajan paino.
Kirottu vuosikymmen, hulluus harteillaan.
Loputon nälkä, viha, vapauden vaino.

Sä etsit yöstä tietä, sanaa viisaitten.
Sytytit lamppus pimeyttä vastaan.
Kahahti kirjanlehti. Näit: on liike ikuinen,
sun osas taistelu on ainoastaan.

Ja yli rautasaapasmarssin, megafonipauhun
näkysi suuren heitit keskeen pimeyden.
Lävitse mustan ruton, veren, sodan kauhun
vaelsit, nuoruus, aamuun uskoen.

Et miltään säästynyt. Näit lippus tahrattavan.
Näit kuinka ihmisarvo maahan poljettiin.
Näit veljes murhatun, näit Juudaan kavaltavan
sun totuutesi valheen killinkiin.

Kun väsyit, horjuit, nuoruus, pimeydestä
kajahti laulu lämmin, loputon:
Et yksin yössä ole — aamuun kestä!
Sun epätoivos, uskos miljoonien on.

Oi karvas, kallis nuoruus. Myrskyn mennen
on turha meren viemää vaikertaa.
Kun haudat nurmettuvat, kukkii maa kuin ennen,
jäit, nuoruus, juoksuhautaan, kalterien taa.

Et palaa, nuoruutemme. Ainoastaan
katoova osa olit liikkeen ikuisen.
Käy tiemme eteenpäin. Ja pimeyttä vastaan
jo syttyi lamput uuden nuoruuden.

(Kellopoijut, 1950)

Sinä tiedät luokkasi lait

On heillä raha ja valta
ja aseet ja patukat
ja painokoneista tulviva myrkky
ja oikeuslaitos ja vankilat
ja raivoisa vimma käyttää niitä sinua vastaan.
Vaan sinulla, työmies, ainoastaan
on kätesi aseettomat.

He pelkäävät käsiäs, työmies,
kun nyrkkiin ne puristat.
Kemijoelta vihasi tulvii
ylitse maan.
On totta: ei taistella leivästä vain
tämän päivän ja huomisen.
He, murhaajat, itse määräsi sen:
nyt vuosiksi ratkaistaan
sinun kohtalos, työläinen.

Ovat kätesi tänään kohtalos.
Älä niillä työtäsi tee,
kun elämän oikeuksista
sun luokkasi taistelee.
Sinä tiedät sen lait, ikiankarat, kovat.
Samat tänään kuin eilen ne ovat.
Älä, työmies, rikkurityötä tee,
kun luokkasi taistelee.

(Rakentaja 34, lisälehti, 1/1949)

Oi lintu mustasiipi lennä

Oi lintu mustasiipi, verta sulissas,
maan yli lennä.
Kylästä kylään kanna sanomas.
Avarru, syksyn taivas, murheviestin mennä.
Voi maata, jossa aseetonta ammutaan.
Voi miestä, joka murhakäskyn antaa.

Vie, lintu mustasiipi, totuus kaikkialle,
vie sinne, missä sydän yksinkertainen
pusertuu valheen alle.
Vie sinne, minne räikky kovaäänisen
vain petturien sanat kantaa.

Kun saavut sieltä, missä multaan maan
kaks ihmistä, kaks taistelijaa saatetaan,
tuo heidän totuutensa, huuto mykkäin suiden,
tuo hirvittävä syytös ruhjottujen luiden:

Te murhaan syylliset, te tietäkää:
ei palaa entinen, ei väkivalta saata
sokaista enää koskaan tätä maata.
Ei taivu työmies enää patukkanne alla,
vaan aseettomat kädet kohoaa kaikkialla,
ja valhe lyödään, hukkuu, häviää,

kun totuus, niinkuin hohtosiipi lintu, verta sulissaan
käy eellä siellä, missä taistellaan
työmiehen leivän, vapauden eestä.

(Kellopoijut, 1950)

Toukokuun taivaan alla

Koskaan en nähnyt kasvojasi,
tunsin vain käsiesi lämmön
lukemattomien käsien ketjussa
sinusta minuun.
Nyt ovat kätesi poissa.

Mustat linnut pääni päällä,
lentäkää,
lentäkää
toukokuun taivaan alla.
Viekää sana hänen vaimolleen:

Ylpeä olkoon surusi, vaimo
— ylpeä oli hänen kuolemansa
vankilan muurin juurella
toukokuun taivaan alla.

(Pilvet, 1944)

Maailman aamu

Sulkekaa ovenne,
lyökää kiinni ikkunaluukut,
rukoilkaa yötä viipymään,
jotta se salaisi tekojenne häpeän.

Jo leimuaa taivas idässä.

Me tulemme, onnelliset,
yli tuoreitten hautojen,
ja nuorena kaatuneet
hymyilevät arkuissaan.
Me tulemme, väkevät,
yli savuavien kylien
— ruoho nousee raunioille
ja kottarainen puhkeaa lauluun
hiiltyneen pesäpönttönsä reunalla.

Matalissa majoissa teiden varsilla
herätämme imulapset nauramaan,
ja kuoleva vanhus
nostaa siunaten kätensä,
sillä hänen silmänsä ovat nähneet lunastuksen.

Pyyhkikää kätenne verestä, pyövelit
— kohta ei enää ole aikaa.
Kätkekää rahanne, riistäjät
— kohta ei enää ole aikaa.
Parittukaa, hedelmättömät
— kohta ei enää ole aikaa.

Hetket kiitävät nopeasti.

Me tulemme, oikeudenmukaiset.
Murtunein siivin
pakenee yö edellämme,
ja tuuli kuljettaa naurumme
maasta maahan.

(Pilvet, 1944)

Otto Varhia

(1910—1956)

Murskattu nuoruus

Kranaattien, kenttälapioiden, dum-dum-kuulien
murskaama nuoruus,
koneitten, kaivossortumien, räjähdysten silpoma nuoruus,
kaduilla ajelehtiva,
kainalosauvoin hoippuva toivoton nuoruus.

Mitä on jäljellä sinusta,
joka synnyit iloitsemaan, nauramaan, kukkimaan?
Elävä ruumis.
Suuret, loistottomat silmät.
Tuskan uurtamat kasvot.
Pohjaton katkeruus.
Tyyntymätön viha.

Syylliset hierovat tyytyväisinä käsiään,
laskevat nauraen voittojaan.
Heillä on uutta nuoruutta aseissa,
uutta nuoruutta harmaaseen kenttäpukuun pantuna.
Heillä on uutta nuoruutta tehtaissaan, laivoissaan,
kaivoksissaan.
He eivät muista sinua.

Nouskaa puhujalavalle, murskatut miehet!
ja julistakaa totuus.
Huutakaa maailmalle vihanne ja kärsimyksenne.
Iskekää valhe tomuksi kainalosauvoillanne!
Pelastakaa uusi, tuomittu nuoruus,
proletaarien rintamassa taistellen.

(Kirjallisuuslehti, 15/1935)

Katukohtaus 1933

Kuuma ja harmaa katu auringonpaahteessa.
Etäinen sähköporan rätinä värisee ilmassa.
Autoja, pölyä, naurua, kirjavia päivänvarjoja.
Asfaltinhöyryä ja parfyymintuoksua.
Vuosisatamme sinfonia soi täällä.
Vuosisatamme sielu hengittää täällä.
Ja se hengittää.

Mies verisin otsin,
pamputettu mies,
syöksyy kadulle:
työtön,
eläimeksi painettu,
eläimenä vainottu,
ensimmäisen murtonsa tehnyt,
poliisin käsistä karannut.
Hänen vaatteensa ovat liassa ja riekaleina
ja hänen kasvonsa tuoreessa veressä.

Kohiseva väkijoukko jalkakäytävällä.
Silmät laajenevat, suut avautuvat sanattomaan
kysymykseen.
Juoksevien poliisien napit välähtelevät.
Kimakoita vihellyksiä.
Seisahtuneen raitiovaunun kiukkuisia signaaleja.
Musta auto syöksyy katua pitkin
ulvoen kuin hirmumyrsky.
Nyt he saavuttavat hänet. Nyt.
Taas kohoaa pamppu lyöntivalmiina.
Säikähtänyt katse. Kauhea ilme.
Kauhea mylvähdys, kun isku putoaa.

He raahaavat hänet autoon
ja vievät pois.
Taas ei kadulla häiritse mikään.
Mutta jotkut vilpittömät, siniset

uneksijansilmät akkunoista
ja monet lujat, harmaat proletaarinsilmät kadulta
kohtaavat toistensa katseen
kekäleinä palaen.
Ja ne huutavat ääneti kuorossa
kuumaan, sähköiseen ilmaan.

(Kirjallisuuslehti, 12—13/1936)

Me

Proletaarit! Proletaarit!
Saatoimmeko milloinkaan iloita täysin auringosta,
tuulten suhinasta keinuvaan ruohoon,
mäntymetsien vihreydestä, aamuvihmasta,
pilvistä sinisten vuorten yllä,
kaikesta, mikä oli ihanaa,
mikä kiehtoi, humisi, säkenöi.
Nauroimmeko koskaan todella?

Emme. Tuhannesti emme.
Elämänilo kiellettiin meiltä.
Nälkäkuolema seisoi alati ovillamme.
Häpeästä, väärästä häpeästä, painuivat päämme alas.
Tuska viilsi sydämiämme kuin tulikuuma rauta,
kuristi meitä läpi harmaan elämän.
Katseemme sumeni huolesta.
Kuin suunnaton kidutuskammio oli maailma meille.

Toverit! Toverit!
Joet murtavat tiensä mereen
vastustamattomasti —
maaliskuuntaivas syttyy säkenöimään
lumen, jään ja kylmän yllä —
kalliot lentävät pirstoina ilmaan
laavan kuohahtaessa.
Jäämmekö me elävinä haudatuiksi,
me väkevät,
kärsimyksen hehkuttamat.

(Kirjallisuuslehti, 18—24/1935)

Ihmisenpoika

Hän kulkee keskellämme.
Hän on yksi meistä.
Hän on me kaikki.
Koskaan ei ole naulanjälkien veri kuivunut
hänen käsistään ja jaloistaan.

Hän ei pyydä enää ristinpuuta eikä
orjantappurakruunua.
Valkoinen kääre otsallaan,
leppymätön hymy suunsa ympärillä
hän iskee katkerasti
taistelussaan koko maailman pahoja henkiä vastaan.

Syty, voitontähti, hänen päänsä päälle.

(Vaella nuoruus, 1939)

Edelläkävijät

He kapusivat vuorten ylhäisille huipuille jo silloin,
kun ihmisten suku oli astunut tuntemattomasta
hämärästä esiin.

Ja he seisoivat aamunkoitossa
tähyten auringonnousua
ja viitaten veljiänsä laaksoissa astumaan jälkiänsä.
He tahtoivat, että ihmisten suku olisi suuri ja jalo.

Nämä ensimmäiset edelläkävijät kivitettiin
tai heidät karkoitettiin erämaahan shakaalien
raadeltaviksi ja janoon kuolemaan.
Peto asusti ihmisissä.

Mutta edelläkävijöitten rakentamat sillat eivät sortuneet
ja heidän verensä huusi yhä maasta: Excelsior!
Ja uusien sukupolvien noustessa nousivat uudet
edelläkävijät,

jotka raivasivat tien viidakkojen halki
ja viittasivat veljiänsä kulkemaan auringonnousua
kohden.

He näyttivät haavansa niille,
jotka seurasivat heitä.
Heidän käsissään oli naulanjäljet
ja heidän ruumiinsa oli ruoskittu.

Mutta he jatkoivat uupumatta työtänsä
kunnes kärsivät marttyyrikuoleman
ristinpuulla pääkallonpaikalla
tai rautaisen neitsyt Marian syleilyssä.

Yhäti seisovat edelläkävijät vuorten huipuilla
aamunkoitossa
viitaten luoksensa meitä,
jotka harhailemme määrästämme tietämättä.

Yhäti astuvat he edellämme
kantaen liekehtiviä soihtuja väkevissä käsissään.
Yhäti he valaisevat tietämme mustien kuilujen yli.

(Kansan Lehti, 240/1931)

Myrskypääskynen

Lennä, myrskypääskynen, mustassa yössä.
Kuolemaa huokaavat allasi meren aallot.
Korkealle nousevat liekit verentahraamasta maasta,
jonka valitushymni soi ulvoen avaruuksiin.
Pimeydessä harhaa ihminen
kotinsa raunioitten ympärillä,
tuskaansa kahlittuna.
Lennä rohkeasti mustassa yössä sinä,
valon ja vapauden viestinkantaja,
lennä rohkeasti verta siiven alla!

Myrskyn edellä tulit toiselta mantereelta
autiona keinuvan tumman meren yli
tuulen raikkaus, sateen kosteus untuvissasi.
Lennä yllämme vinhasti kiertäen nyt
toivon viestiä suhisevin siivin.
Tuo uusi unelma meille,
yön kuiluihin langenneille.

— — —

Kerran valkenee aamu.
Ja he, jotka elävät,
he nousevat kultaiseen auringonvaloon
singoten kahleentyngät loitos,
pyyhkien veren ja hien kasvoiltaan
elämän oma kimmellys silmissään.
Avarina vihannoivat ruohokentät heidän ympärillään,
vapaana laulaa tuulinen meri voitonhymniään
ja kuolema on pyyhitty pois.
Ja he tarttuvat auraan ja muurauslastaan
rakentaakseen uutta maailmaa.

Lennä heidän yllään silloin, myrskypääskynen,
lennä nopeasti auringossa välkkyvin siivin!

(Siirtolaislaiva, 1941)

Pentti Lahti

(1913—1955)

Vapaus

Uljaimman hongan latvassa avaran meren äärellä
syntyi kotkanpoika,
rohkeampi, voimakkaampi muita.

Kerran aamunkoitteessa sen siivet kantoivat.
Yli maiden ja merien se lensi.
Kohisten halkoivat siiveniskut avaruutta
ja läpitunkevana kaikui sen huuto:
Olen vapaus. Vapiskaa, vääryydentekijät!

Niin kaikki poljetut ja raskautetut
keskeyttivät työnsä kuunnellakseen,
ja vaimot, lapsi sylissään, tulivat ulos köyhistä
majoistaan.
Heidän sydämissään syttyi uusi toivo
ja he kuiskasivat toisilleen:

Eikö se ole itse Kauneus joka lentää?
Mikä ihmeellinen voima virtaa jäseniimme?
Kuinka on aamu niin kaunis ja aivan kuin uusi?

Mutta kuninkaan jahtivoudit ampuivat kotkan alas,
leikkasivat siltä siivet,
polkivat ja häpäisivät sitä,
jättivät sen virumaan kedolle verissään
ja ilkkuivat:
Enää et voi huutaa, sillä olet kuollut!

Mutta yöllä orjat hakivat kotkan ruumiin,
hoivasivat ja hyväilivät sitä,
sillä he rakastivat lintua sen toivon tähden,

jonka se oli heissä sytyttänyt.
Ja katso! Ihme!
Heidän rakkautensa herätti kotkan uuteen elämään.

Aamulla pilvien rusottaessa verenkarvaisina
nousi kotka siivilleen ja lensi yli maan.
Ja kaikki sen viholliset kalpenivat
kuullessaan sen siipien suhinan.

Polkekaa, häpäiskää, tuhotkaa ruumiini —
olen lentävä ikuisesti, lauloi kotka.
Aina on siipieni suhina halkova ilmaa,
aina se on laulava: minä olen vapaus!
Aina virtaa voima minusta sorrettuihin,
niin että he sanovat toisilleen:

Se on itse kauneus ja rakkaus, joka lentää!
Se on pienin kaikista,
sillä se on sydämissämme,
se on suurin kaikista,
sillä se on valloittava koko maailman.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi IV, 1944)

En tahdo kirota . . .

En tahdo kirota,
sillä maailma on kirottuja täynnä
ja kaikki pienet kirioukseni
huusivat äänensä
jo ammoin käheiksi.
Siunaan rohkeaa
punaista aamua,
vapaata tuulta,
taas siivilleen kohonnutta.

Ja teille,
voimakkaat merimiehet,

toimelliset ja ahkerat,
huudan aamusumussa
iloisen rohkaisuhuutoni:
Pitäkää kurssi!
Maata näkyvissä!

(Karhutanssi, 1945)

Pula-aika

1

Piiat nousivat neljältä
ja lopettivat kello kaksitoista
nukkuakseen minuutissa.
Isännät lukivat raamatusta:
työ varjelee viettelyksiltä ja pahoilta ajatuksilta.
— Piika-Anni ajatteli:
kaupungissa saa huvitellakin!
— Mutta kenen olisi kannattanut piikaa pitää,
kun virkamiestenkin palkat pudotettiin viidellä
prosentilla!
Piika-Anni oli terve ja komea,
ei hänen tarvinnut myydä itseään hernerokasta,
hän sai hiukan huvitellakin.

2

Sefanias Kerppu korotti äänensä:
"Nyt on maailma valmis
eikä muuraria tarvita.
— Höss mukulat maailmalle!
Menkää ja täyttäkää se —
minä ja akka lisäännyimme."
— Niin kymmenen pientä Kerppua teki jonon
ja lähti pehmittämään talonjussin munaskuita.
Sefanias Kerppu jäi mökkiinsä
turhan muurauslastansa
ja ehtyneen akkansa kera.

3

Pomo sanoi Erkki Metsolle:
"Täytyy ottaa perheellisiä työhön —
kyllä te nuoret miehet aina pärjäätte."
— Erkki Metso kerjäsi ja kuuli:
"Tekisit työtä, nuori, vahva mies!"
— Erkki Metso varasti köyttä,
mutta heitti sen pois,
möi viinaa voitolla ja söi hyvin.
Tuli sakko ja pitkä tieto leivästä.
Erkki Metso hymyili ja sanoi:
"Kyllä nuori mies aina pärjää."

4

"Kaupalla eletään ja arpavoitolla rikastuu",
sanoi Iikka Kivinen,
pani puita poikki, halki ja pinoon,
kiristi vyötään ja osti joka kuukausi arvan,
sillä hän oli raavas työmies.
"— Taas vippasi numerolla sivuun",
sanoi Iikka Kivinen,
"mutta satut ryökäle vielä kohdallekin!"
— Paksu mänty kaatui Iikka Kivisen niskaan —
tietää tuon, miten siinä kävi.
Kun miehet väänsivät puun syrjään
ja käänsivät hänet selälleen,
hymyili hän.
Hän oli voittanut päävoiton.

(Vaella nuoruus, 1939)

Antti Varjo

Sotamies Antti Varjo, kuka tietää nyt hänestä?
Kämärällä nähtiin hänet viimeksi.
Antakaa tietoja hänen vaimolleen
jota jäytää tuska
koska hän rakasti miestään.
Herkistä muistiasi, kolmas komppania!

Eikö sotamies Varjon kuva palaa keskellesi elävänä,
eikö jokaisen korvissa kaiu hänen huoleton naurunsa
ja harmittomat sutkauksensa.

Niin, Kämärällä hän katosi, mumisevat monet huulet hitaasti,
silloin kun kolmetoista meistä kaatui.
Vetäännyimme taapäin tankkien ahdistamina
tykistön jyristessä taukoamatta,
kranaattien helvetillisten räjähdysten keskellä.

Mutta kukaan ei tiedä enempää Antti Varjosta.
Kuka näki hänet viimeksi? — Kaikki eikä kukaan.

Tuskallinen kaipaus, älä nouse siivillesi!
Säästä sotamies Varjon vaimoa näkemästä sitä
mikä kerran oli hänen miehensä,
säästä vaimoa,
sillä pian hänen kaipuunsa tilalle on astuva
kiintymys toiseen mieheen,
pian on hänen kipunsa haihtuva arjen harmauteen
kovassa taistelussa jokapäiväisestä leivästä.
Antti Varjolla ei enää ole kipuja:
enää ei kuolemanpelko ahdista häntä
kranaattitulessa ja luotisateessa,
vilun ja nälän tuskia ei hän enää tunne,
enää ei ihmisen hulluus tee häntä epätoivoiseksi.
Maksakaa te veronne, jälkeenjääneet,
ja antakaa Antti Varjon levätä rauhassa,
maksakaa veronne että tuhottua voitaisiin korjata
ja että saataisiin uusia murhakoneita.
Antti Varjo ei enää koskaan pyyhi hikeään nokiselta otsaltaan
raataessaan siksi, että hullu yhteiskunta olisi sotaan valmis.
Hän nukkuu Kämärän hangella
ja kevätaurinko sulattaa lunta hänen ympäriltään.

1940

(Karhutanssi, 1945)

Loitsu

— tuhatta — tuhatta — tuhatta
numeroa.
— tuhatta — tuhatta — tuhatta
leskeä, äitiä.
— tuhatta — tuhatta — tuhatta
raadeltua miestä, poikaa . . .

— tuhatta — tuhatta — tuhatta
Pilatusta käsienpesussa.
— tuhatta — tuhatta — tuhatta
helvettiä irti!
— tuhatta — tuhatta — tuhatta —
kertaa syylliset!

(Karhutanssi, 1945)

Armas Äikiä

(1904—1965)

Maiju Lassila

Te, uljaat musteentuhraajat
ja suuret sanasankarit, mun teokseni repikää!
On niissä — myönnän itse — paljon vikaa.
Niin, mammonalle uhraajat,
nyt taistokenttä teille jää,
te voitte minut kivittää
ja silmilleni tänne asti räiskytellä likaa.

Siis kultarihmoin nitokaa
nyt Kootut Herjaukset, mutta ennenkuin das Lied ist aus!
Oi tiukemmalle jänne valheen jousen!
Mun suuni kiinni sitokaa!
On kiire. Päättyy aikakaus.
Niin monet perii pihantaus,
kun minä Jönni Lumperina haudastani nousen!

(Henkipatto, 1948)

SKP

Synnyinmaan kamara vapisi tuskissaan, alla
saksalaisanturan
lokaisen.

Sotien
roihut
peittivät kansaamme varjolla kuumottavalla.
Kalvoi
epätoivo sydäntä jokaisen.

Ryhmät
salaseurueet,
valtiaskoplat
kavalsivat kansaa ja voitostaan hihkuivat.
Huutavan äänenä vain
sanat järkähtämättömät tihkuivat
kuin veripisarat
murhattujen, kidutettujen hampaiden välistä:
Yksi on puolue —
syntymämaata se suojelee.

Yksi on puolue lahjomaton
se ei petosta tee.
Yön läpi lyö
valonheittimien juova,
säde loistava — SKP.

Pääoman taivas on peittynyt tehtaiden savuin.
Takojat
valavat puolueterästä.
Puolue
nostaa luokan,
puolue kohoaa luokkamme avuin.
Olkoon
joka ainoa solumme puolueverestä.
Hajoavat vihollisen
salaliitot ja aseveliparvet.
Joukkoiskut
ovat varmoja.
Rinnassaan eilisten haavojen arvet
hartiavoimalla
puoluemoukarin nostaa työn armeija.
Valtasi laajentuu,
leipäsi
— moukarin mies —
levenee.
Puoluekeuhkoilla hengitä,
puoluekourilla työtäsi tee.

Tao,
kun rautas on kuumaa,
sinun voimas on suuri SKP.

Viljaa ei nostata kalliopaasi.
Maamies,
tahdotko viljavan maan
kivimäestä?
Kynnä
puolueauralla maasi,
puoluevoimalla äestä.
Syntymämaamme on hedelmätarhamme, josta
raivaa
pois
pesät
syöpäläisparvien tuhoatuovien.
Työläisten rinnalla
puolue
Ilkan nuijana nosta,
lyö tuholaumat voutien, huovien.
Viljasi kasvaa,
ja satosi
— peltojen mies —
paranee.
Puoluetahdissa astuen
kyntösi suorita, kylvösi tee.
Kylvä
kun suotuisa sää on
sadon runsaimman tuoja on SKP.

*

Ei ole sortunut vielä
rahanvaihtajain valta
saalistajat
yhä lihovat kansamme hädästä.
Ei
kukaan yksin pääse
pääoman orjuuden alta,

meidän täytyy tarttua
toinen toistamme kädestä.
Joukkojen yhdessä ponnistavain
täytyy
terästää puoluesilmämme kaikkinäkevät.
Puolue
kansan on onnen avain,
puolue pettämätön, ylivoimaisen väkevä.
Kansa puolueen
puolue kansan karkaisee.
Syntymämaallemme onneksi
puoluevoimalla työtäsi tee.
Lyö!
Vihamiehemme suista.
Ase kansan on voittoisa SKP.

(SKP taistelujen tiellä, 1946)

Karin Alm

(1905—1950)

Punainen palmikkonauha

Keisarinkuva

Kun keisarinkuva otettiin alas juhlasalin seinältä,
johtajatar
— hän oli pitkä ja kapea,
laski nappeja puseronsa insatsissa
ja kulki pää kallellaan kalanluukauluksessa —
nousi kateederiin, josta aamurukous luettiin.
Hän puhui vapaudesta ja huomenkelloista,
kallisti päätään kalanluukauluksessa,
laski nappeja
mustan silkkipuseron insatsissa
ja itki nenäliinaansa.

Tori

Tyttökoulu marssitettiin torille.
Torille marssivat lyseolaiset ja yhteiskoululaiset,
jotka olivat hienompia kuin muut, koska he
puhuivat ruotsia.
Torille marssivat kansakoululapset, heitä ei
sopinut tuntea,
kun kulki puistossa omien luokkatovereitten
kanssa.
Torille marssivat venäläiset sotilaat suurelta
kansakoululta,
kasakat tulivat, matruusit laivoista ja
kaupunginvaltuusto raatihuoneelta.
Torille marssi työväenyhdistys, sillä oli punaiset
liput ja soittokunta.

Paljon ihmisiä marssi torille, ja puhujalava
oli verhottu
raittiusyhdistyksen punaisella esiripulla.

Palmikkonauha

Kaikilla oli rinnassa
punainen rusetti.
Leikkasin palmikkonauhani
ruseteiksi kolmasluokkalaisille.
Olin onnellinen ja olevinani:
minulla oli punainen myssy ja mekko.

Tammikuu

Kun kapina alkoi tammikuussa,
minä en ymmärtänyt,
miksi pormestari oli suudellut poskelle
venäläistä upseeria
ja puristanut Eetu Salinin kättä.

Minä en ymmärtänyt,
mistä tuli punakaarti ja valkokaarti,
jotka ampuivat toisiaan.

Piilotin laatikon pohjalle
punaiset palmikkonauhat.
Pudotin likakaivoon myssyn,
sillä tyttökoululaisen ei sopinut
kantaa punikin väriä.

(Alkukallio, 1946)

Kevätvalossa seisot

Kevätvalossa seisot veden äärellä, nuori sisar,
jää vielä ja kantava hanki suksesi alla.
Kevätpunerrus kuitenkin jo,
kevättuoksu kuitenkin jo
ja paisuvat silmut.

Käden ojennat, katkaiset oksan, nuori sisar,
pajunoksan halpaan maljaasi ikkunalla.
Pajununtuvan mukana viet veden levottomuuden ja
kiihkon,
padonmurtajavimman, tänään vangitun vielä.

Kädet ojennat, jännität ruumiisi, nuori nainen,
kone vielä ei runnellut, eikä raiskannut nälkä —
oman rintasi silmut tunnet, kevätkylmässä jäykät,
pajunoksassa nesteen, niinkuin sormesi arka
veren virran tuntee,
kun ylitse kaulavaltimon rakkaan kuljetat kerran
raukean käden.

Konesalissa seisot huomenna, nuori sisar.
Jymyn lävitse aurinkojuovassa kuule, kuule:
pajununtuvan kahleet, ruskeankiiltävät kuoret
lumihangelle paukkuu — kevään shrapnellit pienet —
kevätvalossa paukkuu äärellä vangitun veden,
padonmurtajan, huomenna kahleenmurtajavirran.

(Vaella nuoruus, 1939)

Hellyys

Hellyys valui minun käsistäni
niinkuin lämmin veri
sitomattomasta haavasta.
Mutta sinun silmäsi sanoivat minulle:
Älä laske käsiäsi kasvoilleni,
olen jo kääntänyt ne pois rakkaudesta.
Olen nähnyt veljieni kasvot.
Ne kurkottavat elämää kohti.

Sinun silmäsi olivat väsyneet ja surulliset,
sinä säälit minua niinkuin säälitään lasta,
joka ei voi saada kaikkea mitä se haluaa.

Minä katselin käsiäni ja ajattelin:
Ne ovat tarpeettomat.
Minä tunnustelin ruumistani ja ajattelin:
Se on tarpeeton. Kuolkoon. Lakastukoon.

Mutta rakkaus oli minussa kuitenkin
eikä minun ruumiini lakastunut.
Hellyys oli minussa niinkuin siemen
joka vaeltaa naisessa
hedelmöittääkseen hänen sylinsä.
Sinun kasvosi olivat minussa
ja niin minä saatoin
kääntää silmäni sinuun
ja katsella veljieni kasvoja.

Minun veljieni kasvot olivat väsyneet ja surulliset,
mutta kaikki ne olivat
kurkottuneet elämää kohti.
Minun veljieni kasvoilla oli Pelottomuus —
Työnorjan kasvoilla keskipäivän helteessä
ja kapinoitsijan kasvoilla vankilan ristikon takana.

Hellyyden siemen hedelmöitti minussa Pelottomuuden
ja Taistelija kasvoi ruumiissani
niinkuin lapsi kasvaa rehevässä äitieläimessä.
Hellyys valui minun käsiini
niinkuin lämmin veri sitomattomasta haavasta
ja niinkuin kiiltävä nafta mustista syvyyksistä.
Hellyys puristi minun käteni nyrkeiksi
ja minä menin veljieni luokse
kantaen sinun kasvojasi
kaikkialla itsessäni.

(Kirjallisuuslehti, 8—9/1936)

Martti Larni

(1909—)

Ankara laulu

Kovat on elämän kasvot ja ankara ilme.
Aika on tappanut laulujen heleät soinnut.
Kasvoille Muusan nyt pistimet varjonsa painaa.
Vieläkö, ihminen, haavojen liekeistä toinnut?
Onko jo Jumala, rakkaus, oikeus vainaa?

Murhaaja tahrii nyt verellä ovien pielet.
Kuolema kylvää maita, ihminen vain on suola.
Ainoa armo on: myrkkyä tuhoavinta.
Suojansa antaa vain metsä ja kallion luola.
Pieni on sodassa sielujen arvo ja hinta.

Laulu jos syntyy, se teräksen sointua toistaa.
Aika on laulaa vain säveltä tykkien jylyn,
seurata nuottia kiväärin vihlovan kielen.
Moni on kaatuva uhrina taistelun tylyn.
— Aika on pyyhkivä ovesi verisen pielen . . .

(Työväen Joululehti, 1940)

Palava kylä

Taivaan kantta liekit nuolee,
hehkuu soihdut ehtoohämyn.
Syleilyssä julman rämyn
joku voihkii, joku kuolee.
Arvoton on ihmisveri,
arvoton on henki lapsen.
Vaimon sairaan, harmaahapsen
polttaa tuhkaks kuuma laava,

ahjoonsa vie liekkimeri.
Mittaamaton palohaava
joka kurkihirttä hiiltää.
Hiilloksena kohta kiiltää
kylä autio ja aava.
Alla huurun, pilvipäärmeen
savupatsas lailla käärmeen
kiertää niinkuin uhri Kainin.
Kohtalonsa kanssa alkaa
ihmisparka sylipainin.

Tuhat väsynyttä jalkaa
tarpoo tietä tylyn mieron,
tuhat tuskan turruttamaa
elon lain saa nähdä kieron:
joka talon veräjällä
itsekkyys on porttivahti.
Kiertolaisen mieltä lamaa
veriveljen kylmä mahti.

Mieron tietä kiertävällä
köyhyys vain on käyntikortti,
kerjuusauva ystävänään.
Kiinni lyödään vieraan portti,
lyötiin eilen, lyödään tänään.

Kylä palaa. Hehkuu hiillos.
Vainolaisen kylmä viillos
sattui sydänjuuriin asti.
On kuin joka rauniosta
lapsen huuto vihlovasti
kuuluis: äiti, auta, nosta!
On kuin joka musta parsi
hiiltynyt ois käsivarsi
avunpyyntöön toivottomaan.

Kylä palaa. Liekin lomaan
taivaan kanteen kylmä tähti

kertomaan käy vainolaulun,
kehyksenä synkän taulun:
surulliset saatot lähti
raunioilta kodin armaan,
syliin talven pakkasharmaan;
kovanonnen kartanolle
ihmisyyden etsijiksi,
kysymyksen kohtalolle
tehden yhä: miksi, miksi?

(Työväen Joululehti, 1940)

Jarno Pennanen

(1906—1969)

Nikolai Ostrovski

Halvaantunut mies
rullatuolissa, sokea,
mies jonka elämä
ei ole unen hintainen.
Halvaantunut mies
rullatuolissa, sokea,
kynä kädessä, varovaisesti,
etteivät rivit sekoa.
Mies kirjoitti meidän elämämme
teräksestä joka karkaistiin,
jotta rivit eivät koskaan sekoa.

(Kirjallisuuslehti 18—20/1937)

3,5 x 4,5 cm

Toverimme soitti ovikelloa ja kysyi sinua.
Sinä saat puolueen jäsenkirjan
ja siihen tarvitaan kaksi valokuvaa sinusta:
kolme ja puoli kertaa neljä ja puoli senttimetriä
minä lupasin ne hankkia kiireesti ennen joulua.

Ja toveri puhui presidentinvaalista
ja epävarmoista äänistä,
joista meidän oli tehtävä varmoja,
ja hän jätti iloisen varmuuden
meidän tyhjään asuntoomme,
jossa tilapäisesti ei ollut sinua.

Iloisen varmuuden silta kulki minusta sinun luoksesi
ja meistä jokaisen luo, joka kantoi puolueen jäsenkirjaa

ja teki epävarmoista äänistä varmoja
niinkuin sillankorjaajat
tekevät huojuvasta sillasta lujan.

Mutta nauratti minua, kun ajattelin sinua koossa
kolme ja puoli kertaa neljä ja puoli.
Niin pienessä koossa puolue tarvitsee sinua,
mutta minä omistan sinut jättiläiskoossa
auringonlaskusta auringonnousuun,
minä tarvitsen sinua jättiläiskoossa
auringonnoususta auringonlaskuun.

(Rivit, 1966)

Veikko Kolula

(1913—)

Kohtaaminen

Sinun kätesi on pieni ja lämmin,
kun tulen vastaasi tehtaanportilla
vuorotyön loppuessa.
Kuljemme kevätviileillä kaduilla,
silmujen musiikissa
(ne puhkesivat tänään,
mutta ethän tiennyt sitä,
sillä seisoit koneesi ääressä
ahkerin, pienin käsin).

Ja kesä tulee —
ehkä silloin kuljemme iloisina tehtaalta,
ehkä silloin olemme onnellisina.
Mutta se on unelma, näemme sen kaukana,
unelma sydämissä,
tehtaissasi, kaupunki.

(Vaella nuoruus, 1939)

Alma mater

Kantakaa hänet toverisaatossa,
ihmiskätten paareilla — eräs elämä, työläisäiti!

Ei hän pyydä paljastettuja miekkoja
eikä puolitankojen surumielisiä lippuja.
Kantakaa hänet sunnuntaiaamun valtiaskatuja pitkin!

Eivät ne kumise tykinpyörien alla,
sotilaskomppanian, messinkitorvein matalissa
soinnuissa.

Silloin nousevat mykät tehtaanpiiput taivaalle,
ilman tyhjyyteen punaiset tiilikivet,
hänen ja hänen lastensa rakentamina.

(Nuoret runoilijat, 1943)

Kesäpäivä v. 1933

Vasten kasvojani nauraa aurinko hehkuvaa
nauruaan,
kun työnvälitystoimiston portista astun kesäiselle
kadulle.
Typerän korttini työnnän taskuuni,
se on täynnä typeriä leimoja,
mutta itse olen täynnä vihaa ja katkeruutta.
Ne polttavat minua,
olen nuori, olen kapinallinen
ja vereni virtaa punaisena, kuumana,
sydämeni tuleen valuu öljy
päivästä päivään heikentymättömänä:
helvettiin työnnettyjen huuto, lapsien sanaton
kärsimys.

Olen nuori.
Kapinallinen vereni ei laimene nälässä,
jäntevät käteni tahtovat lyödä sfinksimäiseen
porttiin, murtaa sen.
Jalkani tahtovat viedä noen syövyttämään pihaan —
kangistunut koura puristaa omaani,
sanamme ovat kovat, ei armoa . . .

Kadulle menen, aurinko nauraa pirullista nauruaan.
Puistossa syövät kyyhkyset ihmisten käsistä,
kesyt linnut, joita ei huoleta päivät.
Mutta ikkunoista huutaa ylellisyys räikeänä,
asfaltti hehkuu,
risaiset kenkäni kuluvat loppuun ennen talvea,

se tulee, kymmenentuhatta odottaa sitä,
olen yksi heistä
ja vihamme on yhteinen.
Se palaa, näkymätön liekki
työttömien nälkäisessä armeijassa,
pölyisillä, auringonpaahtamilla kaduilla.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi, 1937)

Juhta

Tämä ei ole runo notkuvien pöytien ääressä istuvista,
ei hienoista ihmisistä
eikä hienoasuisesta salista.
Ei kevätkukkaisen niityn sateenkaariloistosta,
missä uneksijat kulkevat haaveksien
toisiinsa nojaten.
Tämä ei ole kärsimyslaulu laihasta leivästä
eikä köyhien lasten himmeä toivo
punakylkisiin omenoihin jouluaattona.
Tämä on särmikäs lause,
hiomattomat, yksinkertaiset ovat sanat
verille ruoskitusta juhdasta,
joka vetää vaunuja, hienoa ihmistä.
Mutta on tuleva päivä, jolloin juhta pysähtyy,
suistaa maahan vaunussa olijan
ja kulkee vapaana
revityin selkänahoin,
kyhmyisin jaloin, haavojaan nuollen.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi, 1937)

Olavi Siippainen

(1915—1963)

Työläispojan runotar

Köyhä on työläispojan runotar:
kalpea, repaleinen tyttö laitakaupungilta.
Ei hän rakasta utuista romantiikkaa,
ei hän suvaitse valheellisia haaveita,
hän rakastaa elämää,
joka kukkii väkevänä kärsimyksen polttavassa mullassa.

Ankara on työläispojan runotar,
kiihkeä rakkaudessaan elämään.
Hän vihaa kovaa, ylpeää muusaa,
joka tietoisena kauneudestaan istuu
marmori-istuimellaan.
Hän vihaa jokaista trubaduuria,
joka korvat elämältä suljettuna
laulaa Muusalle lauluja kauneudesta, joka on valhetta.
Mutta jokaisen kärsivän puolesta
on työläispojan runotar syttyvä,
hänen sanansa saavat oudon kiihkon,
vartalo hänen miekkansa alla on jännittynyt iskuun
ja hänen käteensä on kasvava ruoska —

Nöyränä lähestyy työläispoika runotartaan,
jolle hän kaikkensa antaa,
astuu hänen vierellään taisteluun,
laulaa hänen rinnallaan polttavan laulunsa
elämästä, taistelusta ja voitosta.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi, 1937)

Kevät valimossa

Alastomin hartioin, hien kiiltäessä iholla,
silmissä näännyttävä väsymys
työskentelemme tehtaassa.
Vain kädenliike — väsynyt mutta täsmällinen:
sula, valkoinen metalli
syöksähtää huikaisevana valovirtana muotteihin.
Vartalomme kouristuvat kivusta:
ihomme on halkeillut polttavasta kuumuudesta,
silmämme sokaistuneet metallin huikaisevasta valosta.

Ja ulkona kevät, toukokuu . . .

Kevät, toukokuu:
haapojen levottomat kuvajaiset tummassa rantavedessä,
haitarin surullinen sävel puuskuttavan hinaajan
kannelta,
kostea, lämmin maa, tuore ruoho,
valkeat poutapilvet vaaleansinisellä taivaalla —
silmissä onnellinen kimallus: kevät, kevät . . .

Mutta me työskentelemme tehtaassa
aurinkoiset päivät, hopeiset illat,
sulan metallin tappavassa kuumuudessa,
nääntyneissä mielissämme mieletön houre:
on kevät, toukokuu, viileät, hopeiset illat . . .

Kevät, toukokuu:
silmämme erottavat vain valkeana kipunoivan metallin,
korvamme vain konevasarain hillittömän riemun.
Muokkaamme rautaa,
nääntyneinä, väsyneinä.
Sula metalli vuotaa käsiemme käskystä muotteihin
kärventäen ihomme, sokaisten silmämme.

Ja ulkona kevät, toukokuu:
laskevan auringon kupari nokisissa ikkunoissamme.

(Kevättervehdys, 1941)

Suru

Miten kaunis olkoonkin Ukrainan kesä —
ei kimalla ilo silmissäsi, sisar,
ei helise naurusi iltaruskossa, huojuvan keltaisen
viljan keskellä.

Odotan häntä, joka ei palaa.

Nouskoon kultainen vehnä, keltainen raskas maissi
mustasta mullasta,
kohotkoon auringonkukkien nauravat kasvot
aurinkoon,
leikatkoon pääskysten iloinen vihellys ilmaa —

ei nouse ilosi,
ei palaa hän, joka oli ilo ja elämä.
Pohjoisissa metsissä kohtasimme toisemme —
toinen meistä ei palannut, sinun rakastettusi
ei palannut.

Tahtoisin ojentaa käteni yli rintaman, sisar.
Tahtoisin antaa sydämeni rinnastani,
jos se sinua lohduttaisi,
mutta rintamat ovat julmat, aavikot leveät:
ei saavu kuiskaukseni korviisi, sisar.

Rajan takana, Ukrainan kesässä,
huojuvan vehnän, auringonkukkien, nauravien
kasvojen keskellä
kuljet sisar, tuskasta jähmettynein sydämin
odottaen häntä, joka ei palaa.

(Ylistän rakkautta, 1943)

Vanhat merimiehet

Kuulimme laivojen kaipaavat, pitkäveteiset huudot,
kun ne huusivat luotsia saapuessaan Thamesin
suulle,
edeten sumussa varovaisesti ja pelokkaasti
kuin vanhat ihmiset.
Näimme lukemattomien satamakaupunkien
sinkoavan räikeän punaisen huutonsa mustalle
taivaalle.
Haalensimme veremme lieskaa kierrellen niiden
katuja,
hakien hyväilyjä ja naurua,
että voisimme unohtaa kirotun meren,
jonka suolankirveleviä haavoja
kannoimme käsivarsissamme ja sydämissämme.

Elämämme, lyhyen kuin silmänräpäys, pitkän kuin
ikuisuus,
raadoimme kulien lailla kannella tai kannen alla,
uneksien satamasta, jossa saisimme maksuttoman
onnen,
yhtä kirkkaasti helisevän naurun
kuin oli eräällä kaukana menneisyydessä . . .

Kuulimme laivojen huutavan sumussa . . .
Kuljimme satamasta satamaan kuin
kerjäläiset.

Kuin laivat sumussa etenemme nyt —
vanhat miehet —
sumuisessa ja jäätävässä illassa,
sydämissämme epätoivoinen, leikkaava huuto
kuin laivoilla niiden huutaessa luotsia Thamesin
suulla.

(Ylistän rakkautta, 1943)

Varokaa heitä

Uniset kylät kivitemppelien suojassa,
harmaat salotöllit sinisten metsien keskessä,
varokaa vaeltajia,
jotka saapuvat kaupungeista
nuorina, levottomina, kapinallisina.

He saapuvat nälän ja kurjuuden keskeltä:
tehtaista, konepajoista, työnvälitystoimistoista.
He ovat nähneet:
raatajat huokaavat polttavain ruoskain alla.
He ovat lunastaneet uskon:
sorretut nousevat
ja ruoskaniekat päällysmiehet lyödään alas.

Varokaa heitä, kavahtakaa vaeltajia!
Sinä päivänä, jona he saapuvat,
on kujienne rauha poissa,
mittaamattomat metsät eivät suojele teitä.
Ovistanne tunkeutuu outo levottomuus,
sama levottomuus, joka kohisee suurissa kaupungeissa.
Teidän ihmisenne heräävät vieraina itselleen
tuntien itsessään kummallisen polton,
siemenen, josta uusi maailma on kerran puhkeava.

(Kirjallisuuslehti, 1/1937)

Aira Sinervo

(1914—1968)

Jokamiehen laulu

Ajan valtatietä me kuljimme
ajan sävelten tahdissa astuimme,
me, joukkoihmiset, jokamiehet,
ja hehkuvin mielin loimme me sanat
sen väkevään rytmiin:
Meillä ei ole omaa tuskaa
meillä on vain miljoonien yhteinen kärsimys.

Valtamaantie kasvatti meidät
ja opetti meille joukkojen tahdin
ja kauneimpana soi meille
joukkojen laulu,
yhteisestä kärsimyksestä.

Me yhdessä kuljimme aina,
vaan joskus sentään me saatoimme jonkun,
myös kerran sinut, toveri, tuskan portille,
sinun yksin astua sisään,
sinun yksin seistä kasvoista kasvoihin
oman, jakamattoman tuskasi kanssa.

Ajan laulua laulaen jatkoimme matkaa,
se antoi meille yhteisen ilon ja yhteisen surun,
vaan suurimman ilonsa kantoi kuitenkin jokainen
itsessään

ja suurimmalle surulleen
ei löytänyt kukaan toisessa jakajaa.

Ajan laulua laulaen jatkoimme matkaa,
ja keski-ikä kypsytti sanat sen rytmiin:
Ole siunattu elämä
antaessasi meille

yhteisen surun ja yhteisen ilon kaikkien kanssa,
ja tien, niin samanlaisen kuin kaikkien muiden.
Ole siunattu elämä, enemmän siunattu,
opettaessasi meille
yhden ihmisen ilon ja yhden ihmisen surun,
ja antaessasi tien, niin erilaisen kuin kaikkien muiden.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi, 1937)

Harmaa muuri

Olit sankari sinä,
joka astuit tahdissa rintaman etenevän
ja edessä muiden kannoit punaista viiriä,
tuntien takana joukon kasvavan, laajenevan.

Vaan tuli aika,
jolloin te kohtasitte
itseänne väkevämmän
ja seisoitte paljain käsin kivääreitä vastaan.

Te katsoitte ympärillenne:
näitte rintaman hajoavan,
ne joihin eniten luotitte,
olivat siirtyneet pois.

Ja kukaan ei auttanut teitä.
Mutta kuitenkin katsoi
maailman proletariaatti teihin kysyen:
Mitä te aiotte tehdä, toverit?

Te seisoitte vaiti —
ja ilmaa viiltäen kaikui huuto:
olette määrätyt tuhoutumaan!

Ja kuitenkin katsoi luokkanne teihin,
kysyen:
Mitä te aiotte tehdä, toverit?

Ja te painauduitte toisiinne,
tyhjät kätenne puristuivat nyrkkiin,
teidän ruumiinne muodostivat
harmaan muurin,
ja te vastasitte:

Ei. Vain meidän ruumiimme ylitse
voitte astua tuhoamaan
elämää ja kehitystä.

Oman kärsimyksenne uhalla,
kaikkenne uhalla, elämänne uhalla
vastasitte: Ei!

Ja kun teidän huulenne
oli suljettu,
sanoivat silmänne: Ei.
ja kuoleva katseenne: Ei.

Ja teidän kaatumisenne oli hiljainen
ja huutonne äänetön,
mutta se kuultiin kaikkialla:
Ei koskaan.

Tervehdimme teitä, sankarit,
kautta aikojen ja kaikkialta.
Tervehdimme teitä,
sillä äänetön, taipumaton kuolemanne
oli meille elämän merkki.

Tervehdimme teitä
sillä teidän verenne
lankesi maahan kuin salainen kevätsade:

Uudet joukot kasvavat maasta,
astuvat tahdissa rintaman etenevän,
kantavat hulmuten punaista viiriä,
tuntien takana lukunsa kasvavan, taajenevan.

(Kirjallisuuslehti, 2/1937)

Vuosi 1905

Mäkituvista, torpista Suomenmaan
he kerran saapuivat.
Elopeltojen paahde kasvoillaan
kaupunkiin vaelsivat.
Kotiseutunsa murretta haastaen
tien kysyi he tehtaisiin,
kuin mutahautaan he upposivat,
joukkoihin nimettömiin.
Kotipiennarten lauhkeus silmissään
he pesänsä rakensivat,
esikaupungin mehiläiskennoissa
suvun uuden alkoivat.
Ei kohina häirinnyt lepoa
koneen ääressä nääntyneen,
kuin suhina lapsuuskuusien
vei uneen se raskaaseen.

Vain kerran he huutoon havahtui.
Läpi kaiken leikaten
se soi heitä kaikkia kutsuen,
ja sai heistä jokaisen
tovin kuuntelemaan. Kai naapurissa
joku juopunut mellasti?
Vai huusiko se, jolta äskettäin
kone sormet murskasi?
Yli kaiken arkisen surkeuden
soi jotakin suurempaa!
Se soi heidän omassa sielussaan
ja jostakin kauempaa.

Ja he lähtivät kaduille, toreille
paremmin kuullakseen.
Joku heistä puhujalavalle nousi
viestiä toistaakseen.
Näin kuultiin: Suuressa Venäjänmaassa
jotakin tapahtuu,

valtansa kansa takaisin perii,
ja koneet seisahtuu.
Ja he nostivat lippunsa hulmuamaan.
Oli lippu punainen.
Ja he lähtivät tulvana vyörymään
jäljessä lipun sen.
Ja he lauloivat: Suuri Venäjänmaa
nyt uutta synnyttää,
oman kansamme vuoksi me myöskin täällä
tahdomme rynnistää.

Liput liehuivat, sanat sinkoilivat.
Ja parhain nuoriso maan
ja kaikki kansaansa rakastavat
lähtivät taistelemaan.
Koko kansa nyt nousi, nainen ja mies,
rivissä marssien.
Ja kaikkia heitä liekkinä johti
lippu punainen.
Salaveljet nöyrät tsarismin
sen kuulivat kauhistuen
miten soittivat kohtalonkellot kansan
taistoon vapauden.

Sinä päivänä koneet seisahtui
ja Suomessa koettiin
kenen maassa on voima ja kenen on mahti
urat aukaista aikoihin tuleviin.

(Suurlakkovuosi 1905, 1955)

Eino Johannes
(1910—1940)

Laulu

Älä armaastasi laula
— et ole kaunis ja onnellinen.
Kukaan ei kanssasi ollut pimeinä öinä.

Raskain käsin
elämän porteille kolkutit.
Yö takanasi hehkui,
suru sydämessäsi.
Tuskan tiesit,
yöpuolen ja ikävän.
Raudasta loit laulusi,
punaisen ja kovan.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi III, 1940)

Yö satamassa

Iltataivaan alta tulee tuuli
hyväillen.
Alastomat, uupuneet lihaksesi tuntevat sen
värähtäen.

Hinaajalaivan siluetti
hopeantummalla lahdella
lipuu kohti yksinäistä tähteä.

Yöpilvet sataman yllä . . .
Pimeä, matala rauha
hohtavin, raskain huokaisuin
on kanssasi.

(Kirjailijaryhmä Kiilan albumi III, 1940)

Heikkoja miehiä ja kuningasjätkiä

Kalpein poskin
ja liikkumattomin rinnoin
he hengittävät
uurastaessaan aamusta iltaan
varhaiskevään tuulisäissä
lohduttomien paperipuupinojen ääressä.

He kuorivat yhden kuutiometrin
ja parhaimpina päivinä puolitoista.
He olivat heikkoja miehiä,
ja jäisestä puusta
heidän iskunsa kilpistyivät takaisin.
Mutta hekin tahtoivat elää.
Ja heillä oli perhe.

Me olimme kulkureita
karkean todellisuuden kiertokulussa.
Me nauroimme
kovalle ponnistukselle.
Meidän keuhkomme nielivät ilmaa
läähättävin, syvin vedoin,
veren laulaessa voiman kipinöivän laulun.
Meidän iskumme ei kilpistynyt takaisin.

Me sahasimme tukkeja,
lastasimme junia ja laivoja
ja vuolimme puhtaaksi, viisi, kuusi
ja kahdeksan kuutiometriä.
— Jotkut sanoivat,
että me olimme kuningasjätkiä!
Siksi kunnes elämä
murtaisi meidät.

(Vaella nuoruus, 1939)

Eva Wichman

(1908—)

Vyöry myrsky

1

Vyöry virta laaja.
Yhteen käykää ihmisvoiman
viimeisetkin pisarat.
Tulvahtakaa esiin onkaloista
helähtäen räjähtäen nokisista kaivoksista.
Esiin saakaa louhoksien uumenista
— tunkkaisista hökkeleistä.
Tehtaista ja toimistoista. Esiin vyörykää!

Ympärilläs koko elämä. Vaan
mitä näet? Tekemättä
kaikki edessäs.
Ojentaudu voimin käyttämättömin.
Syvyyksistä kutsu voimat viimeisetkin.

Kaikki sinussa. Epäuskon taakka
kirvoita. Polta
heikkoutesi — se on
arvotonta. Haamut heikkouden
kuin syksyn sumu
peittää kevään siemenen. Epäily
on pakopaikka kuolevan
kutsuessa uuden elämän.
Nouse siis
voimin kulumattomin.
Tuntemattomista syvyyksistä
nosta esiin
väkevyytes rajaton.

2

Vyöry virta laaja.
Laidan yli huuhdo
heidät.
Menneisyyden hukuta jo hökkelit,
uomaas tempaa.
Nosta kuohut
yli äyräiden. Loistavana paljoutena
yhteen liittyneiden miljardien voima
eespäin vie —
kaiken menneen muuttava,
pahaa suovan tahdon viidakoihin
hedelmällisen ja vapaan pohjan
muokkaava,
nousta elämän.

Asumukset lahot kaatukoon —
hämäruumenien haamut
kaikotkoon — rannat luhistuu —
Niinkuin päivä nousee
mahtavana
Uusi Ihminen,
vuorten voiman voittaa
— meret yhdistyy.
Virrat kääntyy juoksussaan,
putoukset, kosket kesyyntyy.
Joka vesipisara käy väristen
väistämättömästi yhteen puristuvan

siemenrikkaan virran myötä,
yli kenttäin solisten
voimaa siittäen
muodot muovaten
puhkoin maan
ja mullan: uuden tulla.
Vihdoin vuoksi välttämättömän:
väkevän ja terveen ihmisilon
luodakseen.

3

Vyöry virta, vyöry! Mukaan tulkaa
päättäväiset ihmiset. Puhdistetut
alennuksen häpeästä.
Mennyt suistakaa. Kaikki nähkää
omaksenne täällä. Uusi päivä Sinun.
Tartu työhön. Liity niihin
jotka raivaa tietä
kohti ensimmäistä rakentamispäivää.
Saavu kaiken voittaja,
mukaan käy —

Myrskyn päivä nousee jo.
Päivä virran rajun.
Päivä joka muuttaa kaikki huudot.
Päivä jolloin elämästä laulaa ihminen.
Päivä jolloin katkeruus pois unhoittuu,
jolloin kaikuu riemun laulu rajaton.

Saavu, myrsky! Huuhdo yli laidan
kauneus heidän väärä —

Saavu
rajuilma
rynnistäin.

Suomentanut Arvo Turtiainen
(Kiilan Albumi VI, 1954)

Kohti uutta aikakautta

JOKA AAMU kultaa pihamaalla,
kaikki aamut huomaamatta yöhön häipyi.
Joka aamu sädehti, vaan kukaan nähnyt ei.
Monet kulki — Ohitse. Ja jälleen saapui yö.

Vaan kuin vedet vuorten alla virtaavat,
pimeyden onkaloissa piilossaan,
tihkui maasta poljetusta pisarat
— uomat yhteen juoksi —

Yössä sukupolvien
ihmismieltä jäyti ajatus
vaivan raivostuttama,
hien esiin puristama,
räjähdyttää alistumus sietämätön.
Uudet kaivot kimalsivat uusin silmin,
virrat yhtyivät — ja voimassaan
ihminen pitkän yön alta nousi.

On suuri tänään pienen kanssa voimaa samaa.
Käy kaiken läpi värähtäen tieto mahtavin:
On hetki lyönyt! Kaikki luodaan uudelleen!
On toteutuva ihmiskunnan suuri unelma. Saa vähäisestä
voimakkain: kaikkein pienin nyt
maan ylle heittää kultasateen mahdillaan.
HISTORIA NYT HYPPYYN KYYRISTYY,
olevan kaiken hehkusilmin punniten,
pois erottaen kuolleen elonkelpoisesta,
ajaen takaa tiedon tulta solun uumenissa,
ravistain päättäväksi joka ihmismielen.

Sumujen sankkain takaa päivä helähtää
jo jokaiselle. Ei kukaan ilman jää. Ei mikään lopu.
Ei kärsi nälkää yksikään, ei janoa.
Saa viimeisinä kulkeneet ensimmäisiksi — ja pienin
antaa suurimman: atomin jättivoima
kukkimaan saa erämaat ja vedet virtaa
autioille ylängöille. — Unestaan herää
ihmisaatos turtunut — saa "tyhmät" viisauden —
ja köyhyys katoo yöhön kummituksen lailla.

Ken tuntis vihaa silloin? Ken
kateutta? Voi vasta silloin
ihmiskodiks tulla maa,
kun kukaan halua ei toisen kuolemaa
ja yksikään ei toisen leipää syö,
vaan oikein tehden itse hankkii sen,
työhön käyden vuoksi jokaisen.

Saa vasta silloin sisältönsä hyvä sana,
voi vasta silloin kukoistaa maan päällä ystävyys.
Saa vallan rehellisyys, vilpittömyys kaikkien.
Voi vasta silloin menestyä tosi rakkaus,
kun ihminen voi kunnioittaa toista ihmistä.

. . . on sadun Sammon avain taottu,
on onni ojennettu ihmisyyden käsiin . . .
Nyt käytä sitä. Suista
menneisyyden yöhön
tuhon ajatus.
On suuri tänään pienen kanssa voimaa samaa.
Historia nyt hyppyyn kyyristyy.
Ja kaikki elinkelpoinen
sen kanssa kehittyy
uuteen aikakauteen,
ihmisyyden tiellä
uuteen elämään.

. . . on sadun Sammon avain taottu,
on onni ojennettu ihmisyyden käsiin . . .

Suomentanut Arvo Turtiainen
(SKDL:n vappu-julkaisu, 1957)

Vieno Hamara

(1911—1975)

Sydän

Tänään luettiin radiossa
miten voi kuningas Alfonson
sydän.
Sitä sydäntä
olemme seuranneet
useita viikkoja.
Kuningas Alfonson sydän
on sairas,
ja sitä surevat
koko maapallon asukkaat.

Minäkin suren.
Mutta silmäni etsivät
tänään turhaan
pyykkimuija Petterssonia
rannasta toisten muijain joukosta.
Joka päivä hän raahasi rantaan
raskasta vesisaavia.
Kartanonrengit hohottivat
kenenkään rientämättä apuun.
Ja pyykkimuija Pettersson
on sairastanut sydäntautia
kymmenen vuotta.

Nyt makaa pyykkimuija Pettersson
heikkona saunassansa.
Sydän on sairas
eikä radio kerro,
miten se tänään voi.
Niin — kuinka sillä
olisikaan aikaa

rupatella pyykkimuijain
sydämistä.
Niitähän tuksuttaa
joka akan rinnassa:
sairaita sydämiä.
On olemassa vain yksi ainoa
kuningas Alfonso.

Niin on.
Mutta minä olen nähnyt vain yhden
pyykkimuija Petterssonin.
Yksi ainoa
erikoinen
pyykkimuija Petterssonin.
nukkuu hiljaisesti
sairaine sydämineen.

(Pukinjalkatanssi, 1946)

Talonpojan vaimo

Työtä. Työtä. Työtä.
Lapsi joka uusi vuosi.
Jaloissa navettapieksujen paino.

Unelmieni ritari
haarniskoin ja kannuksin,
tulisine orhineen.
Se on tuo mies.
Iso mies tuossa
suurine saappaineen
iso myllysäkki hartioilla.

Raskas se on kantaa tuo säkki.
Näen hänen hartiansa
vääntyvän sen painon alla.

Näen hänen kulkevan
etukumarassa
notkahtelevin polvin.
Tuhansien muiden ukkojen
kaltaisena.

Ritari tulisella orhillansa
hurjasti ratsastaa
päin linnavuorta.
Lumotut metsät laulavat
ja kumartuvat
taipuen voittajan puoleen.

Raskas, raskas on säkki.
Ne ovat unelmani,
jotka siellä
niin kovin painavat.

Sikojen ja kanojen kirkunaa.
Lapsi joka uusi vuosi.
Unelmat pieniksi pirstottuina,
haudattuina
painavaan jauhosäkkiin.

(Pukinjalkatanssi, 1946)

Lauri Viita

(1916—1965)

Apu-Iida

Etupenkissä ensimmäisenä
lapset rivissä rinnallaan
Iida kirkossa istuu
jouluaamuna kuulemassa,
että on syntynyt apu,
Jeesus, ihmisen lunastus
synnissä, kuolemassa.

Iidan hattu on rouvan vanha
ja takki rouvan äidin,
ja vielä on Iidan lapsillakin
rouvan antamat vaatteet.
Rouva ei maksa, vaan hän antaa
työtä ja vanhoja vaatteitaan,
ja Iida, Iida tekee.
Iida on taitava talousihminen,
ahkera, raskautettu,
kahdeksan lapsen äiti.
Iida näkyy, Iida kuuluu,
rouva on itse poissa
yksityisessä rauhassaan;
vaatimattomasti.
Kyllä se silti tiedetään,
kenen vaatteissa kunnia kulkee
ensimmäisenä aamulla
ja illalla viimeisenä.
Kas, Iidan lapsilla ei ole isää,
sanotaan, vaikka on viisi.
Iidalla ei ole kunnianhimoa.
Iida on ahkera ilokseen.

Limppuja, leipiä, kakkuja, pullia,
kuusen pieniä maisteroita,
kinkkua, paistia, kalkkunaa
Iida on paistanut, maistanut, haistanut —
syökööt, syökööt siellä!
Iida on kirkossa lasten kanssa
ja veisaa, veisaa lujaa.

(Työväen Joululehti, 1962)

Betonimylläri

Rakennustyömaa tornein, kojuin,
telinein, tapulein, letkoin, rojuin,
ympäri eloton korttelimuuri:
tehdaskaupunki suuri.

Olin betonimylläri sementtikeuhkoin
ja hattureuhkoin,
nenässä kuivunut kuona
ja paidassa hiki.

Lankulla lojuin.
Aamiaismuona
liukeni hiljaa vatsaan.
Hahmo poliisipatsaan
himmeni portin luona,
jossakin kärysi piki.

Sää on lämmin —
Luomi painuu kiinteämmin . . .

Jossain rämmin . . .
eksyksissä, missä lien?
Sementissä, vuossa hien,
suossa kyitten, sisiliskoin,
milloin maassa nurinniskoin,
milloin suosta jalkaa kiskoin,

pakoon jotain hirveää,
joka selkään läähättää,
juoksen, kaadun, juoksen, uin.
Pakoon, pakoon! —
Voi, nyt kiinni takerruin!
Surmanrakoon
mättään lomaan
silmäkkeeseen pohjattomaan

vaivuin, — taivas armahtakoon
miestä, joka suolivyöhön
nielty on jo manan yöhön!
Suossa on jo rinta, kaula,
suuhun nousee kelmupaula,
tuskin enää hengitän.—
Mitä nyt, — on poissa paine?
Niinkuin pyörre, hyökylaine
häipynyt on kaikki aine.
Läpi tyhjän, pimeän
syöksyn, syöksyn — mätkähdän.
Lankullani hätkähdän.

Pieni pilvenhaamu meni
tipahdellen ylitseni.

Taas on lämmin.
Asentoa korjaan hiukan
sekä avaan vyöni tiukan, —
sikeämmin
vaivun uneen
taikapiiriin unohtuneen.

Tullut olen luiseen palloon —
toden totta, ihmiskalloon!

Jokin ääni selittää;
— Tämä on se sairas pää,
jossa hulluus sikiää.

Liekö syytä muotin vuodon,
seoksen vai valun muodon?
Toistaiseksi jääköön tälleen,
kunnes palaa kauhaan jälleen. —
Jokin oikku, outo ihan,
olemukseen ihmislihan
siirtää täällä himon, vihan,
joissa onnen alkuaineet,
surun, ilon vuorolaineet,
muodon saavat nurjan aivan:
riitasoinnun, tunnonvaivan,
joista myrkyt paheen, hyveen
tihkuu joka taimen tyveen.
Täällä tyrmän seinämään
kuvastellen itseään
järki hourii tieteet, kaavat,
joilta muka homeet, naavat,
kyvyt, mielteet, sielunhaavat,
suorat, käyrät, syvät, aavat,
syntyvän ja kuolleen laavat
ilmenemisluvan saavat.
Täällä syntyy kauniit, rumat
taide-epämuodostumat —
Mutta nytpä alkaa näytös!

Kaleidoskooppi ihmispään
jo rupeaakin pyörimään
ja ääni häipyy räminään.

Muuttunut on kallon käytös:
mielikuvat
havahtuvat,
onkaloista reikäin, saumain
tulvii joukot pyydelaumain,
höyryävät,
möyryävät,
laajenevat, sakenevat,
lähenevät, pakenevat . . .

Siivekkäitä, sarvipäitä —
enkeleitä, perkeleitä;
telineitä — hirsipuita;
virttyneitä rankoluita —
kärräreitä, mylläreitä . . . !

— Voi meitä, voi muita
syyttä suotta sorretuita! —

Tajuntani kadotin —
sanokaamme: heräsin.

Vinssari tyrkkäsi riu'ulla sääreen:
"Painu jo, mylläri, myllysi ääreen!"
Muurari melttosi, repsikka hihkui:
"Varkaat ja portot, tiiltä ja kuraa!"
Ämmät laastia kantoi,
hikeä tihkui —
elämä jatkui entistä uraa:
työtä, työtä se antoi.

Olin ammattimies:
ainein kolmiyhteisin
loihdin lujan betonin,
soran, veden, sementin
sekoitin —
niihin kuului hikikin.

Olin messiasmies:
minä kaadoin nostokauhaan!
Olin varjo Suuren Myllärin,
joka syvään, syvään rauhaan
Suuren Aution
valaa takaisin
betonimyllärin —
pienen, pienen kohtalon
sementtikeuhkoin
ja hattureuhkoin.

(Betonimylläri, 1947)

Pekka Kinnari

(1926—)

Pitkä Tampere

Kuulen laulusi
kattilahuoneen hämärästä,
Pitkä Tampere.
Se tavoittaa minut
iltayön hetkinä ruorissa
tai odottaessani vuoron vaihtoa
lämpimän savupiipun vierustalla.

Kuusi kuukautta
olen tuntenut Sinut,
nähnyt leveän selkäsi
ja käsivartesi tatuoinnin kiillon
kun kuljet lamppujen valossa
hikiliina kaulan ympärillä
matkalla keulaskanssiin.

Mutta tunnenko sittenkään Sinut,
tuskin koskaan kuulen nimeäsi —
olet yksi meistä
tuhansista keulaskanssien
asukkaista.

1965

(Meri, miehet, laivat, 1969)

Hylky

Sanoivat
sinun makaavan kaatopaikalla
kaiken sen ympäröimänä
mitä kaupunkimme syytää itsestään.

Löysin
kappaleen kylkilankkua lumen seasta
kappaleen kantta
jota olin nuoruudessani polkenut
paikan, jossa sijaitsi ruorisi
jolla käteni voiman aavistaen
olin hallinnut keulasi liikettä —
löysin nuoruuteni
lumikuormien alle kadonneena.

Ja muistin miten aurinko kimalsi
öljytyissä mastoissasi
ja kansilankkujesi tervassa
purjehtiessamme
Sundalvuonosta Kristiansundiin
kauan sitten.

1964
(Meri, miehet, laivat, 1969)

Arvo Salo

(1932—)

Älkää varoko vihaista koiraa

Meitä on lyöty ruoskalla ja rautapuntarilla
Meitä on kuljetettu kosteissa vankiluolissa
Lapuan laki on kuin Jordanin joki tulvinut yli äyräittensä

Meitä on lyöty hämmästyksellä ja rautapuntarilla
Meitä on käsketty menemään Uraliin ja olemaan
paitsiossa
Lahdessa on noudatettava Lapuan lakia, Aulangolla
on tehty sovinnosta riita

Pilvet ovat paljon peittäneet, kuurot lyöneet
pakkaset tulleet ja purreet, nahassamme olemme
tunteneet kuinka puhaltavat
ankarat viimat

Näettekö kuinka Muutoksen tuulet puhaltavat?
Kuuletteko kuinka Muutoksen tuulet puhaltavat?
Tunnetteko ihollanne kuinka Muutoksen tuulet
puhaltavat?
Tuulet puhaltavat meidän
purjeisiimme, kuka soutaa, kuka huopaa
kun Muutoksen tuulet puhaltavat?

Me olemme kuulleet nuijamiesten marssin ja nähneet
nuijat
Me olemme nähneet aaltojen loiskintaa ja kuusiemme
kuiskintaa ja kuulleet korpiemme
Savolle Suomen ja linnalle sen:
Me tulemme taas

(Tilauksia, 1966)

Kehtolaulu

Nukkuos työväki vaan,
parhaimmat valvovat maan.
Kuopio hiljainen on —
onni se on Kuopion.
Kurikka liikahtelee.
Kuopio ei sitä tee.
Toiset käy taistelemaan —
työväki, uinu sä vaan!

Puutetta, vääryyttä on,
kehitys tarpeellinen.
Porvarit tietävät sen:
parhaimmat porvariston
tietävät huolestasi
valvovat puolestasi.
Nukkuos työväki vaan,
parhaimmat valvovat maan.

Puutetta, vääryyttä on,
lakko myös on luvaton.
Kansaamme horjuttava
aate on torjuttava!
Saapukaa yhdistykseen,
tehkää se minkä mä teen:
istukaa, odottakaa
odotus palkkansa saa.

Tarttukaa siis auttavaan
käteemme, sen kautta vaan
oikeus koittava on:
porvari voittava on!
Nukkuos työväki vaan
parhaimmat valvovat maan!
Porvarit valveilla on
onni se on Kuopion!

(Tilauksia, 1966)

Lipunnosto

Naiset, lipuntekijät, ommelkaa lippuja!
Miehet, kirvesmiehet, veistäkää salkoja!
Naulatkaa lippuja! Vihkikää punaisia lippuja!
Miehet, lipunkantajat! Kantakaa punaisia lippuja!
Marssikaa lippujen alla! Kokoontukaa lippujen alla!
Kuunnelkaa punaista puhetta lippujen alla!

Liehu punalippu liehu!
Riehu punapappi riehu!
Kiehu punasappi kiehu!
Liehu punalippu liehu!

Punaliput liehuivat kevyesti saloissa.
Raskaat työsaappaat painoivat raskaissa jaloissa.
Raskaat aivot kuuntelivat raskasta puhetta.

Liehu, punalippu, liehu!
Riehu, punapappi, riehu!
Kiehu, punasappi, kiehu!
Liehu, punalippu, liehu!

(Tilauksia, 1966)

Kenttähartaus

Tulivat mustat
joita sanottiin valkoisiksi
Tulivat vangitsijat
joita sanottiin vapauttajiksi
Tulivat vääryydet
joita sanottiin oikeuksiksi
Punaista oli veri
joka valui maahan
Punaista oli huuto
joka tukahtui kurkkuun

Punaisia olivat nälkäiset
joita ei voitu ruokkia
Punaista oli aate
jota ei voitu
ei tukahduttaa
ei tappaa
ei haudata.

(Tilauksia, 1966)

Kalevi Rahikainen

(1927—)

Kysykäämme taas kerran:
Mitä ovat nämä kutsutut?
Kysykäämme jälleen
kun suomalaismetsästä
kaadetaan puu,
kenen oikeudella?
kenen käyttöön?
Kysykäämme lakkaamatta, toverit
tarvitsemmeko tehdasta?
olemmeko vielä olemassa?
kuka on?
millä oikeudella pääoma
rakentaa tai lopettaa
millä oikeudella suomalaismetsien
tuotto
runko rungolta murennetaan
ja sijoitetaan maailmalle
uudenlaisen riiston
käynnistämiseksi toisissa
ja kolmansissa maissa?
kysykäämme taas kerran:
saako pääoma ja kaikenlainen
omistaminen tehdä yhä uuden rikoksen
ja näin palvella omistamisen haltijaa?
kysykäämme: eikö pääoma
ole aina myös valmistanut
kahdenlaisia ihmisiä: parempia ja huonompia,
eikö jako susiin ja lampaisiin
ole sama jako?
muistakaamme raamattua:
eikö myös se ole
pääoman ja niin rikoksen asiakirja
omistamisen yhä säilyttämiseksi

ja lujittamiseksi?
muistakaamme miten otolliseksi
sen tekee systemaattisesti
johdettu uhkaus
tulevista päivistä
yhtä hyvin taivaissa
kuin maan päällä
Eikö tuohon kaikkeen
liity: antakaa kuninkaallenne
mikä kuninkaan on
ja muistakaa olla murisematta matkalla
sillä herra kyllä näkee
iloisen antajansa
mutta senkaltaisten
ei suinkaan taivastenvaltakunta ole,
sanon minä
Kysykäämme taas kerran
millaisten se on?
miten on?
millä oikeudella
toinen on parempi
kuin toinen?
lukemattomasti: kysykäämme
että oikeus edes
kohtuullisesti
kävisi oikeudesta

(Pois päin, 1972)

Isänmaa

Jo lapsena tämä ristiriita,
veressä pelko kuin rikos
kun aikani oli tulla: Varo
sinut voidaan nähdä
sulje silmäsi
nämä ovat pahoja aikoja

Varo naapuria,
hän vihaa,
varo sotaa
valkoista sotapäällikköä
ja kaikkea mitä siihen kuuluu:
Älä lankea, lapseni
älä kuole
        mielinkielin mielettömän kanssa
        huputellen hullun
        Varo, pikkuinen pimeää
ja minä pelkään yhä:
pimeältä pihalta
tuiskuisena yönä tulivat sotilaat
mustat miehet, valkoiset
mustat pistimet sojossa
ja uhkasivat tappaa
        ellei
uhkasivat rikkoa kaiken
        ellei
uhkasivat äitiä ja isää
        ellei
ja tappoivat: minä pelkään yhä
ei yhtäkään jäänyt
kun minäkin pelkään
Huoneet vain
ikkunat pimeään
ovet selälleen
vain tämä pelko
        ellei
niin sota
        Varo
        tämä on isänmaa

(Paikka maassa, 1969)

Aarre Savolainen
(1920—)

50 000 km vuodessa

Veturipannu kiehuen
vedän puuta kapitalistille.
Olin konekivääriampujana Syvärillä.
Rauhan tultua liityin SKP:hen.
(karkotettiin solvaamalla)
Antaa kaikenlaisten kukkien kukkia.
Elämäntavat pikkuporvarin,
2-ovinen Escort ja omakotitalo,
jonka saunasta Kejonen sanoi:
Kyllä tässä kulttuurijätkä voi
krapulaansa hyvin parannella.
Punakaartilaisten hautojen yli
puhaltaa 50 vuoden tuuli.
Se velvoittaa yhä johonkin,
mutta minkäs teen,
kun aatteeni ja itseni väliltä
löydän piirisihteerin.

(Veturit, oi veturit, 1972)

Vielä

Asuvat ratapihan laidalla
vanhassa vaunussa pultsarit,
työttömät helistelivät rautakankea
— 35 asteen pakkasessa.
Vietnamissa kärventää ihmislihaa napalm.
Historian veturit,
matkantekoon mars.
Kiskojen teräs
suoniin kuljettajan.

(Veturit, oi veturit, 1972)

Esko-Juhani Tennilä
(1947—)

Puolueosastossa

Puolueosaston toveri
puheenjohtaja aloitti kokouksen
tavallisen vartin kuluttua.
Työjärjestyskin oli kirjoitettu
ja hyväksyttiin miettimisen
jälkeen siltään.

Päätettiin myydä arvat loppuun
tilata vappumerkkejä
tehdä talkooretki majalle:
haravat mukaan
ja muistaa toveri Kaasalaista
vuosipäivänään.

Muistutettiin kiriviikosta SKDL:ssa
ja tarjolla olevasta palkintolusikasta.
Entinen punakaartilainen jupisi
itsekseen:
eiköhän olisi tavoiteltava
Lenin-mitalia
ja kumousta?

Vauhti kokouksessa oli
aivan erinomainen:
odoteltiin muita asioita.
Asioiden loputtua juotiin
tukolaista kahvia
puhuttiin pitkään pilkkimisestä
ja naiset katsoivat
Tänään kotona.

(Maailma punaisempi, 1971)

Suomessa sana on vapaa!?

On Suomi
sananvapaa,
sen
myönnän
myönnänhän minä
(just
turpaan
vetäs jollen myöntäs,
herra kersantti
Raatteen ja Kollaan):
täällä sanoa saa
ja mitä vaan:
johtajat
alaisilleen
ja johtokunnissaan,
ja varsinkin
lehdenomistajat palstoillaan,
ja työmieskin kotona
eukolleen
ja minä,
minä voin vaikkapa
laulahtaa
"Jo joutui kärrykeli."

Olishan mulla
halut
ja tiedossa
tosiasiaakin,
mutta eivät anna kertoa,
nämä demokraatit,
eivät edes
kesämyrskyistä
lintuinlauleloista.
"Demokratian
puolustus kato",
paikallinen päällikkö

pahoittelee,
"en maha mittee!"

Nykyisten
päälliköiden
tapaan
myös tämä
sijoittautunut on
puolueista suurimpaan,
sen oikeimpaan
väliin:
työväenluokan siivelle.
"Eivät
puolueettomat
eteenpäin pääse."

"Mutta kun
sinä onneton
SKP:hen,
sen vasempaan siipeen!"
Oiettävoi hän
valittaa.
"Ei maha mittee!"

"Muttet masennu,
ethän?,
ja ehkeipä
sinua olekaan
tämmöseen,
tiedottamaan luotu",
hän lohduttaa,
"jospa sinut
ulkopuolelta tarkkailemaan:
miten me? ja runoja
(nehän voi
itse
kustantaa)
kirjoittamaan."

(Muuttolinnut muuttaa, 1973)

Aulikki Oksanen

(1944—)

Kenen joukoissa seisot?

Ei ystäväni, ei synny rakkaus maailmaan
odottaessasi taivaan armoa, vallanpitäjien sääliä.
Ei ystäväni, niin kauan
kun leivästä jää reikä leipojan käteen
jääköön rakkaudesta puhuminen pastorien houreiksi.

Pitäköötˇ Leijonat makeiskorinsa!
Puolueettomat humanistit korulauseensa!
Tätä vääryyttää vastaan ei taistella kukkasin.
Tätä verta ei pysäytä pehmeä myötätunto.
Nälkäisten vatsat eivät suudelmista täyty.

Kenen joukoissa seisot?
Kenen lippua kannat?
Ei synny rakkautta ilman oikeutta.
Ei synny oikeutta ilman taistelua,
ei taistelua ilman yhteistä rintamaa.

(Maallisia lauluja, 1974)

Laulu vanhasta työläisnaisesta

Hän oli nuori, toiveikas kun saapui kaupunkiin
hän tuli tehtaanportille, päivä paistoi niin
ja säkissänsä oli vielä siivu sianselkää,
sen söi ja lausui: karjapiika herroja ei pelkää!

Pian lehmänkellot vaihtuivat sen tehtaan jyskeeseen
aamusta iltaan pellavaa hän syötti koneeseen,
vaan kohta koki saman minkä toverinsa muut
kun kesken loppui leipänsä ja kesken polttopuut.

Ja karjapiika entinen nyt huomata sai sen,
hän itse oli lypsykarjaa suurten porhojen
ja niitten kiuluun kulki aina setelien reitti
ne kaiken kerman kurnivat ja heille heinää heitti.

Niin kului aika, kalpeaksi muuttui nukkaposki
ja kerran vain se rakkaus kuin veitsi kirkas koski
kun nuori mies se kauas Amerikan maille meni,
vain onnea ja joulurauhaa joskus toivotteli.

Nyt vanha on se joka kerran nuori ollut on
ja yhä vaivaa puute leivän, puute asunnon
vaan jotakin nyt ymmärtää kun ymmärtää hän sen:
on tasa-arvoisuus vain pelkkä valhe herrojen,
vaan jotakin nyt ymmärtää kun ymmärtää hän sen:
on isot rahat turvassa, vaan eipä ihminen.

(Maallisia lauluja, 1974)

Laulu siirtotyöläisestä

Juna hiljaista miestä kuljettaa.
Mitä miettii se mies? Mihin matkustaa?
On ruskea salkku ja takki,
kumisaappaat ja lippalakki.

Juna hiljaista miestä kuljettaa.
Kuka onkaan se mies? Mikä on se maa?
Se missä saa katsella yötöntä yötä,
vaan aikuinen mies on vailla työtä.
Ja siihen se loppuu se vapaus,
— vai onko hän poikkeustapaus?

Ja pilvet ne kauaksi kiikkuvat,
joet vierivät, lepikot liikkuvat,
jää velkainen talo ja nälkäiset mahat,
— saa lapion myydä kun loppuu rahat.
Niin viskovat työmiestä riskiä
kuin pikkuista kurjaa piskiä.

Juna hiljaista miestä kuljettaa
ja matkan pää on siirtotyömaa.
Voi armas Suomi! Mitä hälle se antaa?
Hän parakin luona patjaa kantaa,
ei paljoa puhu, vaan takanansa
on monta muuta, kokonainen kansa.

(Maallisia lauluja, 1974)

Laulu lipunneulojista

Jo ennen suurlakon päiviä
he tekivät yhdessä työtä,
nuo kaksi nuorta tyttöä
jotka kasvoivat taistelun myötä.
Niin ei voinut värjätä poskia
edes nuorukaisten lempi,
kuin aate, se aate punainen,
vielä poskia punaisempi.

Oli niillä neula ja sormustin
ja ne tekivät solmun lankaan,
ja iloisen katseen vaihtaen
esiin nostivat punaisen kankaan.
Niin liikkuivat sormet vikkelät,
niin oheni lankanippu,
ja ennenkuin ilta hämärsi
oli valmiina punainen lippu.

He tiesivät: rauhassa porvari
ei kuuntelis tuomiotaan.
Niin nousivat siskot punaiset
ja lähtivät luokkasotaan.
Oli toisella heistä kivääri
ja toisella punainen risti,
vaan toista pian suoraan sydämeen
se lahtarin luoti pisti.

Jäi toinen nyt työtä jatkamaan
ja uhrasi aikansa parhaan,
vielä neljäkymmenluvulla
hän juoksutti ohranaa harhaan.
Ei vankila mieltänsä murtanut
— kuin auringonliekki se paloi
se aate, se aate punainen
joka taistelijoita valoi.

Niin kuoli pois vihdoin myöskin hän
lipunneulojista toinen,
ja tämä on laulu työstänsä
— se työ oli suurenmoinen.
Joka maailman kolkassa jatkuu se:
yömyöhästä aamunkoittoon
yhä neulotaan samoja lippuja
— ja se taistelu päättyy voittoon!

(Maallisia lauluja, 1974)

Pentti Saaritsa

(1941—)

Kun aamukahvi tuoksahti lämpimästi
ja kiinnitti huomioni
tiesin tehtäväni

Kun kapakassa hetkeksi tuli ihan hiljaista
tiesin tehtäväni

Kun pöytälamppu sammui ja näytti kuuntelevan
tiesin tehtäväni

Kun lapsi osoitti kysyvästi sormellaan
tiesin tehtäväni

Kun raitiovaunu tuli täyteen meren tuoksua
tiesin tehtäväni

Kun haalaripukuinen sammalsi hädissään
luultuaan minua omistajan sukulaiseksi
tiesin tehtäväni

(Jäsenkirjan lisälehdet, 1971)

Ihmisten historia
on meidän sisällämme
itkumuuri
nälkämuuri
absoluuttisen hädän hitaasti liikkuva raja
kylmä seinä selkää vasten

jos sinun on vilu
ja tiedät mikä se vilu on
ota askel vaikka kuinka lyhyt
eteenpäin

anna muurille tilaa siirtyä
niin se siirtyy itsestään
anna muurille tilaa siirtyä
niin sinun tulee lämpimämpi

ja kun kävelet
        huomaat toverit:
ne jotka liikkuvat

(Jäsenkirjan lisälehdet, 1971)

Mahdottomuus on aina kommunismin yksi nimi
myös kommunistille
eikä toivottomuutta koskaan voi kieltää tai kiertää
me kävelemme kuoleman vuodenaikaan
ja tunnemme ettemme ehdi koskaan

ja sille tunteelle kapitalismi antaa puiston ja
                ruokamullan
ja nimittää sen tosi runoudeksi ja ostaa sen

noin käy tuuli
ja tulee syksy ja mahdottomuuden aika
ja puu joka oli pelkkiä lehtiä lentää pois

mutta jos lehtien alla oli runko
teoria
        ja päätös
puu seisoo alastomana mahdottomuutta ja syksyä vasten
sen jokainen oksa erottuu kirkkaassa ilmassa

eikä minun tarvitse sanoa mitä se odottaa

(Jäsenkirjan lisälehdet, 1971)

Kun se puolueeton päivälehti
kertoi ingressissään että tämä sensaatiomaisiin
                paljastuksiin

intoutunut korkean tason tulkki
oli entinen vakaumuksellinen kommunisti
”mutta menettänyt sitten uskonsa” ja paennut länteen
myymään sen mitä arveli kuulleensa
niin lukijakunta
uskoi hyvin tietävänsä mistä
on kysymys
koska usko on porvarillisen toiveajattelun rakkain käsite
alituisesti käytössä kuin iso juna väärillä raiteilla
jotteivät he koskaan joutuisi ymmärtämään

että kommunisti ei voi menettää uskoaan
koska kommunismi ei ole uskon asia
vaan järjen
ja moraalin
ja vasta kun ne ovat menneet

on yksi kommunisti vähemmän

(Jäsenkirjan lisälehdet, 1971)

Lassi Sinkkonen

(1937—1976)

Isättömiä ja maattomia

1

Minä, punikinpentu
syntynyt ennen sotia, ojentanut kukkia
Mauno Pekkalalle, pukeutunut vihreään puseroon
uskoon,
nähnyt Leinon,
valvontakomission topatut olkapäät,
saanut armon kansalaisena Presidentin puheessa
kolmekymmentä vuotta syntymäni jälkeen

2

Kaunis maani,
suvaitsematon ankara opettaja,
syrjinnässä ja ennakkoluuloissa
pohjoinen haka, äärimmäisyyksien
ja hitauden maaperä, ulkopoliittinen
akvaario,
vallankumouksen kesantopelto
sun päiväs koittaa

3

Kun hallitsijat puhuvat
ja kansasta muodostetaan kansakuntaa
nousevat haamut vaatimaan saatavia
Mitä haluatte
uudestisyntyneet paiseet valtakunnasta
jossa leipä punnitaan lakituvassa.
Ja te
julkiset harmit, otatte oikeuden huostaanne
kuin koneen tunnustamaan äänellänne

Mitä tahdotte tästä pohjoisesta heimosta
sen nuorukaisista,
jotka julkeasti kaatavat seinät päällenne,
sirottelevat tomua silmiinne
unohtaen teidät iäksi
Unohduksenko haluatte
tarpeettomat haamut?

4

Minä, punikinpentu
häpeän sukuni riemua
Mikä ilo kortteleissanne vähäväkiset
armon käytyä ylitsenne,
kolmekymmentä vuotta syntymäni
jälkeen.

5

Valkoisia ja punaisia haamuja
riemua ja häpeää
palkittuja ja unohdettuja
kansaa ja kansalaisia
ennen ja nyt
isättömiä ja maattomia
puheita ja hallitsijoita

(Meitä kohti, 1968)

Ruusut kuparista, sydämet ajatuksista
ja rakkaudesta

Chilen kansalle 13. syysk. 1973

Heidän sydämensä kukkivat ruusuja,
kuparin ja okran värisiä,
heidän sanansa ovat kirkkaat,
puheet kuulaita, ja he tietävät:
päivät ja aamut syntyvät työstä,
huominen on vain alku.
He vihaavat kivääreitä.

Mutta raatokoirat ovat heränneet,
ne raapivat kylkiään, kuuntelevat,
tulevat epäluuloisiksi, kerääntyvät yhteen,
käyvät hyökkäykseen.
Ja aamut tulevat täyteen huutoja,
päivien kuulaus särkyy,
työ juuttuu tekijän käteen, äidit itkevät,
kupari viheltää räjähtäen läpi sydänten,
ajatusten läpi,
eikä rauhaa enää ole.
Ruusut ovat kuolleet, haukkuvat koirat.
Typerät puheet vapaudesta vaienneet.
Nyt elävät kiväärit ja veri kuhisee toukkia.
Kaikki on hyvin, kaikki on kuten ennen.
Vartioikaamme.

Mutta pampan keskeltä, vuorien kupeista,
suurten kaupunkien suonista nousee huuto:
ruusut eivät kuole! Punaista ei murskata!
Ja niin he lähtevät, aseet viritettyinä,
silmissä taistelu ja voitto.
Kun työ on tehty,
ovat päivät jälleen kuulaita,
työ kunniassa.

(Meitä kohti, Runoja 1965—1973)

Maailman jonka odotan tulevan
ei välttämättä tarvitse olla sarvi
täynnä autoja ja automaatteja

ei marmorista
ja ikuisista metalleista rakennettuja
kaupunkeja
yllätyksiltä ja vaativilta ratkaisuilta
suojattuja

riittää
kun näen valtiomiesten neuvottelevan
ratkaisevan ongelmia

sotilaitten hylkäävän aseensa
ja palaavan kotiin

riittää
kun saan päivittäin leipäni
huoneen asuttavakseni
ja hivenen enemmän kunnioitusta
työtäni kohtaan

riittää
kun näen epävarmuuden katoavan
ja avoimen hymyn nousevan ihmisten kasvoille

(Väljät vaatteet, 1966)

Matti Rossi

(1934—)

Balladi toveri Viljasesta

Kai muistat toveri Viljasen
ja ohranan hotellin?
Kai muistat sen viileän kesäkuun yön
kun Viljanen katosi?

Me olimme kommunisteja
ja olemme vieläkin,
me muistamme toveri Viljasta
jonka ohrana murhasi.

Kun meitä syytettiin pettureiksi
niin Viljanen sanoi vaan:
jos herra tuomari antaa luvan,
minä poistun nauramaan.

Me olimme kommunisteja
ja olemme vieläkin,
me muistamme toveri Viljasta
jonka ohrana murhasi.

Oli vuosi neljäsviidettä
kun päättyi seikkailu,
ja suuren Suomen tekijöille
pantiin kurkkuun luu;

rauha oli tulossa,
se kyllä tiedettiin,
ja silti monta vangittua
varsin murhattiin.

Oli Viljasen hymyssä jotakin
joka ärsytti ohranaa.

Kun kiduttajat uupuivat,
hän sanoi: jatketaan.

Me olimme kommunisteja
ja olemme vieläkin,
me muistamme toveri Viljasta
jonka ohrana murhasi.

Kai tiesi toveri Viljanen
mikä häntä odotti
sinä varhaisena aamuna
kun hänet noudettiin.

Oli hampaat lyöty kurkkuun
ja sormet katkottu,
vaan yhä viipyi nöyrtyminen
ja se tärkeä tunnustus;

me olimme kommunisteja
ja olemme vieläkin,
me muistamme toveri Viljasta
jonka ohrana murhasi.

Hän tiesi miten ohranassa
vankeja kohdellaan,
hän olisi voinut olla
vaarallinen todistaja.

Aurinko oli jo noussut
ja kaste kimmelsi
kun Viljanen seisoi haudallaan
ja itään katseli.

Ei itseään hän itkenyt,
hän suri vain veljiään
joita Suomen herrat tapattivat
Karjalan kentillä.

Me olimme kommunisteja
ja olemme vieläkin,
me muistamme toveri Viljasta
jonka ohrana murhasi.

Ei kutsu muisto Viljasen
meitä verin kostamaan.
Se kutsuu vanhan hautaamaan
ja uutta rakentamaan;

se kutsuu Suomen työläisiä
suureen rintamaan,
se kutsuu meitä rakentamaan
paremman maailman;

me olemme kommunisteja
ja me rakennamme sen.
Se on yhteinen työ, ja velvoitus
on kansainvälinen.

(Agitprop, 1972)

Vietnamin linnut

2

Kuka murhasi Vietnamin linnut,
kuka meille nuo myrkyt keitti?
Kuka tuhosi metsät ja vaiensi ne,
ja tuhkalla peltomme peitti?

Tiedemies
se tekee tiedettään,
ja maine maailman tuuliin
leviää,

mutta minne hiiteen järki katosi
kun asetehtailija osti patentin?

Mitä maksaa
maailmalle
puolueeton
tiedemies
jota omistava
yläluokka
nappulanaan
käyttelee?

Kuka lienee keksinyt sen pommin
jolla meitä silloin siunattiin
kun rosvolaivaan nousi uusi kapteeni
ja Mister Johnson vaihtui Mister Nixoniin?

Se on pommi joka pudotessaan laulaa
ja saarnan kuuluttaa
ja kertoo meille millaista
on länsimainen demokratia.

Toverit kaukaisissa maissa,
päämäärämme on yhteinen:
te tiedätte mistä täällä taistellaan,
siis kertokaa se kaikille.

(Agitprop, 1972)

Laulu linnusta joka saapui kaukaa ja lentää kauas

Väsynyttä lintua sylissäni kannan,
pesätöntä orpoa vaalin vaan,
vahvoiksi hoitelen ystävän siivet
ettei se uupuisi matkallaan.

Kaukaa se saapui ja kauas se lentää,
tuntematon minun lintuni tie,
lennä jo, ystävä, kaukaiseen aamuun
ja auringon kansoille terveiset vie.

Lintuni lentävä, vuorille kiitävä
huomisen huutoa kaiuttaa,
kansani äänellä lintuni laulaa,
se aamusta laulaa ja toivostaan.

Lintuni ääni on vapauden ääni,
kyllä minun kansani kuulee sen,
se vuorilla pauhaa ja rannoilla raikuu
ja kaivoskuiluissa helkähtelee.

Tuuli vei taivaalle veljien tuhkan
ja peitteli aavikon hautausmaat,
virroissa paisuvat runnellut ruumiit,
suurille aavoille purjehtivat.

Tuuli vie tuhkan ja tuuli vie tuskan
eikä se menneitä takaisin tuo —
kaiu siis kirkkaana, lintuni laulu,
ja murheeni taistelun voimaksi luo.

Lintuni, lintuni, yö yhä viipyy
ja murhaajat kulkevat valloillaan,
mustana lankeaa hakaristivarjo
ylitse pitkän ja kapean maan.

Kaukaa saavuit ja kauaksi lennät,
tuttu ja selkeä lintuni tie;
lennä jo, ystävä, kaukaiseen aamuun
ja auringon kansoille terveiset vie.

(Soi, kivinen lanka, 1974)

Henkilötietoja

VIHTORI AALTONEN. S. 1870 Tammelassa torppariperheeseen. Elätti itseään 12-vuotiaasta mm. renkinä ja maalarina. Osallistui Helsingissä asuessaan työväenliikkeen ns. rähisijäopposition toimintaan ja avusti Työmiestä runoillaan. Hänen edustavimmat runonsa julkaistiin albumissa Vuossadan kynnyksellä 1898. Aaltonen kuoli Helsingissä 1898.

KÖSSI AHMALA. (Kustaa A.) S. Lumijoella 1889 kirvesmiehen poikana. Kävi kansakoulun ja työskenteli suksi- ja kelloseppänä, ylimääräisenä postiljoonina ja osallistui työväenliikkeeseen nimenomaan työläisnuorisoliikkeen innostavana puhujana, luennoitsijana ja runoilijana. Julkaisi runojaan mm. työläisnuorisoliiton julkaisuissa. Kuoli Viipurissa 1918. 1920 julkaisi työläisnuorisoliitto hänen jälkeenjääneistä satiireistaan ja kertomuksistaan kootun valikoiman Hirsipuita.

KARIN ALM. (Karin Aino Mirjami Rydberg, vuoteen 1931 Riippa.) S. Mäntsälässä 1905; isä kansakoulunopettaja. Tultuaan ylioppilaaksi Porin tyttölyseosta opiskeli Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisessä osastossa ja työskenteli opettajana ja toimittajana. Osallistui työväenliikkeen toimintaan mm. sos.dem. puolueen kansanedustajana. Julkaisi runojaan mm. Tulenkantajissa, 40-luvussa ja Vapaassa sanassa sekä kokoelmana Alkukallio (1946). Julkaisi myös pakinakokoelman, näytelmän ja matkakertomuksia. Kuoli 1959.

ELMER RAFAEL DIKTONIUS. S. Helsingissä 1896; isä faktori. Käytyään lyseon ja konservatorion opiskeli musiikkia ja kirjallisuutta Ranskassa, Englannissa ja Tšekkoslovakiassa. Toimi säveltäjänä vuoteen 1921 ja sen jälkeen kirjailijana. Teoksia: Min dikt (A, L, 1921), Hårda Sånger (L, 1922), Taggiga lågor (L, 1924), Stenkol (L, 1927), Stark men mörk (L, 1930), Janne Kubik, (r, 1932, tekijän suomennos ilm. nimellä Janne Kuutio), Jordisk ömhet (L, 1938), Novembervår (L, 1951). Kuoli 1961 Helsingissä.

J. H. ERKKO. (Johan Henrik E.) S. Orimattilassa 1849; isä talollinen. Erkko kävi Jyväskylän seminaarin 1867—72 ja työskenteli opettajana, Käkisalmen raatimiehenä, sanomalehtimiehenä ja vapaana kirjailijana. Kuoli Helsingissä 1906. Teoksia: Runoelmia I (1880), II (1872) ja III (1876), Paimenet (L, 1878), Valikoima runoelmia (1881), Uusia runoelmia (1885), Havaittuani (L, 1886), Tietäjä (D, 1887), Aino (D, 1893), Kullervo (D, 1895).

VIENO HAMARA. (Vieno Tuulikki Masalin.) S. Viitasaarella 1911 pienviljelijän perheeseen. Kävi Työväen Akatemian ja valmistui kansakoulunopettajaksi Heinolan seminaarista 1937. Työskenteli opettajana ja julkaisi runoja ja kirjoituksia mm. lehdissä Työläisopiskelija, Työväenopisto, Työläisnuoriso. Runovalikoima Pukinjalkatanssi (1946). Kuoli 1975.

VÄINÖ ALEKSANTERI HUPLI. S. Viipurin maalaiskunnassa 1886 kanavanvartijan poikana. Kävi 5 luokkaa Viipurin lyseota ja hankki aluksi toimeentulonsa asiapoikana. Myöhemmin hän toimi näkyvästi osuustoimintaliikkeessä, mm. KK:n toimitusjohtajana. Kansanedustaja. Kauppa- ja teollisuusministeri 1927—28. Kuoli Marienbadissa Tšekkoslovakiassa 1934. Toimitti historiikkeja ja julkaisi runojaan erilaisissa aikakauslehdissä. Jälkeenjääneistä papereista löydetty runo- ja mietelmäkokoelma Kivikkotie ilmestyi 1938.

PEKKA HÄKLI. S. Kaukolassa 1893; isä pientilallinen. Tultuaan ylioppilaaksi osallistui Käkisalmen työväenyhdistyksen toimintaan, työskenteli konttoristina, lehtimiehenä, pientilallisena ja vapaana kirjailijana. Kuoli Helsingissä 1957. Julkaisi kertomusvalikoiman, itsetilitysteoksen, elämäkerran ja runokokoelman Murroskaudelta (1919).

EINO JOHANNES. (Einari Johannes Jääskeläinen.) S. Värtsilässä 1910 räätälin perheeseen. Käytyään kansakoulun työskenteli mm. räätälinliikkeissä, rakennustöissä, metsätyömiehenä, lastaustyöläisenä ja merimiehenä. Runoja julkaistiin mm. Kiilan albumissa sekä yhteisvalikoimassa Vaella nuoruus (1939). Kuoli Kollaanjoella 1940.

KÖSSI KAATRA. (Kustaa Aadolf K., vuoteen 1906 Lindström.) S. Lohjalla 1882 kauppiaan poikana. Kävi kansakoulun ja opiskeli itsekseen mm. kieliä. Työskenteli Tampereella apulaisena asianajotoimistossa, lehtimiehenä, kirjakauppiaana, kirjankustantajana, Tampereen Työväen Teatterin johtajana, Teiskossa kauppiaana, toimittajana Oulussa jne. Kansalaissodan jälkeen Kaatra pakeni Ruotsiin ja eli siellä kuolemaansa saakka 1928. Teokset: Kynnyksellä (L, 1903), Elämästä (L, 1904), Runoja (1905), Suurlakkokuvia ym. työväenlauluja (L, 1906), Murroksessa (L, 1906), Kyttä (L, 1906), Punaiset ja valkoiset, kuvaus Suomen luokkasodasta (1919), Alhaisolauluja (L, 1922), Äiti ja poika (R, 1924).

VILJO LENNART KAJAVA. S. Tampereella 1909 räätälin poikana. Tultuaan ylioppilaaksi Hämeenlinnan lyseosta 1931 opiskeli Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisessä osastossa ja oikeustieteellisessä tiedekunnassa. On työskennellyt toimittajana ja vapaana kirjailijana. Runoteoksia: Rakentajat (1935), Murrosvuodet (1937), Hyvästi muuttolintu (1938), Ankara maa (1941), Takojat (1941), Hyvä on meri (1950), Jokainen meistä (1954), Tampereen runot (1966), Vallilan rapsodia (1972), Läheltä (1975); lisäksi proosateoksia ja suomennoksia.

PEKKA KINNARI. S. 1926 Helsingissä. Käynyt Työväen Akatemian ja työskennellyt merimiehenä, Merimies-Unionin asiamiehenä

ja opintosihteerinä. Julkaissut runoja ja kertomuksia sanoma- ja aikakauslehdissä sekä runovalikoiman ja romaanin.

VEIKKO VIKTOR KOLULA. (Vuoteen 1943 Nieminen.) S. Helsingissä 1913 puusepän perheeseen. Käynyt kansakoulun, Työväen Akatemian ja opiskellut Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa, työskennellyt asiapoikana, metalliverstaassa, varastossa, toimittajana ym. Istunut vankilassa osallistumisestaan kommunistiseen toimintaan. Julkaissut runojaan mm. Tulenkantajissa, Kiilan albumissa, Työkansan Sanomissa ym. lehdissä, yhteiskokoelmissa Vaella nuoruus (1939) ja Nuoret runoilijat (1943). Oma runoteos Valot yli maiden (1945).

KAARLO KRAMSU. S. merimiehen poikana Oulussa 1855, tuli ylioppilaaksi 1874, mutta opinnot keskeytyivät varattomuuden ja sairaalloisuuden vuoksi. Kramsu työskenteli tilapäisesti opettajana ja sanomalehtimiehenä toimittaen Oulun Viikkosanomia, Oulun Lehteä, Auraa Turussa, Rauman Lehteä ja Satakuntaa. Kuoli 1895 Niuvanniemen sairaalassa. Kramsu julkaisi runoja Kirjallisessa Kuukauslehdessä, Suomen Kuvalehdessä, albumissa Joukahainen IX ja Valvojassa. Omat kokoelmat: Runoelmia I (1878) ja Runoelmia II (1887).

MATTI KURIKKA. S. Tuutarissa Inkerinmaalla 1863 maanviljelijän poikana. Kävi suomenkielistä alkeiskoulua Helsingissä ja valmistui ylioppilaaksi 1881, opiskeli Helsingin yliopistossa. Kurikka työskenteli lehtimiehenä (Työmiehen päätoimittajana 1896—99), vakuutusasiamiehenä, kierteli puhumassa ja esitelmöimässä ja hoiti maatilaa Amerikassa. Suomalaisen työväenliikkeen historiassa Kurikka voimakkaimmin edusti utopistista sosialismia, jonka tuloksia käytännössä edusti Kanadaan perustettu ihanneyhteiskunta Sointula. Kurikka kuoli 1915. Hän kirjoitti joukon tutkielmia ja lentokirjasia, näytelmiä, kertomusvalikoimia ja julkaisi runojaan mm. työväenliikkeen julkaisuissa.

OTTO VILLE KUUSINEN. S. 1881 Laukaassa räätälin poikana. Tuli ylioppilaaksi Jyväskylän lyseosta 1900, fil.kand. 1905. Opiskelut ja tiedemiesura jäivät kun hän siirtyi työväenliikkeeseen, jossa hän oli mm. sos.dem. puoluetoimikunnan jäsen, puolueen toinen puheenjohtaja, Työmies-lehden poliittinen toimittaja, kansanedustaja, puolueen yksi etevimmistä marxilaisista teoreetikoista. Kansalaissodan jälkeen Kuusinen siirtyi Neuvostoliittoon, oli perustamassa ja johtamassa SKP:tä ja sai huomattavan sijan NKP:ssä. Kirjoitti mm. merkittäviä taideteoreettisia artikkeleita ja työväenrunouteen vahvasti vaikuttaneet runot Torpeedo ja Laulu auringosta. Kuoli Neuvostoliitossa 1964.

PENTTI OLAVI LAHTI. S. Himangalla 1913. Isä oli suutari. Käytyään kansakoulun, viisi luokkaa Kannuksen yhteiskoulua ja Työväen Akatemian työskenteli suutarina, myymälänhoitajana, varastoapulaisena, metallimiehenä, toimittajana ja kirjailijana. Kuoli 1955. Teoksia: Karhutanssi (L, 1945), Ihmiselle (L, 1945), Junttalaulut (L, 1946), satukokoelma, kaksi novellivalikoimaa, näytelmiä ja romaanisuomennoksia.

MARTTI JOHANNES LARNI. (Vuoteen 1942 Laine.) S. Helsingin pitäjässä 1909 maalarin perheeseen. Opiskellut kieliä kotimaassa ja ulkomailla, työskennellyt liikealalla, toimittajana ja kustannusvirkailijana sekä osuustoimintaliikkeessä. Julkaisi runojaan mm. lehdissä Toveritar, Työväen Joululehti ja Kuluttajain Lehti sekä yhteiskokoelmissa Nuoret runoilijat (1934), Lausujan lipas (1940) ja Laulun miekka (1944). Useita proosateoksia, kuunnelmia ja suomennoksia.

EMIL LEHÉN. S. Jämsässä 1883; isä tehtaantyömies. Lehén kävi kansakoulun ja työskenteli sen jälkeen mm. konttoristina, kauppa-apulaisena, lehtimiehenä, ay-toimitsijana ja Lappeenrannan Työväen Teatterin johtajana. Avusti työväenjulkaisuja runoillaan ja kertomuksillaan, julkaisi kertomuskokoelmia ja näytelmiä sekä runoteokset Savua ja tulta (1904) ja Revontulia (1906). Kuoli Viipurin vankileirillä 1918.

TOIVO ARTTURI LEHTINEN. S. Tampereella 1891 kivityömiehen poikana. Kävi kansakoulun ja työskenteli aluksi tehtaassa sekä maalarina, toimi myöhemmin lehtimiehenä ja Tampereella sos.dem.puolueen, ammatillisen liikkeen sekä kaupungin luottamustehtävissä. Julkaisi runojaan sanoma- ja aikakauslehdissä sekä erilehtisinä. Kuoli Tampereella 1943.

KASIMIR LEINO. (Kasimir Agathon Lönnbohm.) S. maanmittarin poikana Paltamossa 1866, tuli ylioppilaaksi 1884, fil.kand. 1888 ja fil.tri. 1896, toimitti Hämeen Sanomia, avusti Uutta Suometarta ja Päivälehteä. Kuoli 1919. Teoksia: Runokokeita (1886), Ristiaallokossa (L, 1890), Väljemmillä vesillä (L, 1893), Runoja (1899), Jaakko Ilkka ja Klaus Fleming (D, 1901).

LAURI AUKUSTI LETONMÄKI. (Alkuaan Helin.) S. Tampereella 1886 laivankapteenin poikana. Tultuaan ylioppilaaksi 1903 opiskeli Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisessä osastossa suorittamatta loppututkintoa. Toimi työväenlehtien toimittajana, sos.dem. kansanedustajana ja Kansanvaltuuskunnan oikeusasiain valtuutettuna 1918. Siirtyi kansalaissodan jälkeen Neuvostoliittoon ja työskenteli siellä opettajana ja kustannustoimittajana. Julkaisi poliittisia vihkosia, tietokirjoja työväestölle, historiallisia kokoomateoksia ja runokokoelmat Ohjelmarunoja I (1914) ja II (1918). Kuoli Neuvostoliitossa 1935.

HILJA LIINAMAA. (Hilja Amanda Pärssinen, vuoteen 1899 Lindgren.) S. Halsualla 1876 pastorin perheeseen. Kävi tyttökoulun, valmistui kansakoulunopettajaksi Sortavalan seminaarista 1896, toimi opettajana ja omaksuttuaan työväenliikkeen ajattelutavan mm. sos.dem. naisliiton puheenjohtajana ja sihteerinä, työväenjulkaisujen toimittajana, kansanedustajana ja Kansanvaltuuskunnan sosiaaliasiain valtuutettuna 1918. Avusti ahkerasti työväenjulkaisu-

ja, kirjoitti useita lentokirjasia ja runoteokset Primuloita (1900), Kyllikki ja Lemminkäinen (1902), Taistelon tuoksinasta (1907), Musta virta (1912), Elämän harha (1917), Jälleen vapaana (1923) ja Muistojen mailta (1926). Kuoli Helsingissä 1935.

EMIL LINDAHL. S. Mäntyharjulla 1892 mäkitupalaisen poikana. Käytyään kansakoulun siirtyi Helsinkiin ja elätti itseään suutarin- ja leipurinoppilaana, osallistui sos.dem. nuorisoliiton toimintaan, työskenteli myöhemmin lehtimiehenä ja oikolukijana. Kuoli 1937. Julkaisi kaksi runokoelmaa: Työ ja laulu (1919) ja Nouse, aurinko (1937).

JUSSI JAAKKO LONKAINEN. S. Värtsilässä 1890 kirvesmiehen perheeseen. Käytyään kansakoulun täydensi tietojaan itseopiskelun ja kurssien avulla. Työskenteli metallityöläisenä ja osuuskauppa-alalla sekä myöhemmin lehtimiehenä ja oli sos.dem. puolueen kansanedustajana. Kuoli 1954. Lonkainen julkaisi romaanin, neljä näytelmää ja runokokoelman Taistelun keskeltä (1928).

AINO MALKAMÄKI. (Aino Elin Sommarberg.) S. Voikkaalla 1895 paperityöläisen perheeseen. Tultuaan ylioppilaaksi 1915 opiskeli yhden lukuvuoden Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisessä osastossa. Valmistui kansakoulunopettajaksi 1918 ja työskenteli opettajana eri puolilla maata. Osallistui sos.dem. naisliiton toimintaan, oli kansanedustajana ja Janakkalan kunnanvaltuuston jäsenenä. Julkaisi runojaan mm. lehdissä Hämeen kansa, Suomen Sosialidemokraatti, Työläisnuoriso ja Työväen Toveri.

SANTERI MÄKELÄ. S. Vimpelissä 1870 talollisen poikana. Kansakoulun käytyään työskenteli kiertokoulun opettajana ja liike-alalla. 1900 muutti Amerikkaan, jossa oli mm. metsä-, kaivos- ja rautatietyöläisenä. Suomeen palattuaan toimi lehtimiehenä, työväenpuhujana ja kansanedustajana vuodesta 1910. 1918 Mäkelä oli työväen pääneuvoston ja puoluetoimikunnan jäsen sekä Kansanvaltuuskunnassa 1918 kansanhuollon johtaja. Muutettuaan Neuvosto-Karjalaan kansalaissodan jälkeen työskenteli siellä opettajana ja kolhoosityöntekijänä. Kuoli 1938. Julkaisi kertomuskokoelmia ja romaaneja sekä lehdissä runojaan.

ARVID MÖRNE. S. Kuopiossa 1878 tullinhoitajan poikana. Tuli ylioppilaaksi 1894, fil.kand. 1897 ja fil. tri 1910. Toimi keski-Uudenmaan ruotsalaisen kansanopiston johtajana, Helsingin yliopiston dosenttina ja lehtimiehenä. Oli Suomen aktiivisen vastarintapuolueen puheenjohtajana vuodesta 1904. Teoksia: Rytm och rim (R 1899), Nya sånger (R, 1901), Ny tid (R, 1903), Döda år (R, 1910). Kuoli Kauniaisissa 1946.

VUOKKO AULIKKI OKSANEN. S. Kokemäellä 1944. Työskennellyt opettajana ja vapaana kirjailijana. Teoksia: Hevosen kuolema (L, 1966), Emilia ja Suomi (R, 1967), Tykkimiehen syli (R, 1968), Näin syntyy kyyneleet (R, 1970), Isosisko ja pikkuveli (R, 1973), Maallisia lauluja (L, 1974), Kirsikkavarkaat (N, 1976).

OSMO ORJANHEIMO. (Jaakko Kemilä.) S. Utajärvellä 1879; isä räätäli ja maanviljelijä. Valmistuttuaan kansakoulunopettajaksi Rauman seminaarista 1903 työskenteli opettajana eri puolilla maata, osallistui työväenlehtien perustamiseen ja toimittamiseen, keräsi murresanastoa ja oli valtion kirjallisen asiantuntijalautakunnan jäsen 1922—44. Kuoli Helsingissä 1951. Julkaisi runokokoelman Kuohujen keskellä 1921.

ESA PAAVO-KALLIO. S. Isossakyrössä 1858 puusepän perheeseen, työskenteli kyläpaimenena, suutarioppilaana ja proomumiehenä, valmistui kansakoulunopettajaksi Jyväskylän seminaarista. Toimi valmistumisensa jälkeen opettajana, lehtimiehenä, evankelisen suunnan ja työväenliikkeen esitelmöitsijänä ja puhujana. Kuoli 1936. Teoksia: Rikkaruohoja 1 (L, 1883), Honkakannel 1 (L, 1886), Etuvartija 1—2 (L, 1887), Vakooja (L, 1888), Työväen lauluja 1—2 (L, 1908—10), Beelzebubin raamattu (L, 1909), Myrskyjen kannel (L, 1910), Se verinen sunnuntai, (L, 1910), Laulava Häme (L, 1913).

JOHAN EMIL PARRAS. (Alkuaan Partainen, sitten Partanen.) S. Helsingissä 1884 talonomistajan poikana. Siirtyi 1902 Amerikkaan, osallistui Kurikan Sointula-yhdyskunnan toimintaan ja toimi myöhemmin sanomalehtimiehenä sekä amerikansuomalaisen työväenliikkeen agitaattorina. Liityttyään kommunisteihin joutui karkotetuksi Amerikasta Neuvostoliittoon, jossa kuoli luultavasti 1940. Julkaisi kaksi näytelmää, kaksi romaania, kertomuskokoelman ja runokirjat: Pohjalta (1911) ja Proletaarilauluja (yhdessä J. Ahdin kanssa 1933).

JARNO ELISAR PENNANEN. S. Helsingissä 1906; vanhemmat näyttelijä Aarne Orjatsalo ja kirjailija Ain'Elisabet Pennanen. Käytyään 4 luokkaa klassillista lyseota toimi sanomalehtimiehenä, dramaturgina ja teatteriohjaajana. Kirjoitti kritiikkiä, esseitä ja tutkielmia, satuja, kirjepäiväkirjoja ja runoteokset Rivit (1937), Elokuun päivä (1944), Tomun kimallus (1945), Jeremian murhe (1945), Vesillelasku (1960) ja Rivit. Kootut runot (1966). Kuoli 1969.

SANTTU PIRI. Henkilötietoja ei tunneta, mutta Heikki Välisalmi mainitsee hänet pietarinsuomalaisena räätälinä. Piri avusti ahkerasti työväenlehtiä ja käänsi venäjästä vallankumousrunoutta.

JUKKA POHJOLA. (Juho Kustaa Pohjola.) S. Kangasalla 1878; isä sekatyömies. Käytyään kansakoulun ja kansanopiston teki mm. kori-, maatalous- ja tehdastöitä ja toimi elämänsä loppupuolella maanviljelijänä. Lisäksi hän toimi sos.dem. puolueen järjestelijänä ja kansanedustajana sekä Kansanvaltuuskunnan määräyksestä lainvalmistelutöissä 1918. Julkaisi kolme seuranäytelmää ja muutamia lentokirjasia. Runoja ilmestyi mm. Työväen Kalenterissa ja eri julkaisuissa. Kuoli Tampereella 1948.

OLAVI HEIKKI PURO. (Vuoteen 1907 Kaasinen.) S. Kaavilla

1883; isä rakennusmestari. Kävi kansakoulun ja Kuopion teollisuuskoulun. Työskenteli vähän aikaa rakennusmestarina mutta liittyttyään työväenliikkeeseen osallistui osuustoimintaan mm. KK:n sihteerinä, Kuluttajain Lehden toimittajana, kansanedustaja 1919—22 ja sisäministeri 1927—28. Työväen- ja osuustoiminta-aatteisia runojaan Puro julkaisi monissa lehdissä ja albumeissa varsinkin 1910-luvulla. Kuoli 1933.

AKU PÄIVIÖ. S. Kärsämäen Sydänmaalla Jaakolan talossa 1879. Varhaisimmista vuosistaan hän itse sanoi: "Lähtenyt maailmalle vähin kouluevăin ja kokeillut nuoruudessaan monia toimia." Muutti Amerikkaan 1902 ja työskenteli siellä pääasiassa lehtimiehenä. Kirjoitti parisataa juhlarunoa erilaisiin työväen tilaisuuksiin ja mm. seuraavat teokset: Ovella (L, 1907), Ajan laulu (L, 1910), Kostaja, (L, 1911), Hornin orjat (L, 1913), Kuohuvat virrat (L, 1914), lisäksi osallistui muutamiin yhteiskokoelmiin. Julkaisi myös laulunäytelmiä, lastennäytelmiä, kaksi romaania ja kertomuskokoelman.

KALEVI RAHIKAINEN. S. 1927 Koskenpäällä. Käynyt Työväen Akatemian ja työskennellyt eri ammateissa. Teoksia: Hyvää huomenta (L, 1958), Kuin maa (L, 1958), Vaiti minussa (L, 1962), Paikka maassa (L, 1969), Asiakirja (L, 1970), Pois päin (L, 1972), lisäksi kolme romaania sekä kertomuksia ja runoja eri julkaisuissa.

TOIVO RAITA. (Vuoteen 1922 Espoo.) S. Sippolassa sepän poikana 1893. Käytyään kansakoulun työskenteli isänsä pajassa, sähkömiehenä Helsingissä ja Sippolassa. Avusti runoillaan mm. lehtiä Työläisnuoriso, Eteenpäin, Työn valta ja Kevätmyrsky. Kirjoitti 13 näytelmää, kertomusvalikoiman ja romaanin, jota ei julkaistu. Kuoli Sippolassa 1933.

JUSSI RAITIO. (Vuoteen 1906 Rellman.) S. Jaakkimassa 1882 sekatyömiehen perheeseen. Työskenteli kansakoulun käytyään leipurin ja suutarin oppilaana, biljardimarköörinä, ylimääräisenä junamiehenä, sanomalehtimiehenä, teatterialalla, kunnalliselämässä ja osuustoimintaliikkeessä. Avusti useita työväenjulkaisuja ja julkaisi mm. teokset Maailman markkinoilta (L, 1915), Pohjavoimat (L, 1917), Työ kättemme ja henkemme, (L, 1943) ja lisäksi lastenrunoja, muistelmia ja historiikkeja. Kuoli 1954.

AKU RAUTALA. (Aukusti Ripatti.) S. Hartolassa 1896 maanviljelijäperheeseen. Kävi kansakoulun ja elätti itseään erilaisilla töillä, mm. valajana, kommunistisen puolueen piiriorganisaattorina ja mainosalalla. Julkaisi runojaan mm. Työläisnuorisossa ja Suomen Kuvalehdessä sekä novellikokoelman Hehkuvan raudan miehiä (1929) ja romaanin Kädettömien taistelu (1930). Kuoli Helsingissä 1931.

MATTI ROSSI. S. Sortavalassa 1934. Isä oli jääkäriupseeri. Fil. kand. 1960, ollut stipendiaattina USA:ssa ja Englannissa, BBC:n

suomenkielisen osaston toimittajana Lontoossa ja vapaana kirjailijana. Julkaissut runokokoelmat Näytelmän henkilöt (1965), Leikkejä kahdelle (1966), Tilaisuus (1967), Käännekohta (1968), Agitprop (1972), Soi, kivinen lanka (1974), Rautalammin laulut (1975), Laulu tummana tulevi (1976); laulutekstejä, suomennoksia.

JOONAS MIKAEL RUTANEN. S. Jyväskylän maalaiskunnassa torppari-tehtaantyömiehen kodissa 1883. Teki kansakoulun käytyään tehdas- ja metsätöitä. Töiden lomassa opiskeli ja avusti työväenlehtiä. Muutti toisen taantumuskauden alussa Yhdysvaltoihin, jossa osallistui yhteisvalikoimiin, kirjoitti näytelmiä ja julkaisi runokokoelman Taistelun säveliä (1930). Muutettuaan Neuvostoliittoon hän kirjoitti runokokoelman Työn laulu joka julkaistiin hänen kuolemansa jälkeen. Kuoli 1932.

PENTTI SAARITSA. S. 1941 Helsingissä. Työskennellyt toimittajana ja vapaana kirjailijana. Julkaissut runokokoelmat Pakenevat merkit (1965), Huomenna muistan paremmin (1966), Varmuus kerrallaan (1967), En osaa seisahtaa (1969), Jäsenkirjan lisälehdet (1971), Syksyn runot (1973), Kuuden syksyn runot (1974), Tritonus (1976).

JOHN PIETARI SALMENOJA. S. Forssassa 1893; isä työnjohtaja. Kävi kansa- ja kauppakoulun ja täydensi tietojaan itseopiskelulla. Tunnettu osuustoimintamies. Kansanedustaja 1933—45, kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeri 1939 ja valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtaja vuodesta 1948. Runokokoelma Varjossa vaeltajat ilmestyi 1923. Kuoli 1962.

ARVO SALO. S. Merikarvialla 1932 sahatyömiehen poikana. Tultuaan ylioppilaaksi 1951 toiminut lehtimiehenä ja työväenliikkeen järjestöissä. Sos.dem. kansanedustaja 1966. Julkaissut runojaan mm. Ylioppilaslehdessä, Ytimessä, Suomen Sosialidemokraatissa sekä kokoelman Tilauksia (1966). Julkaissut lisäksi mm. valikoiman aforismeja sekä näytelmän Lapualaisooppera (1966).

AARRE SAVOLAINEN. S. 1920. Työskennellyt veturinkuljettajana ja osallistunut ammattiyhdistysliikkeen ja kommunistisen puolueen toimintaan. Sijoittunut kirjoituskilpailuissa palkintosijoille, julkaissut runojaan ja kertomuksiaan eri julkaisuissa, osallistunut antologiaan Latvavesiltä (1966). Oma kokoelma Veturit, oi veturit ilmestyi 1972.

OTTO OLAVI SIIPPAINEN. S. 1915 Kuopiossa maalarin poikana. Kävi Työväen Akatemian ja opiskeli Kuopion kansalaisopistossa. Työskenteli asiapoikana, varastomiehenä, rotaatioapulaisena, latojana, postinkantajana, kalastajana, puuseppänä jne. Julkaisi novellivalikoimia, romaaneja ja runoteokset Ylistän rakkautta (1943), Menon yhteisyys (yhdessä Laura Latvalan kanssa 1951), Toisillemme (yhdessä Laura Latvalan kanssa 1965). Kuoli Siilinjärvellä 1963.

AIRA ONERVA SINERVO. S. Helsingissä 1914; isä levyseppä. Tuli ylioppilaaksi tyttönormaalilyseosta 1935, fil.kand. Helsingin yliopistosta 1943. Kuului lapsuudesta saakka työväenjärjestöihin. Toimi työväenopistojen johtajana, Työväen Sivistysliiton opintosihteerinä, Sirola-opiston johtajana ja toimittajana. Avusti runoin, kertomuksin, artikkelein ja pakinoin mm. lehtiä Suomen Sosialidemokraatti, Kansan Lehti ja SNS-lehti. Julkaisi kaksi nuorisoromaania ja romaanisuomennoksia. Kuoli 1968.

ELVI AULIKKI SINERVO. S. Helsingissä 1912; isä levyseppä. Tultuaan ylioppilaaksi tyttönormaalilyseosta opiskeli Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisessä osastossa. Toiminut Sos.dem. Työläisnuorisoliitossa, Akateemisessa Sosialistiseurassa, Kirjailijaryhmä Kiilassa ja SNS:ssä. Runoteokset: osuus yhteiskokoelmassa Vaella nuoruus (1939), Pilvet (1944), Oi lintu mustasiipi (1950; Arvo Turtiaisen kanssa julkaistussa teoksessa Kellopoijut), Neidonkaivo (1956), Runoni (1960). Julkaissut lisäksi näytelmiä, kertomuksia ja romaaneja sekä suomennoksia.

LASSI SINKKONEN. S. Viipurissa 1937. Isä oli metallityöläinen. Käynyt kansakoulun ja työskennellyt pesula-, rakennus- ja metallityöläisenä sekä maalarina. Teoksia: Harhaileva aamupäivä (L, 1965), Väljät vaatteet (L, 1966), Sinusta huomiseen (L, 1967), Meitä kohti (L, 1968), Sumuruisku (R, 1968), Minä, maani, maailmassa (L, 1969), Solveigin laulu (R, 1970), Solveig ja Jussi (R, 1973), Sirkkelisirkus (R, 1975). Kuoli 1976.

YRJÖ SIROLA. (Vuoteen 1896 Sirén). S. Piikkiössä 1876 pastorin perheeseen. Tuli ylioppilaaksi Viipurin klassillisesta lyseosta ja opiskeli Helsingin yliopistossa estetiikkaa ja klassillisia kieliä. Keskeytettyään yliopisto-opiskelun valmistui kansakoulunopettajaksi, työskenteli lehtimiehenä, omaksui sosialistisen maailmankatsomuksen ja oli työväenliikkeen näkyvimpiä johtajia, mm. sos.dem. puolueen puoluesihteeri, useaan otteeseen puoluejohdon jäsen, eduskunnassa sos.dem. ryhmän ensimmäinen puheenjohtaja ja kaksi kertaa varapuhemies, 1918 Kansanvaltuuskunnan ulkoasiain valtuutettu. Kansalaissodan jälkeen Sirola siirtyi Neuvostoliittoon ja oli SKP:n perustajia. Julkaisi runojaan eri lehdissä sekä valikoimat runo- ja proosakäännöksiä. Sirola kuoli Neuvostoliitossa 1936.

LAURI SOINI. (Lauri Soininen.) S. työmiehen perheeseen Pielavedellä 1875, työskenteli mm. soittajaoppilaana, sanomalehtimiehenä ja kierteli keräämässä kansanrunoja sekä opiskeli talvikauden Pohjois-Savon kansanopistossa. Kuoli 1919. Julkaissut runoteokset Runopisareita (1895), Kansallisia lauluja (1900), Kansa ja kannel (1902), Punasta ja vihreää (1903), Nuoren kansan laulukirja (1903) sekä kertomuksia, romaaneja, lentokirjasia, näytelmiä, kuvaelmia ja suomennoksia.

VÄINÖ SYVÄNNE. S. Helsingissä 1892 talonmiehen perheeseen. Kävi kansa-, taideteollisuus- ja osuuskauppakoulun, opiskeli lisäksi työväenopistossa, yksityisesti ja erillisiä aineita yliopistossa. Julkaisi kaikkiaan kaksikymmentä teosta, enimmiltään näytelmiä, runokokoelma Kun kansa nousee ilmestyi 1917.

LYYLI TAKKI. (Rosa Lyyli Eronen.) S. Rantasalmella 1892 maanviljelijän perheeseen. Tultuaan ylioppilaaksi opiskeli Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisessä osastossa. Osallistui mm. Työväen Sivistysliiton, Elannon ja Helsingin kaupunginvaltuuston toimintaan. Julkaisi mm. teokset Lausujan Lipas (1925) ja Lausujan Lipas II (1940). Kuoli Helsingissä 1957.

HILJA TAMMINEN. (Hilja Alina Teeriaho) S. Mikkelissä 1889 kivityömiehen perheeseen. Kävi kansakoulun ja työskenteli kotiapulaisena ja ompelijana. Avusti runoillaan mm. Kansan Lehteä, Karjalan Viikkoliitettä ja Työläisnuorisoa. Julkaisi runokokoelman Vainon ajoilta (1923). Kuoli Viipurissa 1933.

KASPERI TANTTU. S. Hirvensalmella 1886 loisvaimon poikana. Kulki kerjuulla, oli paimenena, sai käydä kansakoulua vain muutaman kuukauden, kävi myöhemmin Otavan kansanopiston ja maamieskoulun. Työskenteli maatalousneuvojana, ulosottoapulaisena ja osallistui Kansanvaltuuskunnan työhön sen toisena sihteerinä 1918. Julkaisi muutamia näytelmiä, keräsi kansanperinnettä ja kirjoitti runokokoelmat Sonetteja (1912) ja Parivaljakolla (yhdessä Jali Joutsenen kanssa 1915). Kuoli Kouvolassa 1918.

ESKO-JUHANI TENNILÄ. S. 1947 Rovaniemellä. Käynyt kansankorkeakoulun ja opiskellut Tampereen yliopistossa, työskennellyt mm. metsätyömiehenä ja toimittajana, osallistunut SKP:n järjestötoimintaan. SKDL:n kansanedustaja 1975. Runokokoelmat Maailma punaisempi (1971), Muuttolinnut muuttaa (1973).

KAARLO AUKUSTI TERHI. (Vuoteen 1906 Hammar.) S. Salossa 1872 työmiehen perheeseen. Kävi kansakoulun, kolme vuotta Jyväskylän seminaaria ja Helsingin musiikkiopistoa. Toimi raittiustyöntekijänä, kuorojen johtajana ja lehtimiehenä. Kirjoitti raittius- ja kasvatusaiheisia kirjasia sekä teokset Kannel ja risti (1898), Kannel ja lempi (1902), Humoreskeja (1909), Merkillisi juttui (1910), Veikaten vihille (1915).

TUOKKO. (Antti Törneroos.) S. talollisen perheeseen Iitin Hautalassa 1835. Kävi Heinolan alkeiskoulua ja tuli ylioppilaaksi 1858 ja fil.maist. 1864. Toimi opettajana, kustannusvirkailijana ja vapaana kirjailijana suomentaen mm. Tegnériä, Runebergiä ja Franzénia. Kuoli Helsingissä 1896. Teokset: Leivonen, runosuomennoksia ja mukailuja (1887), Saul (D, 1868).

MATTI TURKIA. S. Viipurin pitäjässä 1871 torpparin poikana. Työskenteli sahatyömiehenä, osallistui aktiivisti työväenliikkeen toimintaan mm. sos.dem. puoluehallinnon jäsenenä, lehtimiehenä, puoluesihteerinä, kansanedustajana, Kansanvaltuuskunnan prokuraattorina 1918 jne. Vuodesta 1895 avusti työväenlehtiä kirjoituksillaan ja runoillaan, julkaisi lentolehtisiä sekä runojaan eripainoksina. Kuoli Helsingissä 1946.

ARVO ALBIN TURTIAINEN. S. Helsingissä 1904 räätälin perheeseen. Käytyään viisi luokkaa Helsingin suomalaista reaalilyseota työskenteli asiapoikana ja hammasteknikkona, myöhemmin lehtimiehenä ja vapaana kirjailijana. Kirjailijaryhmä Kiilan perustajajäseniä. Runoteoksia: Muutos (1936), Tie pilven alta (1939), Palasin kotiin (1944), Laulu kiven ja raudan ympyrästä (1945), Kuokkija ja vaakalintu (1950), Minä rakastan (1955), Syyskevät (1959), Minä paljasjalkainen (1962), Hyvää joulua (1967), Puhetta Porthaninrinteellä (1968), Leivän kotimaa (1974).

MIKKO UOTINEN. S. Terijoella 1885; isä kauppias. Kävi 4 luokkaa Viipurin suomalaista reaalilyseota, toimi nuoriso- ja raittiusseuroissa ja työväenliikkeen aatemaailman omaksuttuaan puhujana ja lehtimiehenä. Irtaantui kuitenkin jo 1910-luvulla työväenliikkeestä, puuhasi kansallista herätystä Kannaksella ja toimi mm. suojeluskuntapiirin valistusohjaajan sijaisena. Kuoli Terijoella 1931. Runoteoksia: Elämän kannel (1906), Kevätvirroilta (1907), Varjojen maasta (1907), Hämärän hetkinä (1908), Iltaruskoja (1908), Sätehiä (1910), Kesäyön kaihoja (1912), Yön valmu (1914). Julkaisi lisäksi näytelmiä, kuvauksia ja puhekokoelmia.

KAARLO USKELA. S. Tampereella 1878; isä työmies. Käytyään kansakoulun työskenteli kirjaltajana, oli Ruotsissa 1900—07, avusti työväenlehtiä ja toimitti ja julkaisi omalla kustannuksellaan pilalehtiä. Teoksia: Pilapaloja (1912), Villiomenoita (1912), Humoreskeja ja runoja (1913), Pillastunut runohepo (1921). Kuoli Helsingissä 1922.

KATRI VALA. (Karin Alice Wadenström.) S. Muoniossa 1901; isä metsänhoitaja. Tuli ylioppilaaksi Porvoon lukiosta 1919, työskenteli oikolukijana ja konelatojana, valmistui kansakoulunopettajaksi Heinolan seminaarista 1922 ja työskenteli opettajana eri puolilla maata. Kuoli Eksjön parantolassa Ruotsissa 1944. Runoteoksia: Kaukainen puutarha (1924), Sininen ovi (1926), Maan laiturilla (1930), Paluu (1934), Pesäpuu palaa (1942).

VILJO ERIK VALAVUORI. (Alkuaan Leinonen.) S. tamperelaiseen räätäliperheeseen 1899. Kävi 6 luokkaa Tampereen reaalilyseota ja työskenteli valtionrautateillä eri tehtävissä. Avusti Kansan Lehteä ja Nuorisoa, mutta ei muuten osallistunut työväenliikkeen toimintaan. Julkaisi runokokoelman Kesannolta (1916).

KAARLO VALLI. S. Vehmaalla 1895 vaatturin perheeseen. Käytyään kansakoulun kierteli räätälinkisällinä eri puolilla maata. Alkoi kirjoittaa kansalaissodan jälkeen ja osallistui aktiivisti työväenliikkeen toimintaan mm. runoilijana, lausujana ja voimistelijana. Julkaisi neljä proosateosta, runokokoelman Taistelun varrelta (1922) ja kirjoitti seitsemän näytelmää. Kuoli Turussa 1936.

EDVARD VALPAS. (Edvard Valpas Hänninen.) S. Saarijärvellä 1873 maanviljelijän perheeseen. Kävi Vaasan alkeiskoulun ja yksityisoppilaana vuoden Vaasan reaalilyseon 7. luokkaa mutta joutui

lopettamaan opiskelun varojen puutteessa. Työskenteli sitten maanmittarina ja muurarina Helsingissä. Valpas oli merkittävimpiä vanhan työväenliikkeen johtajia, Työmiehen päätoimittaja vuosisadan alusta kansalaissotaan, kansanedustaja, sos.dem. puoluetoimikunnan puheenjohtaja jne. Kansalaissodan jälkeen hän joutui sivuun työväenliikkeestä ja eli viimeiset vuodet kirjallisia töitä tehden. Valpas kuoli Helsingissä 1937. Hän alkoi avustaa työväen julkaisuja jo 1890-luvun viimeisinä vuosina, kirjoitti runsaasti runoja ja kertomuksia, julkaisi lentokirjasia ja puheita, 1930-luvulla muutamia näytelmiä ja vuosisadan alussa kaksi valikoimaa arkkiveisuja.

OTTO VARHIA. S. Kuorevedellä 1910 mäkitupalaisen poikana. Kävi kansakoulun ja opiskeli yksityisesti. Toimi sanomalehtimiehenä, mainosmiehenä ja vapaana kirjailijana. Kuoli Helsingissä 1956. Suomensi ruotsalaista lyriikkaa ja julkaisi teokset Siirtolaislaiva (L, 1941), Se heittää varjonsa (R, 1945); osallistui yhteisvalikoimaan Vaella nuoruus (1939).

T. S. VEHKAKORPI. (Toivo Salomon Järvinen.) S. teiskolaiseen metsänvartijan perheeseen 1890. Kävi kansakoulun ja jatkoi opiskelua sekä itsekseen että sos.dem. puolueopistossa. Hoiti työväenliikkeessä erilaisia luottamustehtäviä ja työskenteli lehtimiehenä ja oikolukijana. Julkaisi runokokoelmat Kaukainen kajastus (1934) ja Kohtalon tuuli (1943).

EVA ALINE WICHMAN. S. 1908. Kävi 7 luokkaa oppikoulua ja Taideteollisuuskoulun. Työskennellyt somistetaiteilijana ja toimittajana. Runoteoksia: Ormöga (1946), Den andra tonen (1948), Dikt i dag (1951), De levande (1954), Färgernas strand (1956), Dikter (1960), Diktarväg (1961), Det sker med ens (1964).

LAURI ARVI VIITA. S. Pohjois-Pirkkalassa 1916. Isä oli kirvesmies. Käytyään 5 luokkaa Tampereen klassillista lyseota työskenteli kirvesmiehenä ja vapaana kirjailijana. Osallistui Pispalassa työväen urheilutoimintaan. Teokset: Betonimylläri (L, 1947), Kukunor (L, 1949), Moreeni (R, 1950), Käppyräinen (L, 1954), Suutarikin, suuri viisas (L, 1961), Entäs sitten, Leevi (R, 1958). Kuoli 1965.

HEIKKI VÄLISALMI. (Vuoteen 1906 Karttunen.) S. 1886 Kuopiossa aliupseerin poikana. Tuli ylioppilaaksi 1907 ja opiskeli Helsingin yliopistossa oikeustieteellisessä tiedekunnassa kuitenkaan valmistumatta. Toimi sanomalehti- ja teatterimiehenä, Hämeenlinnan poliisimestarina ja kansanedustajana 1917—18, Kustannus Oy Kansanvallan kirjallisena johtajana, elokuvanäyttelijänä ja vapaana kirjailijana. Runoteoksia: Ikeen alta (1907), Kärsivä kansa (1922), Karu kamarini (1924), Täysi päivä (1936). Lisäksi julkaisi kaksi romaania, kertomuskokoelmia, näytelmiä ja muistelmateoksia. Kuoli Helsingissä 1947.

TATU ARVI VÄÄTÄINEN. S. Juankoskella 1898. Osallistui kansalaissodan ajoista sos.dem. nuorisoliiton ja työväenliikkeen kah-

tiajakautumisen jälkeen vasemmistolaisen nuorisoliikkeen toimintaan. Julkaisi runojaan 1920-luvun alkupuolella Nuori Työläinen ja Liekki -lehdissä. Oli kaksi kertaa vangittuna osallistumisestaan sosialistisen nuorisoliikkeen toimintaan, siirtyi 1935 Neuvosto-Karjalaan, jossa katosi 1937.

ARMAS ÄIKIÄ. S. Pyhäjärven Konnitsassa kyläräätälin poikana. Oli mukana sosialistisessa nuorisoliikkeessä ja SKP:n salaisessa ja julkisessa toiminnassa. Äikiä oli useita kertoja vangittuna poliittisesta toiminnastaan. Oleili useita vuosia Neuvostoliitossa, josta palasi Suomeen 1947 lehtimieheksi. Tunnettu erityisesti kisällilaulujen tekijänä. Runoteoksia: Kalterilyyra, Laulu Kotkasta, Tulikantele, Henkipatto. Julkaisi lisäksi suomennoksia, esseitä ja tutkielmia. Kuoli Helsingissä 1965.

Bibliografisia ja henkilötietoja voi täydentää mm. teoksista: Raoul Palmgren: Joukkosydän I—II, Suomen kirjallisuus VI, Pekka Tarkka: Suomalaisia nykykirjailijoita, Käy eespäin, Nyt ylös kansa kaikkivalta, Tiennäyttäjät. Suomen työväenliikkeen merkkimiehiä Ursinista Tanneriin I—III.

Teosluetteloissa on käytetty seuraavia lyhenteitä:

A = aforistiikka, mietelmiä, B = biografia, D = näytelmä, näytelmiä, E = essee, esseitä, H = historiaa, K = kuunnelma, kuunnelmia, Kt = kertomus, kertomuksia, L = lyriikkaa, runoja, runoelma, M = muistelmateos, omaelämäkerta, Mk = matkakuvaus, matkakirja, N = novelli, novelleja, R = romaani, S = satu, satuja, T = tutkimus, tutkielma, väitöskirja.

Sisällys

Johdannoksi 5

Kaarlo Kramsu
Spartacus 9
Uusi aika 10

Kasimir Leino
Kansan lapsi 12
Kaksi vaalia 13

Esa Paavo-Kallio
Niistä kapitalismon häistä 14

Juhana Heikki Erkko
Kuopassa 17
Kansalaismarssi 18

Tuokko
Työväen marssi 21

Lauri Soini
Äänilaulu 22
Itkekää 23

Matti Kurikka
Voi kansani voi 24

Vihtori Aaltonen
Työmiehen uni 26

Matti Turkia
Kirkossa 28
Vala 28
Maailmalle 29

Edvard Valpas
Väkijuomalakkolaisten marssi 31
Juntta, nouse, raskahasti 34

Emil Lehén
Herää, jättiläinen 35
Uhmaaja 36

Kaarlo Terhi
Työtön 38
Ihmisyys vaatii 39

Santtu Piri
Kun sinä tahdot . . . 41
Kumousta torvet raikaa . . . 43
Työläisen elämässä 45

Hilja Liinamaa
Kevät-ääniä 47
Kurja yhteiskunta 48
Naiselle 49
Isän puhelu pojalleen 51
Yhdenvertaisuutta 52
Pettu 52
Aamutuokio 54
Punavangille 55

Kössi Kaatra
Sanomalehtipoika 56
Tähdelle 56
Ne matasi maassa — 57
Eri osat 58
"Kultainen" nuoriso 59
Meren käydessä 61
Nagaikkalaulu 61
Politiikka 62
Me julmat bolshevikit 62
Kiidät, kiidät — 64
Punalippu 64
Tulivuori 65

Mikko Uotinen
Lain vaaka 67
Korven lapset 68
Pajapojan laulu 69

Yrjö Sirola
Kaksi ritaria 72
Riippuvaisuus 73
Ken seisovi pystyssä päin? 73
Ei sorru 75

Jukka Pohjola
Sorrettujen laulaja 77
Tuonen tuudussa 79
Työttömäin laulu 80

Arvid Mörne
Punainen lippu 82
Ääneni 83
Runoilijat 84
Viha 85

Otto Ville Kuusinen
Torpeedo 86
Laulu auringosta 88

Aku Päiviö
Työ 90
Ajan laulu 91
Kade 93
Nuor' ollos, kun aikasi on! 93

Heikki Välisalmi
Kaikki tai ei mitään 96
Mustat 96
Elämän laulu 97
Laki 98
Haamut 99
Katsastus 99
Ne juhlivat — 101
Synnyinmaalle 102

Jussi Raitio
Ajan moraalia 105
Sorvari-porvari 106
Paulus Puksulin 107
Muurari Johansson 108
Työ kättemme ja henkemme 109

Lauri Letonmäki
Vellikellot 111
Sälli ja pastori 112
On touon aika, torpanmies 113

Kössi Ahmala
Oon rotua reilua Pohjanmaan 115
Minä 115
Ajatelma 116
Viinitupa 116
Proletaari 117
Tuotelmus lentovehkeiden kunniaksi 118
Taidemarkkinoilla 119
Militarismi 120

Väinö Hupli
Puoluepamppu 122
Politikoitsijat 122
Eräs havainto 122

Pietari Salmenoja
Punainen soihtu 123
Laulu yhteishengelle 124

Olavi Heikki Puro
Nälkämailla 126
Vappuna 128

Toivo A. Lehtinen
Tehtaalainen 130
Pitkien savupiippujen kauhua 130

Kasperi Tanttu
Äidin pojalle 133
Täksti 133
Sun kädessäs, oi herra 134
Loisenlaulu 134
Kuoleman ritarien marssi 135
Grottelaulu 136
N.H.K.Y:ssä 136

Osmo Orjanheimo
Unta ja totta 138

Eemeli Parras
Minä kunnioitan 141
Minä 141
Korven laulu 142

Kaarlo Uskela
Jumalattoman rukous 147
Varkaitten valta 148
Sorrettujen marssi 149
Ruumishuoneessa 151
Sorretulle 152

Väinö Syvänne
Taivas on . . . 154
Veljille 155

Santeri Mäkelä
Puukenkä-armeijan marssi 156
Mykille joukoille 158

Jussi Lonkainen
Voittaja 161
Ylösnousemus 162

Pekka Häkli
Kaksi työtöntä 165
Ihmisenosa 166

Emil Lindahl
Sorretun luokkaviha 167
Talvilaulu 167
Pohjasointuja 169

Lyyli Takki
Hiljainen murhe 170
Amatsoni 171

Viljo Valavuori
Häipyvät mustien muurien taa — 172
Maaton 173

Toivo Raita
Elämää 174

Hilja Tamminen
Mieron poluilla 176
Tihutyö 177

Aino Malkamäki
Eräänä kevätyönä 1918 180
Kudon, kudon sinisukkaa 181

T. S. Vehkakorpi
Hallan henki 182
Kivenhakkaaja 183
Tahtoisin huutaa 184
Lapsuuteni 184

Kaarlo Valli
Marttyyreille 185
Uuden ajan aamuna 186
Lietsokaa tulta 186

Tatu Väätäinen
Seppä 188
Vainon aikana 189

Elmer Diktonius
Tähden taru 191
Työ 191
Orjan selkä 192
Sankarihaudat 193
Nälkä 194
Nälkää Lontoossa 194
Kolme rukousta 196
Raju aamu 198

Mikael Rutanen
Ajan kutsu 200
Kiannolle 201
Tampereen Katri 201

Aku Rautala
Koneorjan laulu 204
Sulaton hehku 204
Työmies 206

Katri Vala
Pajupilli 208
Ihmisenpojan ruoska 208
Pesäpuu palaa 209
Tavoittamaton 210
Murhattu maa 212
Syntymättömille 212
Aseettomuuden voima 213
Kevättuuli 214
Maailman aamu 214

Viljo Kajava
Kaakinmaa 216
Laulun lintu 217
Ihmisen koti 218
Peltomies 219
Sorretut 219
Kynnyksellä 220
Uudet sanansaattajat 221
Elegia 221
Lapsuuden kaupunki 222

Arvo Turtiainen
Proletaarilaulu 225
Luokalleni 227
Lyhyt on rakkauden aika 228
Kirje 229
Tehtailija Suomenvaara 230
Työn ilo 231
Isänmaa 232
Haudoilla 233
Työmies ja sota 233
Kivimäessä 234
Rauha on tullut 235
Siivet 236

Elvi Sinervo
Hän kaukaa katsoo minuun 238
Individualisti 239
Nauru 239
Äiti 240
Jäähyväiset nuoruudelle 241
Sinä tiedät luokkasi lait 242
Oi lintu mustasiipi lennä 243
Toukokuun taivaan alla 244
Maailman aamu 244

Otto Varhia
Murskattu nuoruus 246
Katukohtaus 1933 247
Me 248
Ihmisenpoika 249
Edelläkävijät 249
Myrskypääskynen 250

Pentti Lahti
Vapaus 252
En tahdo kirota . . . 253
Pula-aika 254
Antti Varjo 255
Loitsu 257

Armas Äikiä
Maiju Lassila 258
SKP 258

Karin Alm
Punainen palmikkonauha 262
Kevätvalossa seisot 263
Hellyys 264

Martti Larni
Ankara laulu 266
Palava kylä 266

Jarno Pennanen
Nikolai Ostrovski 269
3,5 x 4,5 cm 269

Veikko Kolula
Kohtaaminen 271
Alma mater 271
Kesäpäivä v. 1933 272
Juhta 273

Olavi Siippainen
Työläispojan runotar 274
Kevät valimossa 275
Suru 276
Vanhat merimiehet 277
Varokaa heitä 278

Aira Sinervo
Jokamiehen laulu 279
Harmaa muuri 280
Vuosi 1905 282

Eino Johannes
Laulu 284
Yö satamassa 284
Heikkoja miehiä ja kuningasjätkiä 285

Eva Wichman
Vyöry myrsky 286
Kohti uutta aikakautta 288

Vieno Hamara
Sydän 291
Talonpojan vaimo 292

Lauri Viita
Apu-Iida 294
Betonimylläri 295

Pekka Kinnari
Pitkä Tampere 299
Hylky 299

Arvo Salo
Älkää varoko vihaista koiraa 301
Kehtolaulu 302

Lipunnosto 303
Kenttähartaus 303

Kalevi Rahikainen
Kysykäämme taas kerran 305
Isänmaa 306

Aarre Savolainen
50 000 km vuodessa 308
Vielä 308

Esko-Juhani Tennilä
Puolueosastossa 309
Suomessa sana on vapaa!? 310

Aulikki Oksanen
Kenen joukoissa seisot? 312
Laulu vanhasta työläisnaisesta 312
Laulu siirtotyöläisestä 313
Laulu lipunneulojista 314

Pentti Saaritsa
Kun aamukahvi tuoksahti lämpimästi 316
Ihmisten historia 316
Mahdottomuus on aina kommunismin
yksi nimi 317
Kun se puolueeton päivälehti 317

Lassi Sinkkonen
Isättömiä ja maattomia 319
Ruusut kuparista, sydämet
ajatuksia . . . 320
Maailman jonka odotan tulevan 321

Matti Rossi
Balladi toveri Viljasesta 323
Vietnamin linnut 325
Laulu linnusta joka saapui kaukaa
ja lentää kauas 326

Henkilötietoja 328

Käy eespäin

Runovalikoimalla Käy eespäin on perinteitä. 1957 ilmestyi tällä nimellä laaja suomalaisen työväenrunouden antologia. ”Suurtapahtumaksi” luonnehti Aira Sinervo tuolloin Kansan Uutisten arvostelussa kokoelman ilmestymistä. ”Se on kirja jota ei unohda” sanoi Jörn Donner Nya Pressenissä. Kirjan ilmestymisestä on kulunut kaksikymmentä vuotta. Näkemykset ja käsitykset ovat muuttuneet, myös käsitykset runosta ja runoudesta. Uusia runoja on ilmestynyt joka vuosi, uusia työväenrunoja, uusia hyviä työväenrunoja. On tullut aika julkaista Käy eespäin uudelleen ja uudistettuna. Uuden laitoksen on toimittanut suomalaisen työväenrunouden vankka asiantuntija, valtion tiedonjulkistamispalkinnon saanut Kalevi Kalemaa. Nykyisellään Käy eespäin sisältää yli 250 runoa kaikkiaan 75 tekijältä, suomalaista työväenrunoa Kaarlo Kramsusta ja Kasimir Leinosta Kössi Kaatran, Elmer Diktoniuksen, Arvo Turtiaisen ja Elvi Sinervon kautta Pentti Saaritsaan ja Matti Rossiin, juhlarunoja, kisällilauluja, agitaatiorunoja, runoja. Ne ovat kirjallisuutemme olennaisinta historiaa, työväenliikkeemme olennaisinta historiaa ja samalla runoja tällekin päivälle. Käy eespäin on tärkeä runokirja.